

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL YAPI SOSYAL DEĞİŞME PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TWİTTERDE ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL
MUHALEFET DAVRANIŞLARI: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

Berrin BAYBURT

[2501192017]

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Veysel BOZKURT

İSTANBUL – 2023

ÖZ

TWITTERDE ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL MUHALEFET DAVRANIŞLARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

BERRİN BAYBURT

Sosyal bir varlık olan bireylerin içinde yaşadığı ortama ilişkin farklı görüş, fikir vb sahibi olması olağandır. Bu noktada muhalif görüş ve düşüncelerin diğer bireyler tarafından nasıl karşılandığı ve farklılıkların ifade edilmesine uygun atmosferin olup olmaması büyük önem taşımaktadır. Farklılıkların ifade edilmesi noktasında mevcut iklimin sahip olduğu nitelikler, muhalif olarak görülen görüşlerin ifade edilme şeklini ve muhalif davranışları da etkilemektedir. Çalışma hayatında da bu süreçye yönelik farklı düşüncelerin olması örgütsel muhalefet kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Öğretmenlik mesleği bir meslek dalı olmasından öte eğitimin ülkelerin kalkınmasındaki rolü nedeniyle önemli toplumsal rol ve sorumlulukları da kapsamaktadır. Ülkelerin mevcut ve gelecekte olması beklenen piyasa koşullarının gerektirdiği niteliklere sahip bireyleri yetiştirmesinde eğitim, en önemli insan yatırımını oluşturmaktadır. Bu bakımdan eğitimin niteliğinin artırılmasında fırsat eşitliğinin sağlanması, fiziki koşulların iyileştirilmesinin yanı sıra, öğretmenlerin istihdamı, çalışma koşullarının iyileştirilmesi de eğitimden beklenen kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Eğitim ve öğretimin uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüş ve önerilerinin sisteme ilişkin geribildirim sağlanmasında birinci derecede önemli olarak görülmesi, eğitim ve öğretim süreçlerinin iyileştirilmesinde son derece değerlidir. Bu bakımdan öğretmenlerin örgütsel muhalefetlerinin ifade edilmesine olanak tanındığı demokratik iklimin sağlanarak, karar alma süreçlerine öğretmenlerin de dâhil edilmesi üzerinde durulması gereken bir konudur.

Bu araştırmanın amacı twitter örneğinden hareketle öğretmenlerin sosyal medyadaki örgütsel muhalefetlerini konu, istihdam şekli, sosyal medyanın örgütsel muhalefete etkileri bakımından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda twitterde 1 Mart-1 Eylül 2022 tarihleri arasında öğretmen etiketi ile paylaşılan yirmi bin tweet içeriği analiz edilmiş ve araştırma soruları elde edilen veriler doğrultusunda

cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Çalışma nitel araştırma çerçevesinde planlanmış ve yürütülmüş olup, araştırma konusu ile ilgili literatür taraması gerçekleştirilmiş ve bu doğrultuda çalışmanın mantıksal çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında incelenen veriler, twitterde öğretmenlerin paylaşımlarının istihdam edilme/edilmeme durumuna göre konu bakımından farklılaştığını, sendikaların öğretmenlerin bu paylaşımlarına destek olduklarını, çalışan öğretmenlerin ücret, ek ders gibi konulara yönelirken çalışmayan öğretmenlerin ücretli öğretmenlik, atama konularına önem verdiklerini göstermektedir. Diğer yandan sosyal medyanın öğretmenlerin görüş, talep ve önerilerini ilgili kurum ve yetkililere iletmede doğrudan iletişim olanağı sağladığı; aynı konu etrafında birleşen öğretmenlerin twitterde forumlar, platformlar oluşturduğu görülmektedir. Çalışmanın sosyal medya, eğitim ve öğretmenlik konularına ilişkin farklı alanları bir araya getirmeyi amaçlayan disiplinlerarası bir araştırma olmasından hareketle literatüre katkı sunacağına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Örgütsel Muhalefet, Teknoloji, Sosyal Medya, Twitter.

ABSTRACT

**ORGANIZATIONAL OPPOSITION BEHAVIORS OF TEACHERS
ON TWITTER: EXAMPLE OF TÜRKİYE**

BERRİN BAYBURT

It is normal for individuals, who are social beings, to have different views, opinions, etc. about the environment in which they live. At this point, it is of great importance how opposing views and opinions are received by other individuals and whether there is an atmosphere suitable for the expression of differences. At the point of expressing the differences, the qualities of the current climate also affect the way in which oppositional views are expressed and oppositional behaviors. The fact that there are different thoughts about this process in working life has led to the emergence of the concept of organizational opposition.

The teaching profession, beyond being a profession, includes important social roles and responsibilities due to the role of education in the development of countries. Education constitutes the most important human investment in raising individuals with the qualifications required by the current and future market conditions of the countries. In this respect, providing equal opportunities in increasing the quality of education, improving physical conditions, employment of teachers and improving working conditions are of great importance in realizing the gains expected from education. Considering the opinions and suggestions of teachers, who are the implementers of education and training, as the primary importance in providing feedback on the system, is extremely valuable in improving education and training processes. In this respect, the inclusion of teachers in the decision-making processes is an issue that needs to be emphasized by providing a democratic climate in which teachers' organizational oppositions are allowed to be expressed.

The aim of this research is to examine the organizational opposition of teachers in social media in terms of subject, employment type, and the effects of social media on organizational opposition, based on the example of twitter. For this purpose, the content of twenty thousand tweets shared with the teacher tag on Twitter between March 1 and September 1, 2022 was analyzed and the research

questions were tried to be answered in line with the data obtained. The study was planned and carried out within the framework of qualitative research, a literature review on the research topic was carried out and the logical framework of the study was created in this direction. The data analyzed within the scope of the study show that the teachers' posts on Twitter differ in terms of their employment/unemployment status, the unions support these posts of the teachers, while the working teachers focus on issues such as wages and additional lessons, the non-working teachers attach importance to paid teaching and assignment. On the other hand, social media provides direct communication opportunity for teachers to convey their opinions, requests and suggestions to the relevant institutions and authorities; It is seen that teachers who unite around the same subject create forums and platforms on Twitter. It is believed that the study will contribute to the literature, as it is an interdisciplinary research aiming to bring together different fields related to social media, education and teaching.

Keywords: Teacher, Organizational Opposition, Technology, Social Media, Twitter.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Türkiye'deki öğretmenlerin, sosyal medyada örgütsel muhalefet kapsamındaki paylaşımları incelenmiştir. Teknolojinin gelişmesi ve internetin eskiye oranla daha fazla erişilebilir olması mekân ve zaman sınırlılığını ortadan kaldırdığı gibi bireysel ve toplumsal etkileşimi de hızlandırmıştır. Kuşkusuz bu etkileşim sonucunda yeni davranış şekillerinin ortaya çıkması da kaçınılmaz olmuş ve toplumsal hareketler de nitelik bakımından değişim göstermiştir.

Günümüzde dünyanın bir ucunda meydana gelen bir değişimin yankıları kilometrelerce uzaktaki insanları etkilemekte ve buna bağlı olarak ortak tepkiler, duygular vb dile getirilmektedir. İnternet yaygınlaşmadan önce bireylerin temel haber alma amacı geleneksel medya araçları olurken, günümüzde dijital haber kaynakları bireylerin hayatında temel yaşam araçlarından birisi haline gelmiş durumdadır. Dolayısıyla bu durum kısa süre içinde bireylerin iletişime geçmeleri ve buna bağlı olarak toplumsal örgütlenmelerini sağlarken, toplumsal hareketlerin oluşumunu da kolaylaştırmaktadır. Öğretmenlik mesleği, bireysel gelişimin yanı sıra toplumsal açıdan taşıdığı önem bakımından devletlerin vatandaşlarına yaptığı yatırımların amacına ulaşmasında önemli rol ve sorumlulukları üstlenmektedir.

Nitelikli ve iyi yetiştirilmiş vatandaşların ülke kalkınmasına sağladığı katkı, devletlerin eğitim politikalarının çağa uygun şekilde ve sürekli olarak güncellenmesini gerekli kılmakta ve bu durum eğitime ayrılan bütçenin bu doğrultuda planlanmasını gerektirmektedir. Eğitim ve öğretim süreci; öğretmen, öğrenci ve veliler arasındaki işbirliği ve koordinasyonun sürekliliğini gerekli kılmakta birlikte, bu sürecin insan kaynağını oluşturan öğretmenlerin niteliklerinin artırılması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi eğitimin kalitesinin artırılması bakımından önemlidir.

Özellikle son yıllarda önem kazanan 21.yüzyıl öğretmen becerileri doğrultusunda öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimlerine yönelik eğitimlere verilen önem artarken öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar da hız kazanmıştır. Her biri kendi içinde bir örgütsel yapı oluşturan eğitim kurumlarında, yönetici-öğretmen iletişiminin güçlendirilmesi, sağlıklı okul atmosferinin oluşturulması, öğretmenlerin özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar bu nedenle sıklıkla gündeme gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin son

dönemlerinde her ne kadar öncelikli olarak askeri amaçlı okullar açılmış olsa da; devletin son dönemlerinde mesleki ve temel eğitime yönelik çok sayıda adımlar atılmış ve cumhuriyetin kurucu kadroları bu okullarda yetişmiştir.

Milli Mücadele devam ederken 1921 yılında Ankara'da Maarif Kongresi'nin toplanması kurulacak olan yeni devletin eğitime önem verdiğinin önemli göstergelerinden birisidir. Bu bakımdan cumhuriyetin ilanının ardından açılan okulların yanı sıra halka okuma-yazma öğretme seferberliklerinin başlatılması bu bakımdan önemlidir. Cumhuriyetin kurucusu M. Kemal Atatürk'ün cumhuriyeti emanet ettiği yeni nesli öğretmenlerin eseri olarak görmesi de yeni dönemde öğretmenlerden beklenen fedakârlık ve sorumlulukların birer nişanesidir. Cumhuriyet döneminde Köy Enstitüleri, eğitim enstitüleri, öğretmen okulları başta olmak üzere açılan çok sayıda ve türde okullarda öğretmenler yetiştirilmiş olup; günümüzde üniversiteler bünyesindeki eğitim fakülteleri öğretmen yetiştiren kurumlar olarak görev yapmaktadır. Eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenleri istihdam eden kurumlar ise özel ve kamu okullarıdır.

1999 yılında Kamu Personeli Yasası'nda yapılan düzenleme ile öncesinde Devlet Memurluğu Sınavı (DMS) olarak adlandırılan ve 2002'de Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) olarak adlandırılan sınavla birlikte, öğretmenlerin kamu okullarına atanması sınavla gerçekleştirilmeye başlamıştır. Yeni açılan eğitim fakülteleri ve mevcut eğitim fakültelerinde yeni bölümlerin açılması ve atama kontenjanlarının sınırlı olması öğretmenlerin kamu okullarına atanmaları önünde engel oluştururken, bu noktada özel kurumlar öğretmenler için diğer bir istihdam alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan eğitim fakültesi öğretmenlerin istihdamları, diğer yandan çalışan öğretmenlerin çalışma ortamlarının ve özlük haklarının iyileştirilmesi zaman zaman öğretmenlerin özellikle sosyal medyada tepkilerini, görüş ve önerilerini paylaştıkları etkileşimlere zemin hazırlamaktadır. Sosyal medyanın bu anlamda diğer tüm bireyler için olduğu kadar öğretmenler için de önemli bir ifade alanı ve kolaylığı sunması önem taşımaktadır.

Bu çalışmada öğretmenlerin, twitter örneği çerçevesinde sosyal medya paylaşımları analiz edilerek, sosyal medyanın örgütsel muhalefet sürecindeki etkileri değerlendirilmektedir. Bu amaçla da bu paylaşımlar istihdam, içerik, konu, paylaşımın yöneldiği kişi ya da kurumlar gibi öğeler temelinde analiz edilerek elde edilen veriler akademik veriler doğrultusunda değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çalışmamda akademik ve kişisel rehberliğiyle bana destek olan tez danışmanım Prof. Dr. Veysel BOZKURT'a, üniversiteye ilk başladığım günden beri üzerimde çok emeği olan Doç. Dr. Doğan DUMAN'a, oğluma ve yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen TÜBİTAK'a teşekkürü borç biliyorum.

Berrin BAYBURT

İSTANBUL, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖRGÜTSEL MUHALEFET

1.1. ÖRGÜTSEL MUHALEFETLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE	8
1.1.1. Muhalefet Kavramı	9
1.1.2. Örgütsel Muhalefet Kavramı	10
1.1.3. Örgütsel Muhalefet Kuramları	13
1.1.3.1. Ayrılma, Dile Getirme ve Sadakat Kuramı.....	13
1.1.3.2. Bağımsız Düşünme Kuramı	14
1.1.3.3. Örtük Kontrol Kuramı	15
1.2. ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL MUHALEFET DAVRANIŞLARINA YÖNELİK ARAŞTIRMALAR.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA ARAÇLARI VE KULLANIMI

2.1. SOSYAL MEDYA ARAÇLARININ GELİŞİMİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE.....	20
2.1.1. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Gelişim Süreci	20
2.1.2. Sosyal Medya Araçlarının Gelişimi	25
2.2. SOSYAL MEDYA ARAÇLARININ KULLANIMININ GETİRDİKLERİ.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR VE VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ARAŞTIRMA	382
----------------------	-----

2.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	52
3.1.2. Araştırma Soruları	52
3.1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	53
3.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	54
3.2. BULGULAR.....	455
3.2.1. Türkiye’de Öğretmenlerin Twitter Kullanımı	455
3.3. Twitter Örneğinden Hareketle Sosyal Medyada Sosyal Medyada Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefeti.....	520
3.3.1. Sosyal medya kullanımının öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarına etkileri nelerdir?	527
3.3.2. Öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışlarına neden olan konular nelerdir?.....	70
3.3.3. Öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışlarına neden olan konular istihdam şekillerine göre farklılaşmakta mıdır?	59
3.3.4. Öğretmenlerin twitterdeki etiketleme faaliyetlerine eğitim sendikaları destek vermekte midir?.....	61
3.3.5. Milli Eğitim Bakanlığı’nın twitter hesabı öğretmenlerin sosyal medyadaki örgütsel muhalefet davranışlarına geribildirimde bulunmakta mıdır?	66
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA	78

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. En Çok Takipçisi Olan Türk Twitter Hesapları (milyon).....	54
Tablo 3.2. Türkiye’de Trend Topic Olan Konular (2022).....	55
Tablo 3.3. Twitterde Kullanıcı Adında “Öğretmen” Kelimesi Bulunan Hesap Örnekleri.....	60
Tablo 3.4. Eğitim Sendikaları Twitter Kullanımlarına Yönelik İstatistikler.....	63
Tablo 3.5. Öğretmen Etiketleyle Paylaşılan Tweet Sayıları ve Konuları (2022).....	69
Tablo 3.6. Eğitim Bir-Sen Öğretmen Sorunlarına Yönelik Twitter Paylaşımlarına Örnekler.....	75
Tablo 3.7. Türk Eğitim-Sen Öğretmen Sorunlarına Yönelik Twitter Paylaşımlarına Örnekler.....	76
Tablo 3.8. Eğitim-Sen Öğretmen Sorunlarına Yönelik Twitter Paylaşımlarına Örnekler.....	77
Tablo 3.9. Sendikaların Etiketleme Etkinliklerine Katılımları (1 Ocak 2022-30 Ocak 2023).....	78
Tablo 3.10. MEB’e Yönelik Etiketleme Konuları ve Paylaşım Sayıları (2022).....	79
Tablo 3.11. MEB Twitter Paylaşımlarına Örnekler (1 Ağustos 2022-15 Şubat 2023).....	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Ekim 2022 İtibariyle Dünyada En Fazla Kullanılan Sosyal Medya Platformları (Milyon).....	43
Şekil 2.2. Şubat 2022 İtibariyle Türkiye’de En Fazla Kullanılan Sosyal Medya Platformları (Yüzde).....	45
Şekil 3. 1. En Fazla Üyesi Olan Eğitimci Sendikalarının Üye Sayısı/Twitter Karşılaştırması.....	54
Şekil 3.2. Öğretmen Atama Sayıları (2010-2022).....	55
Şekil 3.3. Öğretmen Maaşlarının Yıllara Göre Değişimi (2011-2021).....	72
Şekil 3.4. İstihdam Kriterine Göre Paylaşım Sayıları ve Konuları Karşılaştırması...73	

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	: Birleşmiş Milletler
bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
DMS	: Devlet Memurluğu Sınavı
edt.	: Editör
NAACP	: National Association for the Advancement of Colored People
KBS	: Kariyer Belirleme Sınavı
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
ÖMK	: Öğretmenlik Meslek Kanunu
s.	: Sayfa
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Eğitim ve öğretim hizmetleri, ülkelerin ihtiyaç duydukları ideal vatandaşları yetiştirebilmeleri için gerçekleştirdikleri sosyo-ekonomik bir yatırım olarak büyük önem taşımaktadır. Bu noktada eğitim ve öğretimin kendisinden beklenen hedeflere ulaşabilmesinde ve istenen niteliklere sahip vatandaşların yetiştirilmesinde, sistemin tüm paydaşları önemli rol ve sorumluluklar üstlenmektedir. Eğitim ve öğretim hizmetlerinin amaçları yazarlar tarafından farklı şekilde yorumlanmaktadır. Nitekim Gatto (2020) ABD’de 1905-1915 yılları arasında yaygınlaşan zorunlu kitlesel eğitimden yola çıkarak eğitimin amacının iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmek ve herkesin yapabileceğinin en iyisini yapmasını sağlamak olarak belirtildiğini ifade etmektedir.¹ Diğer yandan Althusser (2002) ise eğitimin amacının egemen kesimlerin emek ihtiyaçlarını karşılamak ve üretmek olduğunu ileri sürmektedir.²

Eğitim ve öğretim hizmetlerinin yürütüldüğü kurumlar olan okulların kendilerinden beklenen akademik ve diğer eğitsel amaçlara ulaşmaları özelde ülkelerin genelde ise tüm insanlığın kısa ve uzun vadede yararına sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada her bir okulda verilen eğitim –öğretim hizmetlerinin çarpan etkisi göz önünde bulundurulduğunda, okulların yerel ve küresel ortamdaki işlev ve sorumluluğu daha fazla önem kazanmaktadır. Eğitim-öğretim hizmetleri kanun ve yönetmeliklerle belirlenen hususlar doğrultusunda farklı yaş ve gelişim özellikleri, uzmanlık alanları vb bakımından teşkilatlandırılmış kurum ve okullarda verilmektedir. Eğitim kurumlarının öncelikli paydaşları öğrenci, öğretmen ve veliler olmakla birlikte okulların sosyo-ekonomik hayattaki işlevleri göz önünde bulundurulduğunda toplum genelini hedefleyen kazanımları gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Gelişen teknoloji ile birlikte birçok mesleğin ortadan kalkması, yeni mesleklerin ortaya çıkması ve bu gelişmelere ayak uyduramayan işlevsiz bir sınıfın ortaya çıkma ihtimali giderek güçlenmektedir.³ Bu bakımdan ulusal ve küresel alanda meydana gelen değişimler ve gelişmeler hayatın tüm alanlarında olduğu gibi, toplumun ve ekonominin ihtiyaç duyduğu bireyleri yetiştirmeyi hedefleyen eğitim

¹ Gatto, J. T. (2020). **Eğitim Bir Kitle İmha Silahı**, Çev. Mehmet Ali Özkan, İstanbul, Edam Yayınları, s. 21.

² Althusser, L. (2002). **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, İstanbul, İletişim Yayınları, 22.

³ Harari, Y. N. (2018). **21. Yüzyıl İçin 21 Ders**, Çev. Selin Sıral, İstanbul, Kolektif Kitap, 44.

ve ğretim hizmetlerini de etkilemektedir. Yeni ğitim ve ğretim yaklaşımları, ğretim metotları gibi ğitim alanındaki akademik çalışmaların yanı sıra sosyo-ekonomik, siyasal ve teknolojik gelişmeler de ğitim ve ğretim hizmetlerinin sürekli olarak her bakımdan güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan dinamik bir yapıya sahip olan ğitim sistemi, tüm paydaşları ve yararlanıcıları için yeniliklerin entegre edilmesi sürecinde topluma kılavuzluk eden bir itici güç konumundadır. Nitekim teknolojide meydana gelen gelişmelerin bir sonucu olarak ğitim araçlarının dijitalleşmesi, uzaktan ve hibrit uygulamaların yaygınlaşması bu konuda verilebilecek örneklerin başında gelmektedir. Diğer yandan bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile değişen mesleki nitelikler ve yeni mesleklerin ortaya çıkması, ğitimden yetiştirmesi beklenen ideal insan niteliklerinin de güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Örneğın Can (2018) farklı rapor ve araştırmalardan yola çıkarak 21.yy. becerilerinin daha çok okuryazarlık ve temel beceriler üzerinde odakladığını belirtirken; bu beceriler arasında finansal okuryazarlık, sağlık okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ile vatandaşlık, anadil, sanat, ekonomi gibi temel içerik bilgisine dayanan okuryazarlık vb nitelikleri dile getirmektedir.⁴ Tüm bu gelişmeler ğitim-ğretim hizmetlerinin verilmesinde temel etmen olan ğretmen nitelikleri ile ilgili kriterlerin de bilimsel ve teknolojik değişimlere bağlı olarak sürekli olarak güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. TC MEB 2023 Vizyonunda⁵ da öğretmenlerin bu niteliklerle donatılmış olmaları için yapılacak olan çalışmaların yer alması Türkiye’de de dünyada meydana gelen bu gelişmeler neticesinde ğitim ve öğretimde çalışmalar yapıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

ğitim ve öğretimin uygulayıcısı olan öğretmenler alan bilgisinin yanı sıra ğitim bilimleri ile ilgili gerekli donanımına sahip bireyler olarak çalışma hayatında yer almaktadır. Öğretmenlerin bilimsel ve akademik donanımları ğitsel süreçlerin hedeflerine ulaşmasında önemli olmakla birlikte; diğer tüm kurumlarda olduğu gibi öğretmenlerin de çalışma ortamına ilişkin algı ve tutumları ve çalışma ortamının atmosferi öğretmenlerin kendilerinden beklenen performansı önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bakımdan sağlıklı ve olumlu bir okul ikliminin olduğu, öğretmenlerin kurumsal karar alma süreçlerinde aktif yer aldığı, fikir ve görüşlerini ifade edebilecekleri demokratik okul ortamının olduğu kurumlarda görev yapan

⁴ Cansoy, R. (2018). “Uluslararası Çerçvelere Göre 21.Yüzyıl Becerileri ve Eğitim Sisteminde Kazandırılması”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 7, No: 4, s. 3112.

⁵ TC MEB (2018). **2023 Vizyonu**, www.meb.gov.tr

öğretmenlerin kurumlarına yönelik aidiyet ve bağlılıklarının güçlenmesi, işe adanmışlık, iş doymu gibi duygusal kazançlarının artması olağandır. Nitekim Çekmecioğlu (2006) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada örgüt ikliminin cesaretlendirme, yönetim ve takım desteği ile yaratıcılığı olumlu yönde etkilediği; diğer yandan örgüte olan duygusal bağlılığında çalışanların yeni bir iş arayışına girmelerinin önüne geçerek işlerine odaklanmalarını sağladığını ve böylece yeni fikirlerin ortaya çıkmasına yani yaratıcılığa pozitif etkisi olduğu görülmüştür.⁶ Diğer yandan Mert ve Özdemir'in (2019) araştırmalarında da, öğretmenlerin görev yaptıkları kurumların sahip olduğu psikolojik atmosferin iş doymunda pozitif etkisi olduğu belirtilmektedir.⁷ Doğru'nun (2018) araştırmasında ise destekleyici örgüt havası ile işe bağlılık ve uyum performansı arasında anlamlı ilişki bulunduğu ortaya konulmuştur. Dolayısıyla çalışanların adaletli olarak takdir edildiği, onların yararının ve huzurunun önemsendiği, performans odaklı değerlendirme süreçlerinin olduğu örgütlerde hem işe bağlılık hem de bireysel uyum, performansı olumlu etkilenmektedir.⁸ Öğretmenler ve örgüt iklimi ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada ise örgüt ikliminin öğretmenlerin motivasyonlarına etki ettiği görülmekle birlikte; öğretmenlerin kendi performanslarından memnun olmadıkları ve iş doymu yaşamadıkları tespit edilmiştir. Ancak bu noktada öğretmenlerin çalıştıkları örgüt iklimi ile ilgili olarak olumsuz nitelendirmelerde bulundukları görülmekle birlikte, yöneticilerinden adil olmalarını, takdir ve ödüllendirme yapmalarını, kendilerine destek olmalarını, karar alma süreçlerine katılmalarının sağlanmasını bekledikleri de dikkati çekmektedir.⁹

Eğitim ve öğretim hizmetlerinin gerçekleştirildiği kurumlar olan okullarda kurum içi uygulamalardan kaynaklanan eleştiri, görüş ve fikirlerin dile getirilebildiği bir okul ikliminin varlığı, süreç ile ilgili geribildirimlerin alınması bakımından önemlidir. Ancak öğretmenlerin kurumsal kararlara katılımında gerekli demokratik zeminin oluşmadığı okullarda bu durum öğretmenlerin motivasyonlarının azalmasına ve kuruma karşı geliştirdikleri aidiyet duygusunun da zamanla zayıflamasına neden

⁶ Çekmecioğlu, H. G. (2006). "Örgüt İklimi, Duygusal Bağlılık ve Yaratıcılık Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi: Bir Araştırma", *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 20, No: 2), s.308

⁷ Mert, A., Özdemir, G. (2019). "Öğretmenlerin Psikolojik Okul İklimi Algıları ile İş Doymu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 8, No: 1, s. 103

⁸ Doğru, Ç. (2018). "Destekleyici Örgüt İklimi, İşe Bağlılık ve Bireysel Uyum Performansı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, No: 3, s.2708.

⁹ Çetinkaya, İ., Koşar, D. (2022). "Öğretmenlerin Örgüt İklimine İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 42, No: 2, s.1630.

olabilmektedir. Diğer yandan eğitim kurumlarında verilen hizmetlerin, gerçekleştirilen iş ve işlemlerin planlama, uygulama ve denetimi ile ilgili olarak bağlı oldukları merkezi teşkilat birimi olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın kararları, resmi düzenlemeleri vb uygulamalar da çalışanların eleştiri, onay, önerileri vb ile karşılanabilmektedir. Dolayısıyla eğitim kurumlarında çalışanların özelde okullar genel de ise bakanlık çalışmalarına yönelik olarak geliştirdikleri muhalefet bir bakıma eğitime yönelik çalışmaların geribildiriminin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Eroğlu ve Alga (2017), muhalefeti herhangi bir durum ya da davranışa yönelik olarak ilgisiz kalma, bu durum veya davranışa katılmama ya da karşı çıkma olarak tanımlamaktadır.¹⁰ TDK Türkçe Sözlük incelendiğinde muhalefet kelimesinin bir tutum, görüş ya da davranışa karşı olma durumunu, aykırılık; karşı görüş veya görüşte olan bireyler topluluğunu; demokratik yönetimlerde ise iktidar partisinin dışında kalan parti(ler) olarak tanımlandığı görülmektedir.¹¹ Muhalefet tanımı kapsamında özellikle son dönemlerde giderek önem kazanan kavramların başında örgütsel muhalefet gelmektedir. Örgütsel muhalefet, örgütteki uygulama ve politikalara ilişkin olarak üst idare ile farklılaşan yönlerin ifade edilmesi ve diğer yandan bu farklılaşmanın bir haberleşme kanalı olarak kullanıldığı geribildirim olarak tanımlanmaktadır.¹² Beldek, örgütsel muhalefet ile ilgili tanımlardan yola çıkarak bu kavramın çalışanın örgüt koşullarından memnun olmama durumu, itiraz ve eleştirinin açıkça ifade edilmesi ve muhalefet konusunun prensiple ilgili içeriğe sahip olması başta olmak üzere çok sayıda unsuru barındırdığını ifade etmektedir.¹³ İfade edilenler kapsamında diğer kurumlarda olduğu okul ve merkezi teşkilatlanmaya yönelik olarak eğitim-öğretimin planlanması, iş bölümü vb konularda yönetimin uygulamalarına yönelik eleştiri veya farklı görüş ve önerilerin olması olağandır. Bu noktada yöneticilerin öğretmenlerin bu görüş ve önerileri ile eleştirilerini ifade edebilecekleri demokratik bir zemin oluşturup oluşturmadıkları ve öğretmenlere kurumla ilgili karar alma süreçlerine katılma olanaklarının verilip verilmediği önem arz etmektedir.

¹⁰ Eroğlu, Ş., G., Alga, E. (2017). "Örgütsel Muhalefetin Örgütsel Değişim Üzerindeki Etkisi: Hizmet Sektörü Örgütlerinde Bir Araştırma", **Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 3, No: 3, s. 144.

¹¹ TDK. (2011). **Türkçe Sözlük**, Ankara, s. 1704.

¹² Yıldırım, A., Tokgöz, A. (2020). "Kayırmacılık Algısının Örgütsel Muhalefet Davranışı Üzerindeki Etkisi", **Alanya Akademik Bakış Dergisi**, C. 4, No: 3, s. 545.

¹³ Beldek, E. G. (2017). "Örgütsel Özdeşleşmenin Örgütsel Sinizm Ve Örgütsel Muhalefet İle İlişkisi: Görgül Bir Araştırma", **Örgütsel Davranış Araştırmaları Dergisi**, C. 2, No: 1, s. 26.

Çalışanların mesleki ve teknik donanımlarının yanı sıra iş ortamına ilişkin niteliklerin çalışan performansına etkisi büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle özellikle son dönemlerde çalışanların kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirmeleri noktasında çalışan performansını etkileyen değişkenler çok sayıda araştırmaya konu olmaktadır. Diğer kurumlarda olduğu gibi eğitim kurumlarında da hedeflenen kazanımların gerçekleştirilmesi, hizmet kalitesinin artırılması vb noktasında çalışanları etkileyen iç ve dış etkenlere yönelik araştırmalar gerçekleştirilmektedir. Çalışanların performanslarını ve yapılan işin kalitesini etkileyen dış etkenlere yönelik yapılan araştırmalar diğer etkenler gibi (örgüt iklimi, mesleki gelişim vb) örgütsel muhalefet konusunun da giderek önem kazanmasına zemin hazırlamıştır.

Teknolojinin gelişmesi ve özellikle son dönemde endüstrinin ulaştığı Toplum 5.0 uygulamaları, yapay zekâ ve robot teknolojisini hayatın her alanına taşıırken, dünya üzerinde iletişim ve ulaşım hızı günden güne artmaktadır. Bu noktada toplumlararası etkileşim eskisine oranla daha hızlı gerçekleşmekte, ülkeler arası ilişkilerin ve iletişimin gerçekleşmesinde sınırlar eski işlevini kaybetmeye başlarken, bu durum toplumları çok sayıda faydanın yanında sosyo-ekonomik ve siyasal bakımdan dezenformasyona da açık hale getirmektedir. Nitekim Adıgüzel'in de (2019) ifade ettiği gibi gelişen iletişim teknolojileri yeni toplumsal hareketleri önemli ölçüde etkilerken, gelişen yeni medya uygulamaları ile sosyal medya toplum yaşamında yerini almış ve böylece yeni bir kamusal alan meydana gelmiştir. Bu gelişmeler neticesinde yeni toplumsal hareketlerin etkinliği artarken, hakların savunulması ya da protesto amaçlı faaliyetler daha seri ve kolay bir şekilde yaygınlaşmaktadır.¹⁴ Günümüzde özellikle farklı sosyal medya uygulamaları ile ortak paydada buluşan bireyler, birbirlerinden fiziki olarak uzak mesafelerde bulunsalar bile herhangi bir konuda ortak tepki, destek veya protesto içerikli paylaşım ve faaliyetlerde bulunabilmektedirler. Bu durum başta sosyo-ekonomik ve siyasal problemler olmak üzere yaşanan sorunlara dikkat çekmeyi daha kolay hale getiren bir avantaj sağlamakla birlikte, doğrulanmamış bilgilerden hareketle toplumda olumsuz izler bırakabilecek gelişmeleri de beraberinde getirebilmektedir. Bu noktada özellikle son dönemde devletler tarafından toplumsal vb olayların ardından sosyal

¹⁴ Adıgüzel, O. H. (2019). "Yeni Toplumsal Hareketlerde Yeni Medya Etkisi: Kuzey Ormanları Savunması Örneği", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, C. 7, No:3, s. 1655.

medyada bant daraltılması uygulamasına gidilirken, hukuki bakımdan bu husus haberleşme hürriyetinin çiğnendiği şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla bu durum yapay zekâ ve diğer dijital alanlara yönelik olarak yeni hukuki düzenlemelere duyulan ihtiyacın gün geçtikçe artmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak teknolojiye meydana gelen gelişmeler tüm alanlarda olduğu gibi iletişim, kamuoyu oluşturma vb konularda da toplumsal dönüşümü beraberinde getirmektedir.

Bireyler ve gruplar sosyal medyayı sorunlara dikkat çekme, kamuoyu oluşturma, dayanışma vb amaçlarla günümüzde giderek artan bir oranda kullanmaktadır. Nitekim sosyal medya aracılığı ile kadınlara yönelik sorunlara dikkat çekme amacıyla küresel zeminde gerçekleştirilen #metoo, #heforshe hastagh paylaşımları sosyal medyanın bu amaçla kullanımına örnek verilebilir.¹⁵ Bu bakımdan örgütsel muhalefet bağlamında çalışanların sorunlarını sosyal medya aracılığı ile dile getirmeleri, sosyal medyada gruplar oluşturmaları, hashtag faaliyetleri ile sorunlara dikkat çekmeleri de sıklıkla karşılaşılan etkinlikler arasında yer almaktadır.

Örgütsel muhalefetin dile getirilmesinde sosyal medya araçlarının sağladığı kolaylıklar, tepkinin kısa sürede dile getirilmesini sağlamasının yanında birbirinden uzak bireylerin ortak zeminde buluşarak seslerini daha güçlü duyurmalarına da katkı sağlamaktadır. Diğer sektör çalışanların da olduğu gibi öğretmenlerin de mesleki konularda tepkilerini, görüşlerini, sorunlarını dile getirmede ve kamuoyu oluşturmada sosyal medya araçlarını kullanmaları olağan olmakla birlikte; bu noktada öğretmenlerin örgütsel muhalefeti ifade etmelerinde sosyal medya araçlarını kullanması ve bunun örgütsel muhalefetin niteliğine etkileri bu tez çalışmasının mantıksal çerçevesini oluşturmaktadır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde örgütsel muhalefet ile ilgili literatürde yer alan araştırmalardan elde edilen veriler doğrultusunda konu ile ilgili bilgiler verilmektedir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise sosyal medya araçları ve kullanımı ile ilgili tanım ve araştırma sonuçlarına yer verilmektedir. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın amacı, yöntemi, sınırlılıkları ile öğretmenler bağlamında sosyal medya kullanımının örgütsel muhalefete etkileri, öğretmenlerin sosyal medyadaki örgütsel muhalefet davranışlarının istihdam şekli ve atanma

¹⁵ Kaya, Ş., (2018). “Kadın ve Sosyal Medya”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, C. 17, No: 2, s. 569.

durumuna göre özellikleri, eğitim sendikaları ve MEB'in sosyal medyada öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarına yönelik geribildirimleri ele alınmaktadır.

,

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖRGÜTSEL MUHALEFET

1.1. ÖRGÜTSEL MUHALEFETLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE

Yaşamın her alanında bireylerin mevcut uygulamalara, kararlara vb her zaman onay vermesi sosyal bir varlık olan insanın doğasına aykırı bir durum arz etmektedir. Bireylerin farklı kişilik özellikleri, ideolojileri, fikirleri olduğu gerçeğinden hareketle görüş ve düşünce bağlamında da farklılıkların olması kaçınılmazdır. Bu noktada muhalefet olarak adlandırılan bu olgu genel olarak her ne kadar sadece siyaset ile ilgili bir kavram olarak değerlendirilse de siyaset dışında hayatın farklı alanlarında da karşımıza çıkmaktadır.

Geçkil ve Tikici (2015), örgütsel demokrasinin boyutlarının katılım, eleştiri, şeffaflık, adalet, eşitlik, hesap verebilirlik, güç paylaşımı olduğunu belirtmektedir.¹⁶ Klasik yönetim yaklaşımı çalışanların yakından gözetilmesi ve böylece işin takibinin sağlanmasını amaçlaması ile yöneticiler ve çalışanlar arasındaki ilişkinin katı kurallara göre düzenlenmesine neden olmuştur. Verimliliğin ön planda tutulduğu ve kuralların önemsendiği bu yaklaşım çalışanların iş tatminini olumsuz yönde etkilerken, günümüzde yöneticiler ve çalışanlar arasındaki ilişkinin bu denli katı olmadığı söylenebilse de yine de üstlere karşı gelmenin çok kolay olmadığı ortadadır.¹⁷

Günümüz modern toplumlarında demokrasi temel yaşam biçimi olarak benimsenmiş olsa da, örgüt içi uygulamalarda demokratik olmayan uygulamalara rastlamak mümkündür. Bu noktada yönetici veya yöneticiler ile örgüt üyeleri arasındaki ilişkinin niteliği önem kazanmaktadır. Yöneticilerin uygulamaların belirleyicisi ve temel karar alma mekanizmasını oluşturduğu örgütler ile örgüt üyelerinin görüş ve fikirlerinin önemsendiği ve üyelerin karar alma süreçlerinde aktif rol aldığı örgütler arasında muhalefet davranışlarının oluşumu ve niteliği değişmektedir. Mevcut uygulamaları, kararları vb eleştirme, olumlu ya da olumsuz görüş belirtme ve bunun yanı sıra iyileştirmeye yönelik fikirler sunma gerek siyasette gerekse diğer alanlarda uygulama süreçlerinin iyileştirilmesi için gerekli geribildirim

¹⁶ Geçkil, T., Tikici, M. (2015). "Örgütsel Demokrasi Ölçeği Geliştirme Çalışması", **Amme İdaresi Dergisi**, C. 48, No: 4, s. 48.

¹⁷ Akdoğan, A.A. ve Ata, A.Ç. (2022). "Örgütsel Muhalefeti İfade Etmenin Bir Yolu Olarak Mizahı Kullanma", **İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi**, C. 7, No: 19, s. 613.

sağlayan avantaj olarak yorumlanmalıdır. Özellikle demokratik toplumlarda çoğulculuk ilkesinin bir gereği olarak siyasette ön plana çıkan muhalefet olgusunun sadece siyasetle sınırlı görülmeyip aileden çalışma hayatına kadar tüm kurumlarda geliştirici bir unsur olarak görülmesi özellikle son yıllarda giderek önem kazanmaya başlamıştır.

1.1.1. Muhalefet Kavramı

Muhalefet genel anlamda, yaygın olan davranış biçimlerine yönelik ilgisiz olma, bu davranış biçimlerine katılmama ya da karşı olma gibi farklı derecelerde gerçekleşen karşıtlığı ifade etmektedir. Diğer yandan muhalefet kavramı, mevcut egemen siyasal dünya görüşüne karşı olan siyasal ya da ideolojik bakış açısını ifade etmek amacıyla yaygın olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla karşıtlık anlamı ihtiva ettiğinden dolayı muhalefet kavramı, olumsuzluk çağrıştıran boyutuyla ön plana çıkmaktadır.¹⁸

Yıldırım (2020), muhalefet kavramının etimolojik kökeninden yola çıkarak bu kavramın karşı çıkma ya da itiraz etme davranışından çok, anlamı ve gerekçesi olan tutarlı öneri sunma davranışı olarak tanımlamaktadır.¹⁹ Karalar ve Kara'nın (2020) da ifade ettiği gibi siyasal bilimlerin alanında ortaya çıkan muhalefet kavramı yönetim ve çalışma alanlarında da araştırmacıların ilgisini çeken konular arasında yer almaktadır. Her bir örgüt içinde çalışanlara yönelik olumsuz davranışlar, adaletsiz uygulamalar, çatışma ve örgüte olan bağlılık düzeyleri çalışanların muhalif davranışlar göstermelerine neden olan etmenler arasında yer almaktadır. Bu durumda yöneticilerin açık, adil ve eşitliğe dayanan iş ortamı inşa etmeleri muhalefetin kendisini ifade etmesi için elverişli zemini sağlayabilmekte ve karar alma süreçlerine çalışanların da katılması için gerekli örgüt iklimini sağlamaktadır.²⁰

Örgüt içinde yöneticiler ve çalışanlar birbirleri ile yatay ve dikey olarak farklı iletişim tarzları geliştirmektedirler. Ancak bu iletişim her zaman onay verme, katılım gösterme şeklinde olmamakla birlikte muhalefet etme şeklinde de kendisini göstermektedir. Bu noktada çalışanların örgütün iş ve işlemleriyle ilgili olarak yanlış

¹⁸ Eroğlu, Ş., G., Alga, E. (2017). "Örgütsel Muhalefetin Örgütsel Değişim Üzerindeki Etkisi: Hizmet Sektörü Örgütlerinde Bir Araştırma", **Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 3, No: 3, s. 144.

¹⁹ Yıldırım, A. (2020). "Örgütsel Adalet Algısının Örgütsel Muhalefet Davranışına Etkisi, Eğitim Çalışanları Üzerine Bir Araştırma", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 25, No: 2, s. 207.

²⁰ Karalar, S., Kara, I. U. (2020). "Katılımcı İklım Algısı ile Örgütsel Muhalefet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 22, No: 3, s. 714.

olduğunu ya da doğru bulmadıklarını düşündükleri yönleri ifade etmeleri, bu yönleri iyileştirici öneriler getirmeleri örgüt çalışmalarının niteliğinin artırılması bakımından önemlidir. Bu nedenle muhalefet örgütler için gerekli olmakla birlikte, bu durum bazen karşıt görüş bildiren örgüt üyelerinin negatif olarak etiketlenmelerine de neden olmaktadır.²¹

1.1.2. Örgütsel Muhalefet Kavramı

Örgütsel muhalefet, örgütsel sinizm ve haber uçurma kavramları çoğunlukla birbiri ile karıştırılan kavramlar olmakla birlikte, bu kavramların birbirlerine benzeyen ve ayrılan yönlerinin belirlenmesi örgütsel muhalefet kavramının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.²² Örgütsel sinizm, çalışanın içinde yer aldığı örgüte ya da örgüte ilişkin bir nesneye yönelik olarak geliştirdiği tutumdur.²³ Bu noktada çalışanlar, örgütlerindeki uygulamalardan rahatsız oldukları takdirde, örgüt iletişimini kötüleme, yöneticilerine olumsuz eleştirilerde bulunma veya yönetime karşı güvensizlik ortamı yaratarak direnme davranışı gösterebilmektedirler.²⁴ Dolayısıyla örgütsel sinizm kavramı, örgüte yönelik olumsuz nitelik taşıyan tutumları ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilgi uçurma ise (whistleblowing), örgütteki doğru olmayan, kötü davranış ya da uygulamaların açığa çıkarılmasını ifade etmekte olup, ahlaki bir olgu olarak değerlendirilmektedir.²⁵ Baltacı (2017) araştırmasında, eğitim örgütlerinde bilgi uçurma davranışı gösteren bireylerin bu davranışlarına suçu önleme, vatandaşlık görevi olarak görme ve doğrunun yerini bulmasını isteme etmenlerini neden olarak gösterdiklerini ortaya koymaktadır.²⁶ Dolayısıyla doğru kavramının etik boyutu bakımından bireylere göre değişilebilen niteliği göz önünde bulundurulduğunda bilgi veya haber uçurma davranışının haklılık payının göreceliği tartışılır bir konuma gelmektedir.

²¹ Acaray, A. (2018). "Örgütsel Muhalefet Üzerine Pozitif Psikolojik Sermayenin Etkisi: Eğitim Sektöründe Bir Çalışma", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 6, s. 88.

²² Eroğlu, Ş. G., Alga, E. (2017). "Açık Sistem Açısından Örgütsel Muhalefet", *Yeni Fikir*, No: 18, s. 78.

²³ Yalçinkaya, A. (2014). "Türkiye’de Örgütsel Sinizm: 2007-2012 Yılları Arasındaki Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", *İşGüç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, C. 16, No: 3, s. 109.

²⁴ Demirtaş, Z., Özdemir, T. Y. ve Küçük, Ö. (2016). "Okulların Bürokratik Yapısı, Örgütsel Sessizlik Ve Örgütsel Sinizm Arasındaki İlişki", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, C. 22, No: 2, s. 197-198.

²⁵ Akyürek, M. İ. (2020). "Öğretmenlerde Whistleblowing (Bilgi Uçurma): Bir Fenomenoloji Çalışması", *Türkiye Eğitim Dergisi*, C. 5, No: 11, s. 19.

²⁶ Baltacı, A. (2017). "Eğitim Çalışanlarının Bilgi Uçurma Davranışının Nedenlerine İlişkin Görüşleri: Fenomenolojik Bir Yaklaşım", *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, C. 4, No: 17, s. 20.

Örgütsel muhalefet kavramının örgütsel sinizm ve bilgi uçurma tanımlarından farklı bir anlama sahip olduğu, örgütsel muhalefet tanımlarından da açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim Garner (2013), örgütsel muhalefeti, örgüt üyelerinin karşıt olan görüşlerini öneriler getirmek veya bu görüşleri ile ilgili farklı şekillerde etkileşimler kurmak olarak tanımlamaktadır.²⁷ Örgütsel muhalefet, örgütlerdeki sorunların çözümü için gerekli önlemlerin tespitini sağlayarak ve bu tedbirlerin alınmasına katkı sunarak örgüt içi demokratikleşmenin gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır.²⁸ Kassing ve Armstrong (2002), örgüt idarecilerinin üyelere yönelik olumsuz tutum ve davranışlarını, karar alma şekillerini, örgütteki değişimi, görev ve kaynak dağılımındaki adaletsizliği, etik olmayan uygulamaları, adaletli olmayan değerlendirmeleri örgütsel muhalefeti başlatan etmenler olarak belirtmektedirler.²⁹

Örgütsel muhalefetin yönetici davranışları, liderlik tarzları, örgüt ikliminin farklı unsurları ile ilişkisine yönelik olarak çok sayıda araştırma gerçekleştirilmiştir. Nitekim Şentürk ve Coşkun (2018), örgüt içi demokratikleşmede ve karşıt görüşlerin ifade edilmesinde farklı liderlik tarzları ile muhalefet davranışları arasında ilişki olduğunu ifade etmektedirler. Bu noktada üst yönetime sürekli olarak muhalif bilgi akışı ve çalışanların kendi aralarındaki muhalif paylaşımları belli bir seviyeye kadar faydalı olabilirken, önemli olan örgüt içi muhalefetin hangi etmenlere göre değerlendirileceğinin belirlenmesidir.³⁰ Diğer yandan örgütsel erdemliliğe sahip çalışanların fazla olduğu bir çalışma ortamında olumsuz davranışlarla karşılaşma ihtimali azalacağı gibi, örgütsel muhalefet seviyesi de değişebilmektedir. Çünkü örgütsel erdemliliğin olduğu örgütlerde rüşvet vb olumsuz uygulamaların görülme olasılığı azalmaktadır.³¹

²⁷ Garner, J. T. (2013). "Dissenters, Managers And Coworkers: The Process Of Co-constructing Organizational Dissent And Dissent Effectiveness", **Management Communication Quarterly**, C. 27, No: 3.

²⁸ Kassing, J. W. (1997). "Articulating, Antagonizing And Displacing: A Model Of Employee Dissent", **Communication Studies**, C. 48, No: 4.

²⁹ Kassing, J. W., & Armstrong, T. A. (2002). "Someone's Going to Hear About This; Examining the Association Between Dissent-Triggering Events and Employees' Dissent Expression", **Management Communication Quarterly**, C. 16, No: 1, s. 45.

³⁰ Şentürk, F. K., Coşkun, M. (2018). "Liderlik Tiplerinin Örgütsel Muhalefet Üzerindeki Etkileri", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 17, No: 68, s. 1717.

³¹ Doğanay, A. ve Çöp S. (2019). "Lider İletişim Tarzları Bağlamında Aktif İletişim Tarzının Örgütsel Muhalefete Etkisinde Örgütsel Erdemliliğin Düzenleyici Rolü: Otel İşletmeleri Üzerine Bir Çalışma", **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 12, No: 1, s. 171.

Bilginoğlu ve Yozgat (2020), iş tatmini ve işten ayrılma niyeti ile örgütsel muhalefet arasındaki ilişkiyi çalıştıkları araştırmalarında; iş tatmininin muhalefetin yöneticilere ifade edilebildiği dikey muhalefet şekli üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşırken; muhalefetin örgüt içi dengelere etkisi olmayan kişilerle paylaşıldığı yatay muhalefet üzerinde ise etkisi olmadığını ortaya koymuşlardır.³² Kılınç ve diğerleri (2019) tarafından sağlık çalışanları ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise örgütsel muhalefet ve prososyal davranışlar arasındaki ilişki araştırılmış ve elde edilen sonuçlara göre sağlık çalışanlarının örgütsel muhalefet seviyeleri yükseldikçe örgüt içi prososyal davranışların düzeyinin azaldığı görülmüştür.³³

Kassing (1998), örgütsel muhalefetin açık muhalefet, örtük muhalefet, dışsal muhalefet olmak üzere üç şekilde gerçekleştiğini ve açık muhalefetin örgütte yer alan kişilerin muhalif görüşlerini örgütte etkili olan kişilere ilettikleri muhalefet türü olduğunu belirtmektedir.³⁴ Bu noktada dikey muhalefet olarak da adlandırılan açık muhalefette çalışanlar yöneticilerine örgütle ilgili uygulamalar vb hakkındaki görüş ve önerilerini direkt olarak iletebilmektedirler. Açık muhalefetin gerçekleşmediği diğer bir ifade ile yöneticilerin örgüt içi sorunları görmediği durumlarda ise çalışanlar muhalif görüşlerini ifade etmek için yatay muhalefete yani örtük muhalefete yönelmektedirler. Yatay muhalefetin ortaya çıktığı örgütler bir bakıma çalışanların fikirlerini ifade etmeleri için demokratik bir atmosferin sağlanmadığı örgütler olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁵ Genel olarak örgüt yapısının çalışanların muhalif görüşlerini sunabilecekleri demokratik bir ortam sağlamadığı örgütlerde çalışanlar bu görüşlerini örgütün işleyişinde etkili konumda olmayan ve genelde kendileri ile aynı pozisyondaki diğer çalışanlar ile paylaşmaktadırlar. Diğer yandan çalışanların kişilik özellikleri, iş tatmini, işe adanmışlık gibi değişkenler de örgütsel muhalefetin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Nitekim Üstün ve diğerleri (2021) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada çalışanların üstün niteliklilik algısı ile muhalefet

³² Bilginoğlu, E., Yozgat, U. (2020). "İş Tatmini, Örgütsel Muhalefet ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", **BMİJ**, C. 8, No:1, s. 265.

³³ Kılınç, M., Yiğit, V., Doğanşah, Y. (2019). "Sağlık Çalışanlarında Örgütsel Muhalefet ve Örgütsel Prososyal Davranışlar Arasındaki İlişkinin Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, No: 6, s. 155.

³⁴ Kassing, J. W.(1998). "Development And Validation Of The Organizational Dissent Scale", **Management Communication Quarterly**, V. 12, No: 2, s. 191.

³⁵ Özüren, Ü., Paksoy, M. (2019). "İşgörenlerin Nepotizm Algılarının Örgütsel Muhalefet Tutumları Üzerindeki Etkisi: İstanbul'da Çorap Sanayi Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma", **Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Dergisi**, No: 41, s. 213.

türleri arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Diğer yandan araştırma sonuçları üstün niteliklilik algısı yüksek düzeyde olan çalışanların örgütsel muhalefet davranış düzeylerinin de yüksek olduğu sonucunu göstermektedir.³⁶

Diğer bir muhalefet türü olan dışsal muhalefet ise muhalif görüşlerin örgüt dışındaki arkadaş çevresi, aile üyeleri, akrabalar vb aktarılması söz konusudur. Örgüt üyeleri muhalif düşüncelerini örgüt dışındaki kişilere aktararak muhalefeti nedeniyle örgüt içinden kendisine yönelebilecek misilleme davranışlarını önlemeyi amaçlamaktadır.³⁷ Yer değiştirmiş muhalefet olarak da adlandırılan dışsal muhalefetin en önemli dezavantajı, örgütün geribildirim alma fırsatını önlemesidir. Çünkü bu örgütsel muhalefet türünde muhalif görüşler örgüt dışında olan ve örgüte etkisi olmayan kişilere aktarıldığından dolayı örgüt içi uygulamalara yönelik eleştirilerden örgüt yöneticilerinin ve üyelerinin habersiz kalmasına neden olmaktadır.³⁸

1.1.3. Örgütsel Muhalefet Kuramları

1900'lü yıllardan itibaren gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar çalışanların görüş ve önerilerinin dikkate alınmadığı örgütlerde beklenen verimliliğinin sağlanamadığını ortaya koymaktadır. Bu durum kısa bir süre sonra insan kaynağının anlaşılmasının önemini ortaya çıkarmış ve bu bakış açısı örgüt çalışanlarının öneri ve görüşlerini önemseyen örgütlerin daha fazla başarılı olduğunu ortaya koyan çalışmalarla da güçlenmiştir.³⁹ Örgütsel muhalefet kuramları örgüt üyelerinin muhalefet davranışlarını açıklamada bir rehber görevi üstlenmektedir.

1.1.3.1. Ayrılma, Dile Getirme ve Sadakat Kuramı

Bu kuramın geliştirilmesinde Hirschman'ın (1970) öne sürdüğü kaçma, konuşma, sadakat kuramı etkili olmakla birlikte; buna göre çalışanların fikir ve önerilerine gereken değer verildiğinde çalışanların örgüte yönelik sadakat duygusu artarken, tam tersi bir durumda ise çalışanlar örgütten çekilmeyi tercih

³⁶ Üstün, Ö., Kılınç, M., Öztürk, H., Kılınç, S. (2021). "Sağlık Çalışanlarında Üstün Niteliklilik Algısı ve Örgütsel Muhalefet Davranışları İlişkisi: Konya İlinde Bir Uygulama", **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, C. 7, No: 3, s. 610.

³⁷ Koçmar, S. (2019). Örgütsel Kimlik Algısının Örgütsel Muhalefet İle İlişkisi, Kişilik Özelliklerinin Düzenleyici Rolü, **Trakya Üniversitesi Doktora Tezi**, s. 35.

³⁸ Öztürk, O. (2020). Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefetin Nedenlerine İlişkin Görüşleri (Sakarya İli Örneği), **Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, s. 19.

³⁹ Ay, G. (2021). "Örgütlerin Düşünce Rezervleri Örgütsel Muhalefet". F. Üstün, A. İ. Koca Ballı (Ed.). **Örgütsel Davranış Şimdi Bunlar Konuşuluyor** (s. 140-167). Detay Yayıncılık, s. 146.

edebilmektedirler. Bu noktada çalışanlar ilk etapta yaşadığı adaletsiz duruma karşı susmayı sonrasında ise örgütün aleyhine davranarak son aşamada işten ayrılmayı tercih etmektedir.⁴⁰

Shahinpoor ve Matt (2007) ise bu noktada örgütte yer alan muhalif üyelerin rahatsız oldukları konularını dile getirmelerinde etkili olan faktörün sadakat duygusu olduğu öne sürmekte ve üyelerin sessiz kalmalarına vicdanlarının müsaade etmediğini ve bu nedenle örgütten ayrılmak istemediği takdirde örgüte yüksek düzeyde sadakat duygusu geliştirdiklerini ifade etmektedir.⁴¹

1.1.3.2. Bağımsız Düşünme Kuramı

Bu kuram çerçevesinde ifade etme özgürlüğünün sağladığı yararlar ön plana çıkmakta ve üyelerin kendilerini ifade etme ihtiyacı duymaları ile görüş ve düşüncelerini dile getirmelerinin hem örgüt üyelerine hem de örgüte olan faydaları vurgulanmaktadır. Bu kurama göre muhalefet örgüt açısından istenmedik sonuçlara neden olabilecek bir davranış şekli değil, tam aksine olumlu sonuçlara vesile olabilecek bir durumu ifade etmektedir.⁴²

Gorden ve Infante (1987) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada çalışanların sözel saldırganlık seviyesi düşük olan yöneticileri kibar buldukları tespit edilirken; özgür düşünmeyi ise doğuştan gelen; örgüt içinde olmasını istedikleri bir olgu olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.⁴³ Benzer şekilde bir başka çalışmada da örgüt içinde çalışan bireylerin ifade özgürlüklerine önem veren yöneticileri tercih ettikleri, yöneticilerinden bu yönde karşılık gören çalışanların üretken, yaratıcı ve iş tatmini bakımından da olumlu etkilendiklerini belirtmeleri dikkati çekmektedir. Kuram çerçevesinde toplumun sahip olduğu değerlerin örgütler tarafından da tasdik

⁴⁰Hirschman, A. O. (1970). **Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States**, Harvard University Press.

⁴¹Shahinpoor, N. ve Matt, B. F. (2007). "The Power Of One: Dissent And Organizational Life", **Journal of Business Ethics**, V. 74, No: 1, s. 39.

⁴² Öztürk, O. (2020). Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefetin Nedenlerine İlişkin Görüşleri, **Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, s. 9.

⁴³ Infante, D. A., Gorden, W. I. (1987). "Superior and Subordinate Communication Profiles: Implications for Independent-Mindedness and Upward Effectiveness", **Communication Studies**, V. 38, No: 2, s. 75.

edilmesi varsayılmakta ve tartışma ise aynı görüşte olmamayı ve bu doğrultuda karşı görüşleri ifade etmeyi içermektedir.⁴⁴

1.1.3.3. Örtük Kontrol Kuramı

Bu kuram 1985 yılında Tompkins ve Cheney tarafından geliştirilmiş olup; örgüt içinde mevcut olan durumun planlar ile kıyaslanarak kontrollerin gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Bu kontrol mekanizmasında idareciler kendi değerlerinin ve görüşlerinin örgüt üyeleri tarafından kabul edilmesini ön plana çıkararak; örgüt tarafından belirlenen şekilde karar almalarına ve davranmalarına emin hazırlamaktadır.⁴⁵

Örgüt içinde oluşan çalışma atmosferinde çoğu kez yöneticilerin uygulama, iş ve işlemlere yönelik kontrol mekanizması geliştirdikleri bilinmektedir. Bu noktada yöneticilerin izledikleri kontrol mekanizması örgüt üyeleri tarafından baskıcı algılanmalarına neden olabilmektedir. Ay (2021), Tompkins ve Cheney'in bu noktada yöneticilerin kullandıkları üç kontrol tekniğine vurgu yaptıkları belirtmektedir. Bu teknikler gücün yöneticiler tarafından keyfi ve açık olarak kullanılmasını ifade eden basit kontrol; işletmenin sosyal örgütlenmesine entegre olan bürokratik teknik ve örgütün makine ve teçhizat ile bütünleşmiş teknik kontroldür. Bu kontrol teknikleri yetersiz olduğu takdirde örgütün misyonu ile bağlı olarak gelişen adanmışlık, ekip çalışması, yüz yüze etkileşim, ortak değerlerin ön plana çıktığı örtük kontrol gelişmektedir.⁴⁶

1.2. ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL MUHALEFET DAVRANIŞLARINA YÖNELİK ARAŞTIRMALAR

Eğitim ve öğretim hizmetlerinin gerçekleştirildiği kurumlarda diğer örgütlerde olduğu gibi muhalif görüşlerin ortaya çıkması olağandır. Bu noktada eğitim ve öğretim hizmetlerinin uygulayıcısı olan öğretmenlerin, yürütülen iş ve işlemlere yönelik olarak olumlu ve olumsuz görüş bildirmeleri sürecin iyileştirilmesi bakımından dikkate alınması gereken öneriler olarak değerlendirilmelidir.

⁴⁴ Kassing, J. W. (1997). "Articulating, Antagonizing And Displacing: A Model Of Employee Dissent", **Communication Studies**, V. 48, No: 4, s. 317.

⁴⁵ Uğurlu, E. (2017). Öğretmenlerin Politik Yetileri İle Örgütsel Muhalefet Düzeyleri Arasındaki İlişki, **Uşak Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, s. 25.

⁴⁶ Ay, G. (2021). **a.g.e.**, s. 147.

Diğer örgütlerde olduğu gibi eğitim örgütlerinde de örgütsel muhalefetin ortaya çıkması ve ifade edilme şekli yani örgütsel muhalefet türü örgüt ikliminin niteliklerine bağlıdır. Bucak'ın (2002) da ifade ettiği gibi örgüt iklimi çalışanların iş tatminini ve performansını etkileyen, çalışanların tutum ve değerleri ile ilgili işlevi ifade etmektedir.⁴⁷ Dolayısıyla diğer örgütlerde olduğu gibi eğitim örgütlerinde de çalışanların adil şekilde takdir edildiği, performansların objektif olarak değerlendirildiği, çalışanların örgütün karar alma süreçlerine aktif katılabildiği demokratik bir örgüt ikliminin oluşturulduğu çalışma ortamında örgütsel muhalefet açık olarak ifade edilirken, bu görüşler yöneticiler tarafından süreçlerin iyileştirilmesi için veri kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir.

Eğitim örgütlerinde örgütsel muhalefet davranışlarına ilişkin olarak öğretmen ve yöneticileri içeren çok sayıda araştırma gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu araştırmalarda öğretmen ve yöneticilerin mesleki, kişilik özellikleri ve demografik bilgileri ve diğer örgütsel davranışlar ile örgütsel muhalefet davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik çalışmalardır. Nitekim Ağalday ve diğerleri (2014) tarafından yöneticilerin örgütsel muhalefete yönelik algılarına ilişkin gerçekleştirilen bir araştırmada, idarecilerin örgütsel adaletle yönelik algılarının öğretmenlerin muhalefetine neden olduğu tespit edilirken, öğretmenlerin iş yerlerinde tasvip etmedikleri bir durumla karşılaştıklarında yatay, dikey, haber uçurma ve dışsal muhalefeti tercih ettikleri görülmüştür.⁴⁸ Yalçın ve Saygı'nın (2021) araştırması ise öğretmenlerin genel olarak dikey muhalefet davranışı sergilediklerini ve özellikle öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyi arttıkça dikey muhalefet algılarının arttığına işaret etmektedir.⁴⁹

Kadı ve Beytekin'in (2015) çalışmasında ise öğretmenlerin en fazla kendilerine verilen görevlere muhalefet ettikleri, muhalefetlerine neden olan idareci davranışlarına karşı ise küsme davranışını tercih ettikleri görülmektedir. Araştırmanın diğer sonuçları arasında yöneticilerin kurumlarındaki muhalefet davranışlarından rahatsız olduklarını; ancak öğretmenlerin muhalefet davranışlarına

⁴⁷ Bucak, E. B. (2002). "Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Örgüt İklimi: Yönetimde Ast-Üst İlişkileri", **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, No: 7, s. 3.

⁴⁸ Ağalday, B., Özgan, H., Arslan, M. C. (2014). "İlkokul ve Ortaokullarda Görevli Yöneticilerin Örgütsel Muhalefete İlişkin Algıları", **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, C. 4, No: 3, s. 47.

⁴⁹ Yalçın, S., Saygı, E. (2021). "Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık, Örgütsel Muhalefet ve Örgütsel Sessizlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)**, C. 5, No: 4, s. 413.

karşı onlara olumsuz tutum takınmadıklarını belirtmeleri dikkati çekmektedir.⁵⁰ 2012-2013 eğitim öğretim yılında Bolu merkez ilçesinde yer alan ilkokullarda görev yapan 171 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise öğretmenlerin örgütsel muhalefet algı düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Nitekim çalışma grubundaki öğretmenlerin örgütsel muhalefet algılarının yaşa göre farklılaştığı; ancak cinsiyet ve kıdeme göre ise farklılaşmadığı görülmüştür.⁵¹ Gedik ve Üstüner'in (2019) araştırması ise işbirlikli yönetim tarzı ve örgütsel sinizm arasında negatif; otoriter ve ilgisiz yönetim tarzı ve örgütsel sinizm arasında ise pozitif doğrultuda ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada işbirlikli yönetim tarzının örgütsel sinizm üzerinde en fazla etkisi olan faktörlerden biri olduğu dikkati çekerken; buradan hareketle öğretmenlerin örgütsel sinizmini azaltmada idarecilerin işbirlikli yönetim tarzını benimsemelerinin tercih edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. İşbirlikli yönetim tarzı demokratik bir karaktere sahip olup, öğretmenlerin okul yönetimine katılmalarında, karar alma süreçlerinde etkin olarak rol almalarına olanak sağlayan bir yönetim yaklaşımıdır.⁵² Yöneticilerin liderlik, iletişim tarzları vb etmenler okullarda öğretmenlerin örgütsel muhalefetlerinin oluşumunda son derece etkilidir. Bu noktada yönetici davranış ve tutumları yatay muhalefete zemin hazırlayabildiği gibi öğretmenlerin fikir ve görüşlerini ifade etmektense sessiz kalmayı tercih etmelerine de yol açabilmektedir.

Eray, Kaya ve Karadaş'ın (2021) örgütsel sessizliğe ilişkin öğretmen algılarını inceledikleri araştırmalarında; idarecilerin öğretmenlere karşı olumsuz tavırlarının örgütsel sessizliğe neden olan en önemli etken olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Eğitim kurumlarındaki yöneticilerin çalışanlara güven duymaması, karar alma süreçlerine öğretmenleri dâhil etmemesi, her şeyi en iyi kendisinin bildiği algısı gibi etmenler bu noktada öğretmenlerin örgütsel sessizliğini etkileyen yönetici davranış ve tutumları arasında yer almaktadır.⁵³ Örgütsel sinizmle ilgili olarak Bolu'nun Mudurnu ilçesinde çalışan ilk ve ortaokul öğretmenleriyle gerçekleştirilen bir başka araştırmada da öğretmenlerin idareye yönelik fikirlerini söylemede

⁵⁰ Kadı, A., Beytekin, O. F. (2015). "Okul Kültürü ve Örgütsel Muhalefet Davranışları Arasındaki İlişkinin Meslekî Değerler Aracılığıyla Araştırılması", **Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi**, C. 5, No: 1, s. 91.

⁵¹ Yıldız, K. (2014). "Örgütsel Muhalefet", **Akademik Bakış Dergisi**, No: 43, s. 1.

⁵² Gedik, A., Üstüner, M. (2019). "Öğretmenlerin Örgütsel Sinizm Düzeylerine Algıladıkları Müdür Yönetim Tarzının Etkisi", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No: 37, s. 65.

⁵³ Eray, G., Kaya, A., Karadaş, H. (2021). "Örgütsel Sessizliğe İlişkin Öğretmen Algıları", **Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 9, No: 2, s. 234.

çekingen olmadıkları, bu nedenle gelmesi muhtemel tepkilerden rahatsızlık duymadıkları görülürken; diğer yandan çalıştıkları kurumların olumsuz eleştirilmesini hoş karşılamadıkları ve kısmi olarak da örgütsel sinizim kaygısı yaşadıkları görülmektedir.⁵⁴

Öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarının bazı demografik ve mesleki özelliklere değişip değişmediğine yönelik yapılan bir araştırma, örgütsel muhalefet davranışlarına yönelik algı düzeyinin öğretmenlerin branşlarına göre ele alındığında birbirine yakın düzeyde olduğu; ancak yaş ve mesleki kıdeme göre ise farklılaştığı dikkati çekmektedir. Araştırma sonuçlarına göre otuz yaş üzeri ve mesleki kıdemi on yılın üzerinde olan öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarının daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Bu sonuç öğretmenlerin yaş ve mesleki kıdemleri arttıkça örgütsel muhalefet davranışlarını daha fazla gösterdiklerini ortaya koymaktadır.⁵⁵ Bu noktada öğretmenlerin yaş ve mesleki kıdemleri arttıkça örgütsel muhalefet düzeylerinin artması, bir bakıma çalışma hayatı ile özlük haklarına yönelik deneyim ve donanımlarının artmasına bağlanabilir. Öğretmenlerin göreve başladıktan sonra adaylık süreci başta olmak üzere aldıkları hizmetiçi eğitimler, adaylık eğitimleri ile bu konularda bilgilendirme yapılırken, öğretmenlerin sendikalarda üyeliklerinin olması da bu hak ve sorumlulukları konusunda bilinç ve farkındalık kazanmalarında etkili olmaktadır.

Bu araştırmaların yanı sıra Türkiye’de çok sayıda lisansüstü tezde öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışına yönelik çok sayıda araştırmaya yer verildiği görülmektedir. Yakın dönemde okullarda örgütsel muhalefet konusunda gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışmalarına; Yol’un (2022) “Öğretmen Algılarına Göre Örgütsel Muhalefet İle Örgütsel Dışlanma Arasındaki İlişki”⁵⁶ ve Enginar’ın (2022) “Öğretmenlerin İzlenim Yönetimi Taktikleri, Örgütsel Muhalefet Düzeyleri İle Öznel İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişki”⁵⁷ başlıklı çalışmaları örnek olarak verilebilir. Diğer yandan Gedik (2022)’in “Okul Müdürlerinin Otoriter Yönetim Tarzı

⁵⁴ Nartgün, Ş. S., Kalay, M. (2014). “Öğretmenlerin Örgütsel Destek, Örgütsel Özdeşleşme İle Örgütsel Sinizm Düzeylerine İlişkin Görüşleri”, **Turkish Studies**, C. 9, No: 2, s. 1373.

⁵⁵ Doğan, Ü., Abdurrezzak, A., Yıldızbaş, S. ve Özkul, R. (2021). “Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefet ve Örgütsel Yalnızlık Algı Düzeylerinin İncelenmesi”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 7, No: 3, s. 1094.

⁵⁶ Bkz. Yol, Ö. (2022). Öğretmen Algılarına Göre Örgütsel Muhalefet İle Örgütsel Dışlanma Arasındaki İlişki, **Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**.

⁵⁷ Bkz. Enginar, R. (2022). Öğretmenlerin İzlenim Yönetimi Taktikleri, Örgütsel Muhalefet Düzeyleri İle Öznel İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişki, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**.

İle Öğretmenlerin Örgütsel Adalet ve Örgütsel Muhalefet Algıları Arasındaki İlişkilerin Analizi”⁵⁸ başlıklı doktora tezi ilgili konuda doktora düzeyinde yapılan bir tez çalışması olarak literatürde yer almaktadır.

⁵⁸ Bkz. Gedik, A. (2022). Okul Müdürlerinin Otoriter Yönetim Tarzı İle Öğretmenlerin Örgütsel Adalet ve Örgütsel Muhalefet Algıları Arasındaki İlişkilerin Analizi, **İnönü Üniversitesi Doktora Tezi**.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA ARAÇLARI VE KULLANIMI

2.1. SOSYAL MEDYA ARAÇLARININ GELİŞİMİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Gelişim Süreci

Bilim, başlangıcı insanlık tarihi kadar eski olan bir sürecin ürünü olup birikimli olarak ilerlemeye devam etmektedir. Bu açıdan tüm insanlığın ortak mirası olarak değerlendirebileceğimiz bilimsel gelişmeler Çin, Mısır, Anadolu gibi uygarlıkların ardından 15. yüzyıldan sonra Avrupa merkezli olarak gelişimini devam ettirmiştir. Bu noktada 18. yüzyılla birlikte ortaya çıkan sanayi devrimi, gelişim süreci ve sonuçları itibarıyla günümüzün sosyo-ekonomik hayatının da şekillenmesinde etkilerini hala devam ettirmektedir. Sanayi devrimi, birbirini izleyen süreçler halinde ve bazı belirleyici unsurlar göz önünde bulundurularak farklı evrelerde değerlendirilmektedir. Farklı aşamalarla ele alınsa da genel kapsamda sanayi devrimleri, kullanılan araç-gereçler ve üretim süreçlerinde derinden değişimlerin yaşandığı, iletişim ve enerji alanları başta olmak üzere bireylerin hayat tarzlarını da etkileyen dönemler olarak ifade edilmektedir. Sanayi devrimi süreçleri bu bakımdan yalnızca ekonomik alanda değil sosyal, kültürel ve siyasal yaşamı da önemli ölçüde etkileyen süreçler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁹

Birinci sanayi devrimi süreci su ve buhar gücünün makinelerde kullanılması ile başlamış; ilk olarak ise dokuma endüstrisinde gerçekleşmiştir.⁶⁰ 1765'te İngiltere'de James Watt öncülüğünde buhar gücüyle çalışan makinelerin dokuma endüstrisinde kullanılmasıyla başlayan bu süreçte, üretimde beden gücünün yerini makinelerin alması ile büyük fabrikalar kurulurken, bu fabrikalarda çalışan kesimin oluşturduğu işçi sınıfı ortaya çıkmış ve kırsal alanlardan kentlere göçler yaşanmaya başlamıştır. Bu göçler neticesinde Paris, Londra gibi sanayi kentleri ortaya çıkarken, yaşanan göçler demografik bakımdan yeni toplumsal ve kültürel normların da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

⁵⁹ Koştı, G. (2020). "Sanayi 4.0 ve Teknoloji Bileşenleri", *Journal of Business, Innovation and Governance*, C. 3, No: 2, s. 134.

⁶⁰ Öcal, F. M., Altıntaş, K. (2018). "Dördüncü Sanayi Devriminin Emek Piyasaları Üzerindeki Olası Etkilerinin İncelenmesi ve Çözüm Önerileri", *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C. 8, No: 15, s. 2069.

1850'li yıllar ise elektrik, kömür, petrol gibi enerjiye dayalı üretim yapan fabrikaların ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile tarihteki yerini almıştır. Bu süreçte telefon ve telgraf gibi iletişim araçları geliştirilirken; otomobilin bireylerin hayatına girmesi ile ulaşım sektöründe de devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmıştır. Bu sürecin en önemli bir diğer özelliği ise bir önceki sanayi devrim sürecinden farklı olarak demir yerine çeliğin kullanılması olup; bunun bir sonucu olarak da demiryolu ulaşımının gelişmesidir.⁶¹ Ulaşım ve iletişimin gelişmesi ve yaygınlaşması, sanayi ve ticaret hacminin artması için elverişli bir ortam oluştururken; sanayinin gerektirdiği pazar ve hammadde ihtiyacı ise ülkeler arası siyasetin şekillenmesinde etkili olmuştur. Diğer yandan petrol ve kömür gibi enerji kaynaklarına duyulan gereksinim bu kaynaklara duyulan talebi arttırmış, bu durum da günümüzde de devam eden enerji odaklı politikaların geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bitiş tarihi olarak II. Dünya Savaşı gösterilen bu süreçte yaşanan I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasında hammadde ve pazar rekabetinin oynadığı rol ile özellikle Almanya ve İtalya gibi milli birliklerini geç tamamlayan ülkelerin sanayilerini kurmak için bu kaynaklara yönelmeleri sanayi devriminin siyasal yaşama etkilerine en iyi örneği oluşturmaktadır.

II. Dünya Savaşı'nın ardından başlangıcı tarihlenen üçüncü sanayi devrimi ise bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle kendisini göstermektedir. Bu dönemde savaşın ardından başlayan ABD ve SSCB endeksli iki kutuplu dünya ile tanımlanan Soğuk Savaşın sona ermesi ile dünya artık tek pazar haline gelirken, 1980'lerin sonunda küreselleşme olgusu giderek daha fazla hissedilmeye başlamıştır. Bu sanayi devrimi sürecinde dikkati çeken en önemli özelliklerden birisi ise bireye özel üretim, internetin yaygınlaşması, nitelikli ve ucuz üretim yaklaşımının benimsenmiş olmasıdır.⁶² Bu noktada küreselleşme olgusunun, ulaşım ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmelerden olumlu olarak etkilendiğini söylemekle birlikte; ülkelerarası sınırların hukuken ve fiziken var olmasına rağmen, bilgi ve sermaye akışı karşısında giderek etkisini kaybetmeye başladığını ifade edebiliriz. Özellikle sermaye akışı ülkelerarası ekonomik ilişkileri birbirine daha bağlı ve bağımlı hale getirirken, bu durum özellikle az gelişmiş ülke ekonomilerinin daha kırılgan olmasını tetiklemiştir. Diğer yandan bu gelişmeler bilginin transferi

⁶¹ Taş, H. Y. (2018). "Dördüncü Sanayi Devrimi'nin (Endüstri 4.0) Çalışma Hayatına ve İstihdama Muhtemel Etkileri", **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, C. 9, No: 16, s. 1821.

⁶² Özsoylu, F. (2017). "Endüstri 4.0", **Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 21, No: 1, s. 43.

kolaylaştırırken, bilgi ve teknolojiyi üreten ve diğer ülkelere transfer eden devletler için bu alana yönelik yatırımların hız kazanmasına ortam hazırlamıştır.

Dördüncü sanayi devriminde yeni nesil olarak adlandırılan ve birbiriyle iletişim kuran teknolojilerin bulunduğu akıllı fabrikaların üretimde yer almaya başladığı ve bu fabrikalar aracılığı ile seri ve aynı zamanda az maliyetli üretimin yapıldığı dikkati çekmektedir. Genel olarak nesnelerin interneti olarak da adlandırılan bu süreçte bilgi transferinin kolaylaşması ile kişiselleştirmeye olanak sağlayan tasarım, üretim ve dağıtım sistemlerinin geliştirildiği görülmektedir.⁶³ Toplum 5.0 ise Japonya İş Federasyonu tarafından 2016'da bütün sanayilerde ve sosyal alanda yeni nesil teknolojileri bir araya getirmeyi, Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ekonomik kalkınmayı ve toplumsal problemlere çözümler sunmayı amaçlayan sürdürülebilir vizyon olarak başlatılmıştır. Toplum 5.0 kurumların sosyal sorumluluk yönündeki çalışmalarına, iş ve işlemlerine yeni bir yaklaşım ve değişimler önermek doğrultusunda çağımız modern toplumlarının koşullarının tanınmasına önem vermektedir.⁶⁴ Bu doğrultuda yapay zekâ uygulamaları, bulut teknolojileri, robot, kodlama, yazılım, blok zincir uygulamalarının önem kazandığı ve sosyo-ekonomik hayata entegre olmaya başladığı dikkati çekmektedir.

Modern ve sanayileşmiş toplumlarla giderek yaşanan nüfusun bakım ihtiyacı, yoğun çalışma hayatı içinde temel yaşam faaliyetlerinin giderilmesi gibi sosyal konular bu alanlarda robot teknolojisinin insanların yerini alması ile dönüşüme uğramaktadır. Bu durum sıklıkla insan ve robot kıyaslamalarını gündeme getirirken, iş gücünde ve sosyo-ekonomik hayatın tüm bileşenlerinde niteliksel değişimlere yol açmaktadır. Nitekim Saykılı'nın da (2018) ifade ettiği gibi sanayi öncesindeki toplumlardan sanayi dönemi toplumlarına geçiş ile birlikte ihtiyaç duyulan bireylerin yeni bilgi ve becerilere sahip olmasının beklenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu durum eğitimin daha fazla önem kazanmasını ve tüm bireylerin eğitime ulaşımının sağlanmasını gerektirmiştir.⁶⁵ Çünkü günümüzde üretim süreci değişirken, bu değişim meslek ve görevlerin de yeniden tanımlanmasını

⁶³ Kılıç, S., Alkan, R. M. (2018). "Dördüncü Sanayi Devrimi Endüstri 4.0: Dünya ve Türkiye Değerlendirmeleri", **Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi**, C. 2, No: 3, s. 32.

⁶⁴ Arı, E. S. (2021). "Süper Akıllı Toplum: Toplum 5.0", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 23, No: 1, s. 474.

⁶⁵ Saykılı, A. (2018). "Dünden Yarına Eğitim Paradigmaları: Sanayi Modeli Eğitim Dijital Çağda Yeterli mi?", **Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi**, C. 4, No: 2, 192.

gerektirmekte; üretimin büyük bir bölümü yapay zekâ, robotlar ya da otomasyon süreçleri ile gerçekleştirilmektedir. Bu durumun işsizliğin artması, sendikaların etkililiğini yitirmesi ve çalışma ile ilgili yasal mevzuatın yeniden düzenlemesine yönelik sonuçlarla kendisini göstermesi beklenmektedir.⁶⁶

Sanayi devrimleri birikimli olarak ilerlerken, sanayileşme süreci sadece üretim alanında değil sosyo-ekonomik ve siyasal yaşama yönelik olarak da önemli değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi ulaşım ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, toplumlar arası etkileşimi artırırken, kültürlerarası farklılıkların ise giderek görünürlüğüne yitirmesine neden olmaktadır. Diğer yandan ülkelerarası ticaret, ulaşım ve iletişim teknolojileri ile birlikte daha hızlı gerçekleşirken, bu durum ülke ekonomilerinin birbirlerinden daha fazla etkilenmesine yol açmaktadır. Günümüzün güçlü devletlerinin daha çok bilgi ve teknoloji üretimine ve ihracatına dayanan ekonomileri ile henüz dijital dönüşümünü gerçekleştirememiş ülke ekonomileri arasındaki makas ise bu nedenle giderek açılmaktadır.

Sanayi devrimi süreçleriyle birlikte dönüşen bilgi üretme ve iletişim teknolojileri ile ilgili birikim ve gelişmeler bilgi ve iletişim teknolojileri adı altında ifade edilmektedir. Yıldız (2020), bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) bireylerin ve kurumların dijital alanda etkileşim gerçekleştirmesine olanak sağlayan teknolojileri içerdiğini belirtmektedir. Bu bakımdan bilgi ve iletişim teknolojileri, medya, görsel ve işitsel çalışmalar, telekomünikasyon gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağlayan teknolojiyi içermekte olup, sabit telefonlar, radyo ve televizyon gibi yayınları içeren uygulamaları da kapsamaktadır. Günümüzde ise yaygın olarak kullanılan bulut uygulamaları, internet ve diğer dijital işlemler bilgi ve iletişim teknolojilerinin öne çıkan bileşenleri arasında yer almaktadır.⁶⁷ Dijitalleşme ile iletişim alanında kapasite artışı yaşanırken, ses ve video gönderilmesi süreçlerinde ise kalite düzeyi önemli ölçüde artmıştır. Diğer yandan bu alanda yaşanan dijitalleşme ile birlikte ekonomik

⁶⁶ Yankın, F. B. (2019). "Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı", **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi**, C. 7, No: 2, s. 1.

⁶⁷ Yıldız, F. (2020). "Bilgi ve İletişim Teknolojileri (Bit) Yaygınlaşmasının Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Oecd Ülkeleri Örneği", **Vergi Raporu**, No: 249, s. 194.

açından verimlilik artışı gerçekleşmiş ve bilginin elde edilmesi, depolanması ve hazırlanmasında zaman ve iş gücü bakımından da önemli tasarruflar sağlanmıştır.⁶⁸

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile birlikte sosyo-ekonomik hayat başta olmak üzere bu teknolojilerin bireylerin yaşamına entegre olması yeni becerilerin önem kazanmasına neden olmuştur. Randevuların çevrimiçi olarak oluşturulması, uzaktan eğitim uygulamalarının yaygınlaşması, çevrimiçi alışveriş uygulamalarının gelişmesi, dijital oyun ve eğlence platformlarının ortaya çıkması, dijital arşiv gibi birçok uygulama günümüzde bireylerin yaşamlarına kanalize olmuş durumdadır. Tüm bu gelişmeler zaman ve mekân bakımından bireylerin hayatlarını kolaylaştırırken, nüfusun dijital becerilerinin artırılması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, Kayacı (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin bilgi ve iletişim teknolojileri konusundaki seviyelerinin arttıkça verimliliğin düşük çıktığı tespit edilmiştir. Kayacı (2022) bu durumun işletmeler her ne kadar BİT alt yapısına yönelik yatırımlar gerçekleştirse de nitelikli işgücü konusunda duyulan ihtiyacın karşılanamamasından kaynaklandığını belirtmektedir.⁶⁹

Diğer yandan BİT alanında yaşanan bu gelişmeler ekonomik hayat üzerinde de etkili olurken, dijital bankacılık uygulamaları, e-ticaret ve e-şirket gibi uygulamalarla ekonomilerde dijitalleşme konusunda önemli niteliksel değişimlere uğramıştır.⁷⁰ Bu noktada vergi ödemeleri, finansal ödemeler, bankacılık işlemleri gibi daha öncesinde belirli bir zaman ve mekân değişikliği gerektiren işlemler günümüzde akıllı telefon ve tabletler yoluyla kısa süre içinde gerçekleştirilmektedir. Özellikle son dönemlerde giderek daha fazla ilgi gören dijital para ve yatırım araçlarına yönelik uygulamalar da BİT’in ekonomik hayata etkileri arasında yer almaktadır. Tanrıverdi, Uysal ve Üstündağ (2019), genel olarak dijital para ile gündeme gelen blok zincir uygulamalarının sadece bu alan ile sınırlı olmadığına ve veri güvenliği ile şeffaflık gibi nitelikleri içerdiğine dikkati çekmektedir.⁷¹ Ancak bu uygulamaların sağladığı avantajların yanı sıra ortaya çıkabilecek güvenlik açıkları

⁶⁸ Vural, B. A. (2005). “Enformasyon İletişim Teknolojileri: Gelişimi, Doğası ve Ahlaki Konular”, **Yeni Düşünceler**, No: 1, s. 130.

⁶⁹ Kayacı, A. . (2022). “İşletmelerin Bilgi ve İletişim Teknolojisi Düzeyinin Verimliliğe Etkisi: İşletme Grupları ve Uluslararasılaşmanın Rolü”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 32, No: 1, s. 168.

⁷⁰ Dikkaya, M., Aytekin, İ. (2019). “Bilgi İletişim Teknolojileri Ve Dijital Ekonomi: Avrupa Birliği ve Türkiye Arasında Bir Karşılaştırma”, **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, C. 54, No: 3, s. 1295.

⁷¹ Tanrıverdi, M., Uysal, M., Üstündağ, M. T. (2019). “Blokzinciri Teknolojisi Nedir? Ne Değildir? Alanyazın İncelemesi”, **Bilişim Teknolojileri Dergisi**, C. 12, No: 3, s. 203.

ise büyük maddi ve manevi kayıplara da neden olabilmektedir. Bu noktada siber güvenlik alanı gelişirken, bu alanda mevzuat değişiklikleri de bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Dijitalleşmeye bağlı olarak bireylerin haber alma kaynakları da artık çevrimiçi platformlara aktarılmış durumdadır. Gazete ve dergilerin dijital alanda yerini almasının yanı sıra, teknolojinin bireylerin kendi kanallarını, blog veya internet sitelerini kurma olanaklarının sağlanması ile ifade olanakları da bireylerin lehine olacak şekilde etkilenmiştir. Ancak bu durum özellikle toplumun genelini ilgilendiren konularda bazı yasal kısıtlamaların yapılmasını da özellikle son dönemlerde birçok ülkede gündeme getirmektedir. Başaran (2010), kendilerini dijital platformlarda ifade etmek isteyen bireylerin her geçen gün arttığına dikkat çekerken, bu durumun etkileşimli gazetecilik, yurttaş haberciliği, halk gazeteciliği gibi yeni ve alternatif medya tartışmalarını gündeme getirdiğini belirtmektedir.⁷²

Özetle, bilginin üretimi, depolanması ve paylaşılması noktasında yeni fırsatlar sunan BİT teknolojileri birey ve toplumların yaşamında köklü değişimlere neden olan diğer tüm gelişmeler gibi yeni uygulama ve tercihlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. BİT'in yaşama daha fazla entegre olması ile bireylerin ve toplumların zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın birbirleri ile etkileşime girmesine olanak sağlayan en önemli uygulamaların başında ise sosyal medya araçları gelmektedir.

2.1.2.Sosyal Medya Araçlarının Gelişimi

Teknolojide meydana gelen gelişmeler, yaşamın tüm alanlarında olduğu gibi iletişim alanında da köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. İletişimde dijitalleşme ile birlikte artık zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın dünyanın farklı bölgelerinden insanlar birbirleriyle iletişim kurabilmekte ve bilgi paylaşımı yapabilmektedir. Bilginin paylaşım ve yaygınlaşma hızı günden güne artarken bu durum avantajlarının yanı sıra başta bilgi kirliliği, provokasyona açık olma gibi olumsuz sonuçları da ortaya çıkarabilmektedir. Bu bakımdan devletler tarafından alınan yasal önlemlerin yanında bireylerin dijital okuryazarlık farkındalıklarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle yakın bir zamandan beri hemen her yaş grubundan bireyin kullandığı sosyal medya araçlarının bireylerin ve toplumların

⁷² Başaran, F. (2010). "Yeni İletişim Teknolojileri, Alternatif İletişim Olanakları", **Mülkiye Dergisi**, C. 34, No: 269, s. 255.

yaşamında giderek daha fazla yer alması, bu araçların olumlu ve olumsuz yönlerinin incelenmesini gerekli kılmıştır.

İnternet teknolojileri aracılığı ile bireylerin iletişimine olanak sağlayan uygulamalar genel olarak yeni medya olarak adlandırılmaktadır. Yeni medya üretim, iletişim, paylaşım vb olanak sağlayan bloglar, internet siteleri, dijital oyunlar, forumlar, sosyal ağlar gibi uygulamaları içermektedir.⁷³ Yeni medya kavramı 1970'li yıllarda ortaya çıkmış ve özellikle 1990'lı yıllardan sonra internet ve bilgisayarın yaygınlaşması ile kapsamı genişlemiştir. Bilgisayarların depolama kapasitelerinin artması, internet servis hizmet kalitesinin günden güne iyileşmesi gibi gelişmeler yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle 2000'li yıllarla birlikte web tabanlı internet uygulamaları gelişirken, sosyal medya olarak adlandırılan ve bireylerin görsel, işitsel vb paylaşımlar yapmalarına olanak sağlayan yeni uygulamalar geliştirilmiştir. Bu noktada bireylerin internet ortamında birbirleri ile gerçekleştirdikleri paylaşım ve diyaloglar sosyal medyayı oluşturan bileşenler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁴ Genel olarak sosyal ağlar konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, sosyal medya, sosyal ağ vb kavramların birbirlerinin eş anlamlısı olarak kullanıldığı görülmektedir.⁷⁵

Sosyal medya araçlarının temelinde internet teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler yatmaktadır. İnternette web tabanlı uygulamaların yaygınlaşması, sohbet sitelerinin ve internet üzerinden mesajlaşma servislerinin kurulması gibi uygulamalar bireylerin iletişim olanaklarını arttırırken; bilgisayarların teknik özelliklerinin iyileştirilmesi de bu bakımdan yeni medya kavramının gelişiminde başat rol oynamıştır.⁷⁶ Hazar'ın (2011) aktardığına göre sosyal medyanın ilk adımlarının 1979'da Tom Truscott ve Jim Ellis öncülüğünde makale gönderme amacıyla oluşturulan Usenet olduğu, ardından 1988'de dosya ve link paylaşımına olanak sağlayan Internet Relay Chat'in kurulduğu bilinmektedir. Kullanıcıların aktif oldukları sosyal medya ise 1997'de Six Degrees ile başlamıştır. Profil oluşturmaya ve

⁷³ Erkan, G., Ayhan, A. (2018). "Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org", **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (AKİL)**, No: 30, s. 205.

⁷⁴ Vural, Z. B. A., Bat, M. (2010). "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", **Journal of Yasar University**, C. 20, No: 5, s. 3372.

⁷⁵ Kara, T. (2013). **Sosyal Medya Endüstrisi**, İstanbul: Beta yayıncılık, s. 52.

⁷⁶ Yıldırım, A. (2015). "Devlet-Vatandaş İlişkisinde Kamu Web Siteleri ve Sosyal Medyanın Etkisi", **İletişim Çalışmaları Dergisi**, C. 1, No: 1, s. 3.

arkadaşlıklar kurmaya uygun bir platform olan bu uygulama, kendi gibi sitelerle rekabet edemeyince 2001'de kapanmıştır. 1999'da ise blog uygulaması olan Live Journal, 1998'de Move On, 2002'de bazı çevreler tarafından sosyal medyanın ilk örneği olarak görülen Friendster kurulmuştur.⁷⁷ Friendster, cyworld ve myspace gibi sosyal ağ siteleri bireylerin kendilerini tanıtmalarına, başka bireylerle iletişim kurmalarına; linkedIn iş hayatıyla ilgili bağlantı kurmaya; myspace ise müzik ya da siyasetle ilgili ortak ilgi alanlarına sahip bireylerin bağlantı kurmalarına imkân tanımaktadır.⁷⁸

Küresel ve ulusal ölçekte çokça tercih edilen sosyal medya uygulaması facebook, 4 Şubat 2004 tarihi itibarıyla Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından hayata geçirilmiştir. Uygulama 2000'li yılların sonlarına doğru büyük talep görmekle birlikte, özellikle 2006'da öğrenci olma şartı olmaksızın tüm elektronik posta adresleri ile kullanıma imkân tanınması sonucu çok sayıda bireyin yer aldığı bir platform olmayı başarmıştır. Bu imkânın tanınması ile Türkiye'deki bireyler 2006 yılında facebook platformunda yer almaya başlarken; 2012'de instagramı da alan facebook grubu sosyal medya alanında küresel ölçekte büyümeye devam etmiştir.⁷⁹ 2010 yılında kurulan instagram uygulaması fotoğraf ve video paylaşımına dayanmakla birlikte kullanıcıların filtre uygulamaları da yapabildikleri bir sosyal medya platformudur. Oluşturulan ağ ile instagram üzerinden yapılan bir paylaşım facebook ve twitter gibi diğer sosyal medya araçlarında da eş zamanlı olarak paylaşılabilir.⁸⁰

San Fransisco'da on dört kişilik bir ekip çalışmasıyla kurulan twitter ise 21 Mart 2006 saat 20:50'de ilk twitt atılması ile bireylerin hayatındaki yerini almıştır.⁸¹ Belirli bir karakter sınırlaması ile bireylerin yazılı paylaşım yapmasına, başka bireylerin yaptıkları paylaşımları kendi sayfalarında yeniden paylaşmalarına (retweet), etiketleme, beğenme ve yorum yapma etkileşimlerine olanak sağlayan bu

⁷⁷ Hazar, M. (2011). "Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması", **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, No: 32, s. 155.

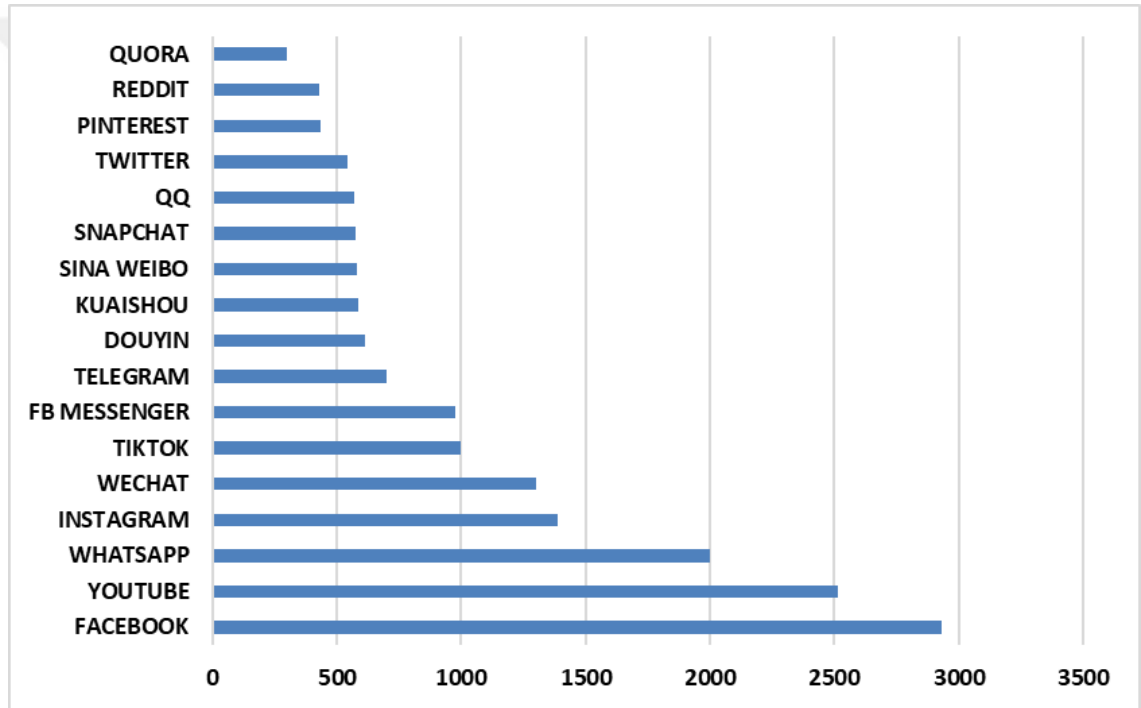
⁷⁸ Ellison, N. B., Steinfield, C., Lampe, C. (2007). "The Benefits of Facebook "Friends:" SocialCapital and College Students' Use ofOnline Social Network Sites", **Journal of Computer-Mediated Communication**, No: 12, s. 1143.

⁷⁹ www.sosyalmedyaofisi.com/facebook-ne-zaman-kuruldu, 21.09.2021, [Erişim Tarihi: 10.12.2022]

⁸⁰ Yeniçikti, N. T. (2016). "Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma", **Selçuk İletişim**, C. 9, No: 2, s. 95.

⁸¹ "Twitter Ne Zaman Kuruldu? Twitter'ın Kuruluş Tarihi, Yan Kuruluşları Ve Uygulamaları", <https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/twitter-ne-zaman-kuruldu-twitterin-kurulus-tarihi-yan-kuruluslari-ve-uygulamalari-42099517,11.07.2022>, [Erişim Tarihi: 10.10.2022].

uygulama SpaceX ve Tesla'nın üst düzey yöneticisi Elon Musk tarafından Ekim 2022'de satın alınmıştır. Bireylerin video paylaşılabilmelerine ve kendi kanallarını kurabilmelerine ilişkin imkân sağlayan youtube ise 2005 yılında daha önceden Paypal'de çalışan üç kişi tarafından kurulmuştur. Kısa bir süre sonra Google tarafından satın alınan uygulama 2012 yılıyla birlikte Türkçe içerik desteği vermeye başlamıştır. Paylaşım yapan bireylerin izlenme sayısı gibi verilerine dayalı olarak gelir elde etmelerine de katkı sağlayan bu uygulama ile günümüzde “youtuber” olarak adlandırılan içerik üreticileri kısa süre içinde yerel ve küresel düzeyde popüler olabilmektedirler.⁸²

Şekil 2.1. Ekim 2022 İtibariyle Dünyada En Fazla Kullanılan Sosyal Medya Platformları (Milyon)⁸³

Ekim 2022 itibariyle dünya genelinde en fazla kullanılan sosyal medya araçları Şekil 2.1'de yer almaktadır. Bu rakamlara göre küresel ölçekte en fazla kullanılan sosyal medya uygulamasının 2,934 milyon ile facebook olduğu görülmektedir. 2022 yılı Global Dijital Raporu'na göre dünya nüfusu 2022 yılı Ocak ayı itibariyle toplam 7.91 milyar olarak belirtilmiştir. Bu küresel nüfusun %67,1'i cep

⁸² İlhan, E., Aydoğdu, A. G. (2019). "Youtube Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonlarının İncelenmesi", **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, C. 7, No: 2, s. 1131.

⁸³ datareportal.com/social-media-users, October 2022, 19.10.2022, [Erişim Tarihi: 10.10.2022].

telefonu kullanırken, tekil kullanıcı sayısı ise yine aynı dönemde 5.31 milyara ulaşmış durumdadır. Bu tarihte dünya genelinde toplam 4.62 milyar sosyal medya kullanıcısı bulunurken, bu rakam ise dünya nüfusunun %58,4'üne işaret etmektedir. Dünya çapında 2021 yılında sosyal medya platformlarında yer alan 424 milyon yeni kullanıcı sayısı ile son bir yılda kullanıcı sayısının %10'dan fazla artması ise sosyal medya konusunun küresel düzeydeki önemine işaret etmektedir.⁸⁴

Özellikle akıllı telefonlara erişim ve ulaşım olanaklarının artması ile her yaştan birey rahatlıkla sosyal medya platformlarında kullanıcı olarak yer alabilmektedir. Sosyal medya platformlarında genel olarak alt yaş sınırı 13 olmakla birlikte, Birleşik Krallık'ta yer alan Office of Communications tarafından gerçekleştirilen bir araştırma 5-7 yaşlarındaki çocukların üçte birinin bir sosyal medya hesabı olduğunu ortaya koyarken, 8-11 yaş aralığında ise her üç kişiden birinin TikTok hesabının olduğunu göstermiştir.⁸⁵ Dolayısıyla bu rakamlar ve sosyal medyanın kısa sürede bireylerin hayatına bu kadar hızlı entegre olması konunun tüm yönleriyle incelenmesi bakımından dikkatleri üzerine çekmektedir.

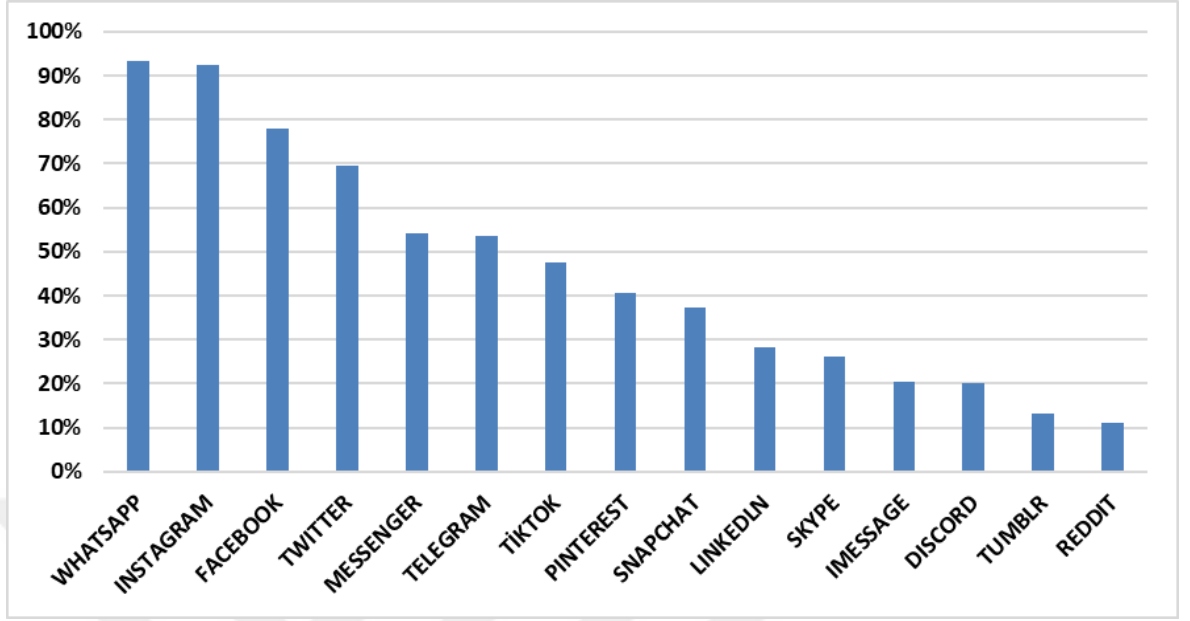
Türkiye'de kullanım oranları bakımından öne çıkan başlıca sosyal medya uygulamaları arasında bloglar, podcastingler, twitter, youtube, instagram, facebook yer almaktadır.⁸⁶ TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2022 yılı hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırmasına göre ise Türkiye'de en fazla kullanılan sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları arasında %82 ile whatsapp, %67,2 ile youtube ve %57,6 ile instagram ilk üç sırada yer almıştır. Aynı araştırma sonuçlarına göre erkeklerin sırasıyla en fazla whatsapp, youtube ve facebook uygulamalarını, kadınların ise yine sırasıyla en fazla whatsapp, youtube ve instagram uygulamalarını kullandığı tespit edilmiştir.⁸⁷

⁸⁴ "Dijital 2022: Another Year of Bumper Growth", <https://wearesocial.com/>, 26.06.2022, [Erişim Tarihi: 10.10.2022].

⁸⁵ "Sosyal medya kullanım yaşı 5'e kadar indi", <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/sosyal-medya-kullanim-yasi-5e-kadar-indi,h7xFZnzzDkmAZu6vU1Y1Mg>, 31.03.2022, [Erişim Tarihi: 10.10.2022].

⁸⁶ Yıldırım, S., Kalender, M. (2018). "Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Satın Alma Davranışlarına Etkisi Üzerine Kavramsal Bir Bakış", **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 6, No: 4, s. 573

⁸⁷ "Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması", 2022, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587), 26.08.2022, [Erişim Tarihi: 10.10.2022].

Şekil 2.2. Şubat 2022 İtibariyle Türkiye’de En Fazla Kullanılan Sosyal Medya Platformları (Yüzde)⁸⁸

Şekil 2.2’de Türkiye’de Şubat 2022 tarihi itibariyle sosyal medya uygulama ve mesajlaşma araçlarının kullanım oranları yer almaktadır. 2021 yılından 2022 yılına kadar Türkiye’de sosyal medya kullanıcı sayısı 8,9 milyon artış göstermiştir. Gerek Şekil 2.2’de yüzdelik olarak verilen dağılımlar gerekse yıllık 8,9 milyon olarak meydana gelen kullanıcı sayısı artışı yorumlanırken her bireyin farklı sosyal medya platformlarında hesaplarının olduğu ve aynı sosyal medya araçlarında da birden fazla hesabı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitim Fakültesinde eğitim gören 225 üniversite öğrencisi gerçekleştirilen bir araştırmada öğrencilerin %96,4’ünün sosyal medya üyeliği olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %60’ının facebook, %16’sının twitter, %12,9’unun youtube, %0.9’unun da wikipedia sitesini kullandıkları görülmüştür. Diğer yandan öğrencilerin %68.9’u dört yıldan daha fazla bir süredir sosyal medyayı kullandıklarını belirtirken; %63,1’i ise günde birden fazla kez bu uygulamaları kullandıklarını ifade etmişlerdir.⁸⁹

Tüm bu ifade edilenler ışığında; bireysel ve toplumsal yaşama getirdiği kolaylıklar ve riskler bakımından sosyal medyanın etkileri hem küresel hem de yerel boyutlarda değerlendirmeli ve beraberinde getirdiği sosyo-ekonomik ve siyasal

⁸⁸ recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verileri/, 19.04.2022, [Erişim Tarihi: 10.10.2022].

⁸⁹ Özşarı, İ., Karaduman, G. B. (2016). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı ve Yalnızlıklarının İncelenmesi”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, No: 5, s. 387.

dönüşümler neden ve sonuçları ile incelenmelidir. Dijitalleşme ve internetin yaygınlaşması ile bireylerin hayatına giren ve bireylerin de kendilerine ve çevrelerine dair bilgi, görsel ve işitsel paylaşımları kendi rızaları ile yaptıkları platformlar sunan sosyal medya araçlarının kullanımının etkilerinin araştırılması, bu araçların daha etkili kullanımını sağlayacak veriler sunması bakımından değerlidir.

2.2. SOSYAL MEDYA ARAÇLARININ KULLANIMININ GETİRDİKLERİ

Siyaset, spor, iki yönlü iletişim vb sosyal konuların ele alındığı ortamlar sunması, çoğunlukla ücretsiz olması, geleneksel medyadan farklı olarak hemen her yaşta ve farklı sosyo-ekonomik niteliklere sahip bireylerin kullanabilmesi ile sosyal medya araçları bireylerin ve kurumların yaşamlarının önemli bir parçası haline gelmiştir.⁹⁰ Özellikle 2000'li yıllar ile birlikte farklı paylaşım imkânları tanıyan sosyal medya ve iletişim araçlarının geliştirilmesi ve yaygınlaşması, bireysel ve toplumsal hayatın tüm alanlarında önemli etkilerde bulunmaya devam etmektedir. Küresel ölçekte geniş bir yaş aralığında, farklı dil, eğitim düzeyinden vb insanın bir araya gelerek çevrimiçi de olsa iletişimde ve paylaşımda bulunmasına fırsat sağlayan bu araçların kullanımından doğan olumlu ve olumsuz bazı sonuçlar günümüz araştırmalarına konu olmaktadır.

Sosyal medya araçları bireylerin eğlenceli zaman geçirmelerine ve eş zamanlı olarak iletişimde bulunmalarına katkıda bulunmakla birlikte özel hayatın ifşa edilmesine yol açabilirken; diğer yandan bireylerin davranış kalıplarının yeniden şekillenmesine zemin hazırlamaktadır.⁹¹ Nitekim ticaretten eğitime, eğlenceden ekonomiye kadar çok fazla sayıda alanda alışveriş, tanıtım, etkileşim, örgütlenme vb ilişkilerini derinden etkileyen sosyal medya platformları bireylere çok sayıda sosyo-ekonomik avantajlar sağladığı gibi bu iş ve ilişkilere ilişkin norm ve değerlerin yeniden düzenlenmesini de gerekli kılmaktadır. Kılınç ve Kılınç (2014), bu iletişim araçlarının en büyük sorununun bireysel erişime kolaylık sağlaması ile kullanımına engel olmanın mümkün olamayacağı şekilde yaygınlaşması ve kontrolden çıkabilmesi ile içeriğinin güvenilirliği olduğunu belirtmektedir. Çünkü teknoloji felsefesine göre yeni medya içerikleri egemenlerin çıkarlarına göre tasarlanmakta ve

⁹⁰ Olcay, S. (2018). "Sosyalleşmenin Dijitalleşmesi Olarak Sosyal Medya ve Resimler Arasında Kaybolma Bozukluğu: Photolurking", **Yeni Medya Elektronik Dergi**, C. 2, No: 2, s. 93.

⁹¹ Nair, G., Balta, E. (2017). "Bilgi İletişim Teknolojileri Kullanımında Sınırları Aşan Bir Sosyal Sorun Alanı Olarak Unutulma Hakkı", **CÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 41, No: 2, s. 117.

sunulmaktadır.⁹² Bu nedenle dijital araçların yaygınlaşması ile kişisel verilerin bireylerin rızası ve izni olmadan toplanması konusu sürekli olarak gündeme gelmektedir. Bu noktada haberleşme güvenliği, kişisel verilerin korunması, çevrimiçi dolaşımın izlenmesi gibi geniş bir alanı içeren bu konu, toplumsal hayatın sadece dijital araçlara adapte olması bakımından değil yeni toplumsal yapılaşmayı ortaya çıkararak yeni ilişki şekillerinin gelişmesine de zemin hazırlamaktadır.⁹³ Nitekim sosyal medyanın yaygınlaşması aile içi ilişkileri de etkilemekte, eşlerin birbirileri ile geçirmeleri gereken sürenin büyük bir bölümünü sosyal medyada geçirmelerine neden olabilmekte ve bu da eşler arası güveni ortadan kaldırabilecek sanal aldatmaların yaşanmasına kadar yol açabilmektedir.⁹⁴

Sosyal medya araçlarının yaygınlaşması ile etkilerinin en fazla hissedildiği alanların başında ekonomi gelmektedir. Özellikle küçük ölçekli üretim yapan birey ya da işletmelerin doğrudan tüketiciye ulaşabilmelerinde, tanıtım yapabilmelerinde sosyal medyanın olumlu etkileri görülmektedir. Nitekim influencer, içerik üreticiliği, youtuber, dijital pazarlamacı gibi yeni kazanç alanlarının ortaya çıkması sosyal medya araçlarının iş gücüne etkileri olarak değerlendirilebilir. Ancak bu gelişme bu yeni kazanç alanının vergilendirilmesi ile ilgili yeni yasal düzenlemelerin yapılmasını da gündeme getirmektedir.

Sosyal medyanın pazarlama alanında kullanılması tedarikçi kesim için müşteri ilişkilerini geliştirmede önemli rol oynarken; perakendeci kesim için ise müşteri bağlılığı oluşturmada önemli katkılar sağlamaktadır.⁹⁵ Ancak diğer yandan çok fazla sayıda reklama maruz kalmamak için reklamlara bireylerin sınırlama getirebilmesi ile bilinçli tüketici sayısının artması ve diğer yandan reklamları engelleyen programların da yaygınlaşması ile yeni bir reklam alanı olan doğal reklam anlayışının tercih edilmeye başlandığı görülmektedir. Bu reklam yaklaşımı ile reklamın, yayınlanması istenen platforma uygun olarak tasarlanması

⁹² Kılınç, B., Kılınç, E. P. (2014). "Medya Ortamında Çocuk Birey: Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya Pedagojisinin Önemi", **Akdeniz İletişim Dergisi**, No: 22, s. 14.

⁹³ Turan, S., Esenoğlu, C. (2006). "Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Bilişim ve Kitle İletişim Teknolojileri: Eleştirel Bir Bakış", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 1, No: 2, s. 73.

⁹⁴ Dızman, Z. Ş. (2019). "Sosyal Medyanın Boşanmaya Etkileri", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, C. 6, No: 4, s. 549.

⁹⁵ Alan, A. K., Kabadayı, E. T., Erişke, T. (2018). "İletişimin Yeni Yüzü: Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Pazarlaması", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 17, No: 66, s. 501.

amaçlanmaktadır.⁹⁶ Bununla birlikte bireylerin takip ettikleri sayfalar, beğenileri vb dikkate alınarak oluşturulan verilerin reklam ve pazarlama amaçlı olarak paylaşılması; özellikle son dönemlerde çevrimiçi ortamlarda bireysel verilerin güvenliği konusunu gündemde tutmaktadır.

Sosyal medya araçları bireylerin kendilerine özgü olarak paylaşım vb yapabilecekleri bir ortam sunmasının yanı sıra benzer fikir ve görüşlere sahip insanların sanal ortamda bir araya geldikleri topluluklar oluşturmaları için de elverişli bir zemin sağlamaktadır. Bu noktada toplumsal, siyasal vb olaylara karşı tepkilerin dile getirilmesi, bu amaçla oluşturulan etiketleme etkinlikleri, sohbet odaları gibi uygulamalar sanal topluluk oluşturmada birer araç işlevi görmektedir. Dolayısıyla sosyal medya mecrası bireysel ifadeye olanak sağlamasının yanı sıra yeni nesil sosyalleşme biçimleri üretmesi bakımından önemli değişmelere öncülük etmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile başlayan değişim süreci toplumsal hareketler bakımından bazı önemli sonuçları ortaya çıkarmıştır. Küresel Adalet Hareketi, Arap Baharı, Wall Street işgali gibi olaylarda internetin yaygın olarak kullanılması, yerel ve küresel düzeyde bu tarz olayların etki alanlarının genişlemesine zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla gelişen teknoloji ile siyasal ve toplumsal mesajların kısa sürede kitlelere yayılması ve destek bulması eskiye oranla daha da kolaylaşırken, geleneksel medyaya olan bağımlılığı da ortadan kaldırmaktadır. Ancak bu durum bireyleri ve toplumları gerçekliği kanıtlanmamış bilgi kirliliği ile karşı karşıya bırakma riskini de taşımaktadır.⁹⁷ Bu nedenle sosyal medya aracılığı ile yapılan yanlış ve kasıtlı bilgilendirmeler bireysel ve toplumsal alana zarar verici nitelikte olabileceğinden dolayı bu araçların en büyük dezavantajlarından biri olarak görülmektedir.⁹⁸

Sanal ortamda bireylerin bir araya gelerek sosyal bir ağ toplumu oluşturmaları, bilgi alışverişinin zaman ve mekân sınırı olmaksızın hız kazanması fikirlerin herhangi bir sınır tanımaksızın yayılmasına zemin hazırlarken, bireylerin bu bilgi akışı karşısında nasıl davranacakları konusundaki problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu durum geleneksel medyadan farklı olarak iki yönlü bir bilgi akışını

⁹⁶ Arslan, E. (2019). "Sosyal Medyada Yeni Bir Reklam Modeli Olarak Kullanılan Native (Doğal) Reklam", *PressAcademia Procedia*, C. 9, No: 1, s. 269.

⁹⁷ Atilla, H., Ün, M. B. (2018). "Ulusal ve Ulusötesi Toplumsal Hareketler ve Yeni Bilgi ve İletişim Teknolojileri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 73, No: 3, s. 788.

⁹⁸ Zafer, C., Vardarlier, P. (2019). "Medya ve Toplum", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, C. 22, No: 2, s. 360.

sağlaması ile ulusal sınırları da aşan bir şekil kazanmış durumdadır.⁹⁹ Dolgun (2015), bu sanal cemaatlerin sosyo-ekonomik ve siyasal konu başlıklarında kamusal alan oluşturmaktan ziyade farklı bir kimlik sergilediklerini; farklı ilgi alanlarına göre internet üzerinden her kesimden bireylerin bir araya gelebildiğini ifade etmektedir. Bu noktada örgütlü eylemler açısından çok sayıda potansiyele sahip olan bir ortam beraberinde gözetimi de getirmektedir.¹⁰⁰

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile dünyanın herhangi bir bölgesinde gerçekleşen bir olayın yankılarının çok farklı ülkelerde karşılık bulması, farklı ülkelerde destek veya protesto etkinliklerinin yürütülmesi günümüzde sıklıkla yaşanan bir durumdur. Örneğin Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin tezgâhına el konulmasının ardından karşılaştığı şiddeti ve adaletsizliği protesto etmek için kendisini ateşe vermesi kısa sürede Mısır, Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Avrupa'ya kadar yayılan olaylara neden olmuştur.¹⁰¹ Sosyal medya araçlarının yaygınlaşması ile toplumsal hareketlerin amaç, içerik, anlamlarına yönelik netlik yerini belirsizliğe bırakmaya başlamış ve kimliksiz bir şekil almıştır. Türkiye'de Gezi Parkı olaylarında, süreç ilerledikçe hareketin amaç ve hedeflerinden sapması, bireysel ve kamusal hayata zarar verebilecek şiddet olaylarına dönüşmesi yeni dönem toplumsal hareketlerin önemli ipuçları olarak değerlendirilmektedir.¹⁰²

Tüm bunların yanı sıra sosyal medya araçları siyasal partilerin, siyasal aktörlerin sıklıkla kullandıkları bir alan olarak da politik yaşamda yerini almıştır. Ulusal veya küresel boyutta meydana gelen gelişmelerle ilgili siyasal otoriteler, paylaşımları ile görüş, fikir vb. paylaşılabildiği gibi, bireyleri ve toplumu ilgilendiren duyuruların kısa zamanda ve mekân engeli olmaksızın alıcıya ulaştırılmasında sosyal medyadan yararlanmaktadırlar. Günümüzde hemen her siyasal liderin, siyasal oluşumun farklı sosyal medya platformlarında sayfaları bulunmakta ve bu hesaplar aracılığı ile seçmenlerle doğrudan iletişime geçebilmek mümkün olmaktadır.

⁹⁹ Gençer, Y. (2015). "Sosyal Medya Ağlarında Örgütlenme: Dijital Aktivizmin Toplumsal Dönüşüme Yansımaları", *E-journal of Intermedia*, C. 2, No: 2, s. 513.

¹⁰⁰ Dolgun, U. (2015). *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu*, Ankara: Ötüken Neşriyat, s. 199.

¹⁰¹ Kıyan, Z.,(2019). "İletişim Teknolojileri ve Toplumsal Hareketler: Sistemik Bir Literatür İncelemesi", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, C. 18, No: 2, s. 760.

¹⁰² Babacan, M. E. (2014). "Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler", *Birey ve Toplum*, C. 4, No: 7, s. 156.

Küresel düzeyde siyasal liderlerin sosyal medya araçlarındaki takipçi sayıları görece de olsa politikaya ilgi ve siyasal katılım hakkında bilgi vermektedir. Politik liderler için sosyal medya araçları politik amaçların gerçekleştirilmesinde önemli bir katkı sağlarken, seçmenler için ise yöneticilere doğrudan ulaşma imkânını sağlayan bir vasıta durumundadır. Seçim kampanyaları, halkla ilişkiler gibi süreçler sosyal medya platformları ile eskisine oranla zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın daha kolay gerçekleştirilmekte ve maliyet bakımından da önemli kolaylıklar sağlamaktadır.¹⁰³ Haberlerde sosyal ağ kullanımının sosyal sermayenin çoğalması, çevrimiçi ve çevrimdışı siyasi katılım üzerinde etkisinin araştırıldığı bir çalışmada; sosyal ağların bireylerin sivil ve politik eylemde bulunmayı amaçlayan faaliyetleri üzerinde olumlu etkisi olduğu ortaya konulmuştur.¹⁰⁴ Siyasal bağlamda sosyal medya araçlarının kullanımı, geleneksel uygulamalardan farklı olarak siyasal partilerin daha az emek ve zaman harcayarak, daha kısa sürede çok sayıda seçmene ulaşmasına yarar sağlamaktadır.¹⁰⁵ Dolayısıyla seçim kampanyalarının yürütülmesinde sosyal medya araçlarının kullanımı siyasi tanıtım, propaganda, seçmene ulaşım konularında eskiye oranla önemli ölçüde kolaylık sağlarken; seçmeninde siyasal aktörlere erişiminde karşılaşılabilecekleri iletişim engellerinin önemli ölçüde aşılmasını sağlamıştır.

Ancak 6 Ocak 2021'de Amerikan Kongre Binası baskını olarak anılan olaydan sonra Donald Trump'ın twitter hesabının süresiz olarak askıya alınması uluslararası kamuoyunda ifade özgürlüğünün kısıtlanması olarak tepki çekmiştir. Bu tarihten önce benzer bir uygulama Ekim 2020 tarihinde o dönem Demokrat aday olan Joe Biden'ın oğlu Hunter Biden'a ait olduğu iddia edilen mail yazışmalarının New York Post gazetesinde yayınlanmasına karşı gerçekleştirilen engelleme ile de görülmüştür. Nitekim bu yayından sonra twitter, New York Post gazetesinin resmi hesabını askıya alırken; haberin linklerinin paylaşılmasını da engellemiştir.¹⁰⁶ Bu

¹⁰³ Cihangir, M. (2020). "Sosyal Medya Devriminin Neo-Politik Boyutları: Panoramik Bir İnceleme", **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, C. 12, No: 22, s. 194.

¹⁰⁴ Zuniga, H. G., Jung, N., Valenzuela, S. (2012). "Social Media Use for News and Individuals' Social Capital, Civic Engagement and Political Participation", **Journal of Computer-Mediated Communication**, No: 17, s. 331.

¹⁰⁵ Darı, A. B. (2018). "Sosyal Medya ve Siyaset: Türkiye'deki Siyasi Partilerin Sosyal Medya Kullanımı", **Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 1, No: 1, s. 9.

¹⁰⁶ Baykan, D. "Trump-Twitter Savaşında Son Perde: Trump'ın Hesabı Süresiz Askıda", 12.01.2021, <https://www.aa.com.tr/tr>, [Erişim Tarihi: 10.11.2022].

örnekler sosyal medyanın siyasal alandaki hareket kabiliyetini engelleme ve yönlendirme gücü olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir.

Sosyal medya kullanımı ile ilgili olarak bireylerin gündemine giren bir diğer konu ise teknoloji ve sosyal medya kullanımından kaynaklandığı belirtilen fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklardır. Sosyal medya, dijital bağımlılık, ördek sendromu, siberkondri, ego sörfü gibi psikolojik teşhislerin yanı sıra görme ve vücut yapısını ilgilendiren fiziksel rahatsızlıkların da nedeni olarak gösterilmeye başlamıştır. Özellikle pandemi sürecinde okul çağı çocuklarda karşılaşılan görme, duruş bozukluklarına ek olarak, bağımlılık düzeyine varabilen davranış bozuklukları tıp çalışmalarına konu olmaktadır.

Aktan (2018) tarafından üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada; katılımcıların meşguliyet, duygu durum, tekrarlama gibi davranışlar açısından orta düzeyde bağımlılıkları olduğu görülmüştür. Diğer yandan ulaşılan sonuçlar araştırmaya katılanların sosyal medya platformlarında çatışma duygusunu fazla yaşamadıklarını ortaya koyarken; bu sonucun katılımcılarda sosyal medya araçlarını kullanırken çatışmalardan kaynaklanan olumsuz duygular yaşamamaları nedeni ile olumlu bir etkide bulunduğu şeklinde değerlendirilmektedir.¹⁰⁷ Sosyal medya araçlarını bağımlılık düzeyinde kullanan bireylerin iş ve akademik yaşamlarında performans azalması sıklıkla yaşanmaktadır. Ayrıca bireyler sosyal medya profillerini istedikleri gibi düzenleyebildikleri için olmak istedikleri bireyler gibi kendilerini bu platformlarda ifade edebilmektedirler.¹⁰⁸ Özellikle son dönemlerde sosyal medya platformlarında yaşanan ve adli makamlara kadar ulaşan olaylar bu araçların sanal ortamda farklı amaçlarla kullanılabilmesini ortaya koymaktadır. Nitekim Cihan ve Yıldız'ın (2021) çalışmalarında; facebook, twitter ve instagram platformlarında, çocuğun nitelikli cinsel istismarı, cinsel saldırı ve tehdit, özel hayatın gizliliğini ihlal etme, verileri yok etme ya da değiştirme, şantaj, hakaret, banka ve kredi kartlarına yönelik dolandırıcılık suçları ile ilgili örnekler verilmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Aktan, E. (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", **Erciyes İletişim Dergisi**, C. 5, No: 4, s. 418.

¹⁰⁸ Utma, S. (2021). "Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme", **Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 1, No: 2, s. 126.

¹⁰⁹ Cihan, M., Yıldız, S. (2021). "Sosyal Medya Aracılığı İle İşlenen Suçlar: Facebook, Twitter ve Instagram Örnekleri", **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)**, C. 11, No: 1, s. 145-147.

Özetle sosyal medya araçları bireylerin hayatına girmeye ve yaygınlaşmaya başladığı günden beri, bireysel ve toplumsal yaşamı derinden etkilemiş; sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamda yeni ilişki ve davranış şekillerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ancak sosyal medya araçlarının çok sayıda faydasının yanında; bu araçların kontrolsüzce kullanımı ve siber alanlardaki bilgi ve tecrübe yetersizliği beraberinde bu alanda olumsuz ve istenmeyen sonuçlarla karşılaşılmasına neden olmuştur. Toplumsal etkileri göz önünde bulundurulduğunda özellikle iletişim ve haber almada zaman ve mekân kısıtlılığını ortadan kaldırmasının yanında, sosyal etkileşim ve örgütlenmelerin daha kolay gerçekleşmesi, toplumsal tepkilerin dile getirilmesine katkı sağlamasında sosyal medya araçlarının rolü yadsınamaz. Ancak özellikle sosyal örgütlenmeler ve toplumsal hareketlerin zaman ve mekâna bağımlılığının azalması diğer yandan doğruluğu ispatlanmamış duyumlardan hareketle ya da bilinçli ve yanlış propagandalarla istenmeyen sonuçlara neden olabilen olayları da beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle sosyal medya başta olmak üzere internet kaynaklı bilgilendirmelerin doğrulanmadan sunulmasının ortaya çıkarabileceği olumsuzluklara karşı bireylerin bilinçlendirilmesi kadar dijital okuryazarlık seviyelerinin artırılması büyük önem taşımaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR VE VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu kısımda araştırmanın amacı ve önemi, yöntemi, araştırma soruları ve kısıtları ile Türkiye’de twitter kullanımı ile öğretmenlerin twitter kullanımı üzerinde durulmakta ve çalışmanın mantıksal çerçevesini oluşturan sorular kapsamında elde edilen verilere yer verilmektedir.

3.1. ARAŞTIRMA

3.1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tez çalışmasının amacı; sosyal medya ve örgütsel muhalefet bağlamında öğretmenlerin sosyal medya kullanımının örgütsel muhalefete etkilerini incelemek ve sosyal medyada öğretmenlerin örgütsel muhalefet faaliyetlerini konu, hedef bakımından ele alarak teknoloji, eğitim ve sosyolojik boyutları olan disiplinler arası bir çalışma ortaya koymaktır.

Günümüzde hayatın her alanında olduğu gibi araştırmalarda da çevrimiçi kaynaklar önemli bir veri kaynağını oluşturmaktadır. Bireysel ve toplumsal ifade alanının çoğunlukla çevrimiçi ortamlara taşınması, bu yeni sürece yönelik değerlendirmelerin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Örgütsel muhalefet kavramı çerçevesinde örgüt içi uygulamalar ve bunlara yönelik muhalefet davranışlarının yanı sıra, örgüte yönelik muhalif görüşlerin ifade edilmesinde sosyal medya araçları giderek önem kazanmaktadır. Bu bakımdan örgütsel muhalefet çerçevesinde gerçekleştirilen bu araştırmanın içinde bulunduğumuz dijitalleşme sürecinde örnek teşkil etmesi ve yeni yapılabilecek araştırmalar hususunda teşvik edici olması beklenmektedir.

3.1.2.Araştırma Soruları

Bu tez araştırması kapsamında aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışılmış olup; sorulara yönelik olarak elde edilen veriler bulgular başlığı altında incelenmiştir.

- 1- Sosyal medya kullanımının öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarına etkileri nelerdir?
- 2- Öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışlarına neden olan konular nelerdir?

- 3- Öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışlarına neden olan konular istihdam şekillerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 4- Öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışları öğretmen sendikaları tarafından desteklenmekte midir?
- 5- Milli Eğitim Bakanlığı'nın sosyal medya hesapları öğretmenlerin sosyal medyadaki örgütsel muhalefet davranışlarına geribildirimde bulunmakta mıdır?

3.1.3.Araştırmanın Yöntemi

Çalışma nitel araştırma çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bilindiği gibi insan ve toplumların değişken bir yapıya sahip olması, bu konularda gerçekleştirilen araştırmalarda genelleme yapmayı zorlaştırmakta ve bu nedenle genellemeden ziyade incelenen olay ve olguları anlamak daha fazla ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla toplumsal olguların özgün yapıları ile bütün olarak ele alınması nitel araştırma yöntemlerinin önem kazanmasına zemin hazırlamaktadır.¹¹⁰ Nitel araştırmalarda sosyal olaylar incelenmekle birlikte, bu olaylar zaman ve duruma göre değişiklik arz etmektedirler. Diğer yandan çalışma grupları ile gerçekleştirilen araştırmalarda ise evreni temsil edebilecek büyüklükte bireyi örnekleme eklemek mümkün olmadığından, genelleme yapmak zorlaşmaktadır. Bu durum nitel araştırmalarda genelleme yapmayı sınırlayan en önemli husustur.¹¹¹

Araştırmada veri elde etmek amacıyla “örgütsel muhalefet” ve “sosyal medya araçları” ile ilgili yayınlanmış makale, kitap, dergi, tez, internet sitelerindeki yayınlar gibi dokümanlar literatürde taranmıştır. Kırıl'ın da ifade ettiği gibi dokümanlar nitel araştırmaların önemli bir parçası olmakla birlikte, doküman analizi son dönemlerde yöntem bilim alanında önemli yayınlara konu olmaktadır.¹¹² Araştırmada sosyal medya verileri twitter uygulamasındaki paylaşımlar ile sınırlı olup, bu durum sosyal medya araçlarındaki veri yoğunluğunu daha nitelikli incelemek için zaman ve sayı bakımından sınırlandırmak ihtiyacından doğmuştur. Çünkü sosyal medya kullanımı beraberinde büyük boyutlarda veri oluşmasına neden olmuş ve bu durum verilerin yönetilmesi, analiz edilmesi ve verilerden bilgi edinilmesi konuları önemli hale

¹¹⁰ Karataş, Z. (2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, **Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C. 1, No: 1, s. 62.

¹¹¹ Karataş, Z. (2017). “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”, **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C. 1, No: 1, s. 85.

¹¹² Kırıl, B. (2020). “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, **Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No: 15, s. 170.

getirmiştir.¹¹³ Bu amaçla öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışlarına yönelik veri elde etmek amacıyla twitter’de 1 Mart 2022 ile 1 Eylül 2022 tarihleri arasında (6 ay) “#öğretmen” etiketi ile yapılan paylaşımlar sayı ve anlam bakımından incelenmiş ve içerik analizi yapılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen tweetlerin sadece “#öğretmen” etiketi ile sınırlandırılmasının nedeni, konu, istihdam vb nedenlere göre tweetleri sınıflandırmak amacıyla olup; “#atama”, “#maaş” vb şeklindeki taramanın konu analizini en baştan sekteye uğratabileceği nedeniyle elde edilen sonuçların güvenilirliğini tehlikeye uğratabileceği sebebiyledir.

3.1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Örgütsel muhalefet en genel ifade ile bir örgüt içinde çalışanların, örgüt içi uygulama, karar vb yönelik örgüt üyeleri veya yöneticilerden farklı görüşlere sahip olmaları, mevcut uygulama, karar vb yönelik görüşlere katılmamaları olarak tanımlanabilir. Bu noktada öğretmen etiketi ile twitterde yer alan ve bu araştırma kapsamında incelenen tweetlerin herhangi bir yerde fiili olarak çalışmayan öğretmenler tarafından paylaşılanlarının örgütsel muhalefet kavramı çerçevesinde ele alınması kuramsal olarak mümkün görünmemektedir. Ancak twitterde yer alan ve öğretmen etiketi ile paylaşım yapan hesaplarda çalışma durumuna ilişki veri olmaması da bu ayrımın yapılmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle özel okullarda çalışmakta olup MEB’e atanma noktasında öğretmen etiketi ile tweet atan hesapların olması veya herhangi bir kurumda çalışmayan hesapların da bu yönde paylaşım yapması muhtemeldir. Ancak araştırma kapsamında belirlenen tarih aralığında öğretmen etiketi ile yapılan twitter paylaşımları incelenerek çalışan/çalışmayan öğretmenlerin mevcut uygulama ve düzenlemelere yönelik görüşlerini içeren paylaşımların incelenmesinin öğretmenlerin istek ve önerilerinin tespit edilmesi noktasında faydalı olması beklenmektedir.

¹¹³ İlhan, N., Sağaltıcı, D. (2020). “Twitter’da Duygu Analizi”, **Harran Üniversitesi Mühendislik Dergisi**, C. 5, No: 2, s. 146.

3.2. BULGULAR

3.2.1. Türkiye’de Twitter Kullanımı

Twitter, bir süre sonra şirketin CEO’su da olacak olan Jack Dorsey tarafından 21 Mart 2006’da ilk tweetin atılması ile dijital dünyada yerini almıştır.¹¹⁴ Kısa sürede tüm dünyada kullanımı yaygınlaşan twitter, Türkçe dil desteğinin geldiği 25 Nisan 2011 tarihi ile birlikte Türkiye’de de hızla tercih edilen bir sosyal medya aracı olmuştur. Bu tarihten sonra Türkiye’de twitter kullananların sayısı günden güne artış göstermiştir.¹¹⁵ Ekim 2022 tarihi ile birlikte ise twitter 44 milyar dolara SpaceX ve Tesla’nın kurucusu Elon Musk tarafından satın alınmıştır.¹¹⁶

Sosyal medya platformlarında kitle iletişimi ve bireyler arası iletişim iç içe geçmiş bir şekilde gerçekleşirken; kullanıcıların iletilerini yazıp yayınlamaları ile iletilerin yayılma süreci başlamaktadır. Twitter hemen hemen diğer tüm sosyal medya araçları gibi mesajların yayılmasına ve yayınlanmasına imkân sağlayan potansiyel bir alan sunmaktadır.¹¹⁷ Mikro blog olarak bilinen twitter platformu kullanıcılarına en fazla 140 karakter sınırı ile paylaşma ve yayınlama olanağı sağlamaktadır. Twitter ile yapılabilecekler arasında tweet paylaşmak, retweet yapabilmek, mesajlaşmak sıralanabilir.¹¹⁸ Twitter platformunda anlık olarak en fazla üzerinde durulan konu trending topic olarak adlandırılırken, retweet ise başka bir kullanıcının paylaşımını yeniden bireyin kendi sayfasında paylaşmasını ifade etmektedir. Diğer yandan etiketleme (hashtag) ile de etiket konusu ile ilgili yapılan paylaşımlar ön plana çıkmaktadır. Twitter, kullanıcılarına direct message olarak adlandırılan ve diğer kullanıcı hesaplarla mesajlaşma imkânını da sunmaktadır. We Are Social 2022 Türkiye sosyal medya kullanımı verilerine göre twitter kullanım oranı %69,6

¹¹⁴ “Twitter’in Atılan İlk Tweet’i Bir Türk Tarafından Satın Alındı!”, <https://www.haberturk.com/twitter-in-atilan-ilk-tweet-i-bir-turk-tarafindan-satin-altindi-3014870-teknoloji>, 23.03.2021, [Erişim Tarihi: 15.10.2022].

¹¹⁵ Koçoğlu, S. (17.02.2018). “Twitter Tarihi: Twitter Nedir? Nasıl Kullanılır? Ne İşe Yarar?”, <https://www.brandingturkiye.com/twitter-tarihi-twitter-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-yarar/>, [Erişim Tarihi: 15.10.2022].

¹¹⁶ “Twitter Resmen Elon Musk’ın: 44 Milyar Dolara Satın Aldı”, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/twitter-resmen-elon-muskin-44-milyar-dolara-satin-aldi,XqYhu0iaHUutQPJ9yG86xg>, 28.10.2022, [Erişim Tarihi: 15.10.2022].

¹¹⁷ Polat, B., Dilmen, N. E. ve Sütçü, C. S. (2021). “Türkiye’de Twitter Kullanıcılarının Retweet Pratikleri Üzerine Kullanımlar ve Doyumlar Paradigması ile Bir Karma Araştırma”, **Yeni Medya Elektronik Dergisi**, C. 5, No: 2, s. 117.

¹¹⁸ Özer, Ö. (2017). “Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Öğrencilerinin Twitter Kullanımı Üzerine Bir Analiz”, **Intermedia International e-Journal**, C. 4, No: 6, s. 40.

olup, 2022 yılı başında twitter kullanıcı sayısı ise 16,10 milyondur.¹¹⁹ Yine aynı yılın verilerine göre Türkiye’de en fazla takipçi sayısına sahip hesaplar ve takipçi sayıları ise Tablo 1’de yer almaktadır.¹²⁰ Tablo 1’de de görüldüğü gibi en fazla takipçi sayısına sahip 10 hesap incelendiğinde, dört hesabın siyaset, iki hesabın spor, üç hesabın habercilik/basın, bir hesabın ise aktör/komedyen alanında etkili/etkin olan kişi/kurumlara ait olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 3.1. En Çok Takipçisi Olan Türk Twitter Hesapları (milyon)

	Hesap Adı	Takipçi Sayısı
1	Recep Tayyip Erdoğan	19,6 milyon
2	Cem Yılmaz	18,9 milyon
3	Galatasaray SK	11,2
4	Fenerbahçe SK	9,9
5	TC Cumhurbaşkanlığı	9,2
6	Kemal Kılıçdaroğlu	8,9
7	Fatih Portakal	8,8
8	Abdullah Gül	8,2
9	NTV	7,8
10	Cüneyt Özdemir	7,3

Kaynak: <https://gorselpencere.com/en-cok-takipcisi-olan-turk-twitter-hesaplari/>, 28.12.2022, [Erişim Tarihi: 29.12.2022]

Türkiye’de twitter ve facebook kullanıcılarına yönelik olarak gerçekleştirilen bir araştırmada, twitter kullanıcılarının kendilerini daha seçkin buldukları, facebook kullanıcılarının ise kendilerini daha merkezi olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Facebookta çoğunlukla görseller ön planda iken twitterde ise okuma üzerine etkileşim söz konusu olmaktadır. Daha çok sayıda insana erişmek söz konusu olduğundan twitterin gündeme göre ve sürekli değişen bir yapısı olduğu dikkati çekmektedir. Bu bakımdan facebookta genel olarak herhangi bir görsel paylaşmak isteyenler yer almakta, twitteri ise paylaşacak sözü bulunan kişiler daha çok kullanmaktadır.¹²¹ Dolayısıyla araştırmada elde edilen veriler facebookun çoğunlukla bireysel paylaşımlara yönelen kişiler tarafından tercih edildiğini göstermektedir. Türkiye’de twitter kullanımında gündeme ya da toplumsal ilgi çekmeye yönelik olarak toplumun genelini ilgilendiren konular ön plana çıkmaktadır. Nitekim

¹¹⁹ <https://recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verileri/>, 19.04.2022, [Erişim Tarihi: 20.11.2022].

¹²⁰ “En Çok Takipçisi Olan Türk Twitter Hesapları”, <https://gorselpencere.com/en-cok-takipcisi-olan-turk-twitter-hesaplari/>, 28.12.2022, [Erişim Tarihi: 29.12.2022]

¹²¹ Akkemik, S. (2012). “Sosyal Ağlar: Türkiye’de Facebook ve Twitter Kullanıcı Profilleri”, **MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, No: 5, s. 26.

Türkiye’de kadın cinayetleri, hayvan hakları, emeklilikte yaşa takılanlar vb toplumun önemli bir kesimini ilgilendiren konuların uzun süre twitterde trend topic olarak adlandırılan popüler konular arasında yer aldığı bilinmektedir. Tablo 2’de 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla Türkiye’de trend topic olan etiket konuları incelendiğinde sosyo-ekonomik konu başlıklarının farklı ifadelerle de olsa çoğu kez yinelendiği dikkati çekmektedir. Dolayısıyla bu veriler twitter platformu üzerinden oluşturulan etkileşimlerin çoğunlukla sosyal ve ekonomik sorunları dile getirmek ve farkındalık oluşturmak için önemli bir işlevi yerine getirdiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Tablo 3. 2. Türkiye’de Trend Topic Olan Konular (2022)¹²²

	Paylaşım Sayısı	Etiket Konusu
1	1.02m	#YüzBinÖğretmenBeşiktaşta
2	648k	#Sıra100BinÖğretmende
3	600k	#EYTyiMecliseGetirin
4	577k	#EYTyiBekletmeyin
5	575k	#YasayıSüratleBekliyoruz
6	495k	#MemuraEk5Bin
7	491k	#EYTertelenemez
8	476k	#BuBekletmeNeden
9	460k	#KefeniÜstündeKadrosuNerede
10	439k	# Ronaldo
11	375k	#Gündem100BinÖğretmen
12	349k	#EytOcaktaEmekliOlsun
13	329k	# Galatasaray
14	308k	#Cumhurdan100BinÖğretmen
15	291k	#MaliyedenYüzBinÖğretmen
16	279k	#EytKomisyona
17	273k	#Pele
18	272k	# Mutlu
19	240k	# Jesus
20	229k	#FBvGS

Kaynak: <https://www.twitter-trending.com/turkey/statistics>, [Erişim Tarihi: 31.12.2022].

Kürkçü (2017) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma kapsamında değerlendirilen tweetler durum bildirme, ifşa etme, tepki ve nefret söylemi olarak dört başlık altında incelenmiştir. Durum bildirme başlığı altında değerlendirilen tweetlerin herhangi bir konuya yönelik yorum ve görüş içermeyen bilgilendirme amaçlı olarak paylaşıldığı görülmüştür. Diğer yandan ifşa etme başlığı altında yer alan tweetlerin cinsel istismara yönelik olayların faillerinin kimlik bilgilerinin çok sayıda bireye duyurulmak amaçlı paylaşıldığı tespit edilmiştir. Son olarak tepki gösterme başlığı altında yer alan tweetlerde Türkiye’de kadın olmak, cinsel istismara yönelik caydırıcı kanunların uygulanmaması gibi konulara yer verilirken; nefret söylemi başlığı altında

¹²² <https://www.twitter-trending.com/turkey/statistics>, [Erişim Tarihi: 31.12.2022].

yer alan tweetlerde ise cinsel suçlara idam cezasının getirilmesi gibi konulara yönelik tepkilerin dile getirildiği dikkati çekmektedir.¹²³

Nitekim Tablo 2’de de görüldüğü üzere 2022 yılında Türkiye’de trend topic olan konu etiketleri incelendiğinde, sosyal ve ekonomik konuların ön planda olduğu dikkati çekmektedir. Bu bakımdan twitter bireylerin sosyal medyada organize olarak sorunlarına dikkat çekmede ve tepkilerini ortaya koymada Türkiye’de aktif olarak kullanılmakta olan bir sosyal medya aracı olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin; Şahin’in (2021) uzun süre gündemde olan ve boşanmış ailelerin çocuklarının haciz yoluyla ebeveynlerine verilmesine yönelik tepkilerin dile getirildiği twitter paylaşımlarını incelediği araştırmasında duygusal ifadeler, metalaştırılan çocuk, ekonomik sorunlar ile siyasetçi ve kanunlara yönelik tepkilerin üzerinde durulduğu tespit edilmiştir.¹²⁴

Toplumda yoğun tepkilere neden olan bazı hukuki gelişmelerin sonrasında twitterde başlatılan etkileşim ve paylaşımlar, kamuda alınan kararların ve gerçekleştirilen iş ve işlemlerin yeniden gözden geçirilmesine neden olabilmektedir. Bu durum halk arasında çoğu kez twitterin adalet sağlamadaki etkinliğini ifade eden söylemleri gündeme getirmektedir.

Diğer yandan dünyanın hemen her ülkesinde olduğu gibi siyasal ve yönetsel alanları ilgilendiren konuların dile getirilmesinde de twitter sıklıkla tercih edilen bir sosyal medya aracıdır. Göçoğlu (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada Türkiye’de bakanlıkların twitteri öncelikli olarak bilgilendirme amaçlı kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede çalışmalar, yakın zaman ve gelecekte gerçekleştirilecek programlar, politikaların duyurulması, bakanlıkların bu sosyal medya aracını kullanma nedenleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır.¹²⁵ Diğer yandan Türkiye’de seçim kampanyaları süreçlerinde de twitter sıklıkla kullanılan bir sosyal medya aracıdır. Örneğin; 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Cumhuriyet ve Millet İttifakı temsilcilerinin twitterde –yazı karakter sınırlamasından

¹²³ Kürkçü, D. D. (2017). “Twitter Kullanıcılarının Cinsel İstismar Olaylarına Verdikleri Tepkiler: Kullanıcıların Profili ve İçerik Analizi”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No: 30, s. 63.

¹²⁴ Şahin, H. (2021). “Çocuk Haczi Uygulamasına Yönelik Tepkiler: Twitter Örneği”, **Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 3, No:), s. 168.

¹²⁵ Göçoğlu, V. (2019). “Türkiye’de Merkezi Yönetimin Sosyal Medya Kullanımı: Bakanlıkların Twitter Hesapları Üzerine Bir Analiz”, **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, C. 2, No: 2, s. 443.

dolayı- genellikle duygulara hitap eden, slogan ağırlıklı ve ideolojik bir dil kullandıkları dikkati çekmektedir.¹²⁶

Sosyal medya kullanımı konusunda Aralık 2019'da yapılan bir kamuoyu araştırmasında elde edilen verilere göre her üç katılımcının ikisinin en az bir sosyal medya hesabının bulunduğu görülmüştür. Diğer yandan katılımcıların en fazla tercih ettikleri sosyal medya hesapları ise sırasıyla facebook, instagram ve twitter olmakla birlikte; araştırma sonuçları siyasal görüşlere göre de incelendiğinde ilginç sonuçların ortaya çıktığı dikkati çekmektedir. Bu sonuçlara göre 24 Haziran 2018 seçimlerinde AKP'ye oy veren katılımcıların %47,6'si instagram ve %42,3'si ise facebook kullanmakta iken, CHP'ye oy verenlerin %59,1 oranında instagram ve %56,4 ile facebook kullandıkları görülmektedir. Diğer yandan aynı sonuçlara göre twitter ve linkedin isimli sosyal medya araçlarını en fazla HDP seçmenlerinin kullandığı, tiktok kullanım oranının ise en fazla MHP seçmenleri arasında olduğu dikkati çekmektedir.¹²⁷

Türkiye'de twitterin yönetsel süreçlerde kullanılması ile ilgili en iyi örneklerin başında kriz ve afet dönemleri gelmektedir. Bu süreçlerde halkı bilgilendirmek, süreçle ilgili güncel verileri paylaşmak hususunda twitter etkili ve hızlı imkân sağlayan bir iletişim olanağı sunmaktadır.¹²⁸ Özellikle covid-19 pandemisi sürecinde virüsün yayılımı, hayatını kaybeden, virüse yakalanan ve entübe olan vakaların her gün paylaşılması, pandeminin ciddiyetinin ortaya konulmasında ve kısıtlama tedbirlerinin duyurulmasında Sağlık Bakanlığı ve diğer sağlık kurumları tarafından twitter sıklıkla kullanılmıştır.

3.3. TÜRKİYE'DE ÖĞRETMENLERİN TWITTER KULLANIMI

İnternetin yaygınlaşması ile sosyal medya araçlarının bireylerin hayatına girmesi zaman ve mekân ayrımı olmaksızın iletişim ve etkileşim kurulmasına olanak sağlamaktadır. Diğer yandan sosyal medya araçları bu kullanım alanlarının dışında eğitimsel amaçlarla da kullanılabilir. Nitekim sosyal ağlar eğitim öğretim süreçlerinin daha yaratıcı, aktif, işbirliği içinde yürütülmesinde, öğrenci ve öğretmen

¹²⁶ Toy, M. E. (2021). "Sosyal Medyada Siyasal İletişim: 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Ak Parti ve CHP'nin Twitter Kullanımı", *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KİAD)*, No: 6, s. 20.

¹²⁷ "Sosyal Medya Kullanımı", <https://turkiyeraporu.com/arastirma/sosyalmedyakullanimi-1766/>, 18.12.2019, [Erişim Tarihi: 15.11.2022].

¹²⁸ Çanakçı, M., Öztürk, S., Şaşmazlar, C. (2022). "Afet ve Kriz Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: Twitter Örneği", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, C. 11, No: 3, s. 895.

iletişiminin artırılmasında ve içeriklerin zenginleştirilmesinde öğretmenler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir.¹²⁹ Özellikle mobil cihazlar ile uyumlu olarak çalışan sosyal medya araçları, görsel ve işitsel olarak sunduğu avantajlarla eğitim öğretim ortamının zenginleştirilmesine katkı sağlarken; paylaşım yapma ve paylaşımlara hızlı bir şekilde dönüt alma olanakları ile eğitim-öğretim süreçlerinde önemli bir yardımcıdır.¹³⁰

Tonbuloğlu ve İşman (2014) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma öğretmenlerin sosyal ağları genel olarak haberleri takip etme, görsel içerikler paylaşmak için kullandıklarını ortaya koymakta olup; öğretmenlerin kullandıkları sosyal ağlarda siyasal konular, kişisel bilgiler ile argo konuları paylaşmaktan çekindiklerini göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler, sosyal ağların bilgi paylaşma ve bilgiye erişim noktasında olumlu katkısı olduğunu belirtirken; bilgi kirliliği ve zaman kaybına da neden olduklarını ifade etmektedirler. Genel olarak incelendiğinde ise öğretmenler kendi alanları ile ilgili faaliyetleri sosyal ağlar üzerinden takip etmektedirler.¹³¹

Ross (2015) ve diğerlerinin 32 eğitimci ile gerçekleştirdikleri görüşmeler sonucunda elde ettikleri veriler twitterin mesleki gelişim yönünden öğretmenler tarafından sıklıkla tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Çalışmaya göre twitter her zaman ve her yerde bireysel öğrenme olanakları sağlamakla birlikte eğitimcilerin ihtiyaçlarını geleneksel mesleki eğitimden daha fazla sağlamaktadır. Diğer yandan eğitimcilerin twitterde en fazla görüntüledikleri arasında eğitim ve teknoloji ile ilgili içerik ve etkileşimler ilk sıralarda yer almaktadır.¹³² Greenhalgh (2021) ise 2016'nın ilk altı ayında 60 bölgesel eğitim twitter hashtagiyle ilişkili verileri incelediği çalışmasında bu hashtagların öğretmenlerin mesleki gelişimleri için değerli araçlar olarak hizmet edebileceğini ifade etmektedir.¹³³ Öğretmenler kendi alanları ile ilgili

¹²⁹ Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F., Madran, O. (2010). "Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı", **XV. Türkiye'de İnternet Konferansı**, C. 2, No:), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

¹³⁰ Aktulun, Ö. U., Elmas, R. (2019). "21. Yüzyıl Okul Öncesi Öğretmenleri için Sosyal Medya Araçları: Muhtemel Faydalar", **Temel Eğitim Dergisi**, C. 1, No: 4, s. 15.

¹³¹ Tonbuloğlu, İ., İşman, A. (2014). "Öğretmenlerin Sosyal Ağları Kullanım Profillerinin İncelenmesi", **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 3, No 1, s. 332.

¹³² Ross, C. R., Maninger, R. M., LaPrairie, K. N., Sullivan, S. (2015). "The Use of Twitter in the Creation of Educational Professional Learning Opportunities", **Administrative Issues Journal**, V. 5, No: 1, s. 73.

¹³³ Greenhalgh, S. P. (2021). "Differences Between Teacher-focused Twitter Hashtags And Implications For Professional Development", **Italian Journal of Educational Technology**, V. 29, No: 1, s. 26.

hashtagleri takip ederek mesleki ve kişisel gelişimleri için gerekli içeriklere rahatlıkla ulaşabilmektedirler. Bu bakımdan twitter diğer sosyal medya araçları gibi eğitim alanındaki gelişmelerin ulusal ve küresel boyutta takibinde son derece önemli olup, farklı ülkelerde eğitim ve öğretim alanındaki gelişmelerin takip edilmesinde, eğitim amaçlı düzenlenen yarışma ve etkinliklerin ulusal ve küresel düzeyde duyurulması ve yaygınlaştırılmasında önemli roller üstlenmektedir.

Farklı sosyal medya platformlarında öğretmenlere, eğitim-öğretim içeriği, etkinlik ve plan örnekleri sağlayan, mevzuat kaynağı, özlük hakları ile ilgili bilgilendirmeye yönelik amaçlarla paylaşım yapan kullanıcı hesaplarının olduğu görülmektedir. Bu hesaplar kişisel kullanıcı hesabı veya genel bir hesap adıyla (öğretmenler platformu gibi) paylaşım yapmaktadır. Bu bakımdan farklı sosyal medya araçları ile paylaşım yapan bu sayfaların Türkiye ve dünyanın farklı bölge ve illerinde bulunan öğretmenlerin bilgi ve tecrübe paylaşımına olanak sağlamasının eğitim ve öğretim faaliyetlerinin iyileştirilmesinde önemli katkılarının olduğu açıktır. Aşağıdaki tabloda kullanıcı adında “öğretmen” kelimesi olan twitter hesapları, kullanıcı sayıları ve hesap açıklaması yer almaktadır.

Tablo 3.3. Twitterde Kullanıcı Adında “Öğretmen” Kelimesi Bulunan Hesap Örnekleri

	Hesap Adı	Takipçi Sayısı	Açıklama
1	Öğretmen TR	128.4 bin	Bu hesap öğretmenlerin mesleki talepleri için tüm öğretmenler adına açılmıştır. Ticari ya da maddi bir amacı asla yoktur.
2	MEB Öğretmen Atama Platformu	21.8 bin	(Meb Öğretmen Adanmışlar Platformu)
3	Mevzu Öğretmen	3832	Öğretmenleri ilgilendiren birtakım mevzular
4	Öğretmen Mücadele Platformu	397	Öğretmenlere ve öğretmen adaylarına özeldir.
5	Yeni Nesil Öğretmen Girişimi	3564	Yeni Nesil Öğretmen Girişimi, Türkiye'de öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin dijital becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir sosyal girişimdir.
6	EK Öğretmen Atama Mücadele Platformu	663	Öğretmenler, eğitime adanmış hayatlar, son dakika MEB haberleri
7	Öğretmen Teacher	338	Öğretmen ve öğretmen adaylarına mesleki gelişimde fırsat eşitliği sağlayacak deneyim, paylaşım ve öğrenme alanları oluşturur.
8	Öğretmen	6651	Öğretmenler için bilgi, haber, yardımlaşma hesabıdır.
9	Öğretmen Möap	3888	Eğitim ve Bilim Emekçilerinin Sesi
10	Devrimci Öğretmen	16.4 bin	Öğretmenlerin, meslektaşları ve farklı disiplinlerden kişi ve kurumlarla bir araya gelerek güçlendiği

			paylaşım ve işbirliği ağıdır.
11	Öğretmen Ağı	1164	Öğretmenler arasında dayanışma ağı
12	Öğretmen Dayanışması	1238	Tam bağımsız, siyaset üstü sanal sendikanız
13	Tweet-sen (Öğretmen Sendikası)	1043	Öğretmen sorunları
14	MEB Öğretmen		Öğretmene Dair Her Şey *MEB Duyuruları *Öğretmen Haberleri *Mevzuat ve Özlük Hakları *Eğitime Dair Özgün İçerikler
15	Öğretmen MEB	1085	Gayesi öğretmenliğin onur ve liyakatini en yükseklere taşımak, tartışmak, fikir almak ve kültür hazinesini eşsiz mücevherlerle doldurmak. Esası insan olmak.
16	Öğretmen Fikir ve Kültür Kulübü	758	Eğitim Dünyasından Son Dakika Haberler ve Gelişmeler! Eğitim, Haber ve Ödev Sitesi
17	Öğretmen Medya	895	60 BİN atama haktır.
18	Altmış Bin Öğretmen	3081	Sendikalardan ve siyasetten bağımsız sadece öğretmen hakları. Hiçbir kurumu ve kişileri temsil etmez
19	Öğretmen Hakları	2478	Öğretmen yalvarmaz, öğretmen boyun eğmez, öğretmen el açmaz, öğretmen ders verir.
20	Öğretmen Gündemi	11.9 bin	Öğretmene dair ne varsa burada...
21	Öğretmen Dünyası	8469	Öğretmenlerin Dünyası
22	ÖğretmenX.com	725	Bu profil atanmış olmasına rağmen elinden geldiğince atama bekleyen öğretmenlere destek vermeye devam edecektir.
23	Girişimci Öğretmen	278	Girişimci Öğretmen, Öğretmenlerin Eğitim İle İlgili Materyal Alışverişi Yapabilecekleri Dijital Eğitim Platformudur.
24	Öğretmen Ataması	375	Etkinlik hesabı PDR
25	Öğretmen.com	384	MEB Güncel Haberler
26	Öğretmen Dayanışma Portalı	320	2020 öğretmen atamaları için güçlü bir sesiz.
27	Öğretmen Portal	304	Atama etkinlikleri için açılmıştır.
28	No Context Öğretmen	303	Öğretmenlerin Buluşma Noktası (Aramıza katılın)
29	100bin öğretmen hakkını arıyor	337	2023 Öğretmen il dışı atamalarında 3600 ile emekli olan öğretmenlerin boşluğu da gösterilsin. Takvim buna göre düzenlensin.
30	2023 Öğretmen il dışı atamalarında 3600 ile emekli olan öğretmenlerin boşluğu da gösterilsin. Takvim buna göre düzenlensin.	159	Şubat ayında en az 40 bin atama duyurusu yapılmalıdır.

Tabloda örnek olarak verilen twitter hesapları incelendiğinde hesapların ilk atama, il dışı atama gibi özlük alanını ilgilendiren konuların yanı sıra etkinlik, içerik ve deneyim paylaşımına yönelik amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. Sosyal medya araçlarının eğitim ve öğretim amaçlı olarak kullanımının yanında özlük haklarının korunması noktasında danışmanlık sağlama, mevzuat değişiklikleri hakkında bilgilendirme, sendikal faaliyetler, ortak talepleri dile getirme gibi mesleki amaçlarla da kullanıldığı bilinmektedir. Nitekim Cantürk (2020) tarafından twitter platformunda yapılan analiz sonucunda öğretmenlik görevini önemli bulan çoğunluğun yanı sıra öğretmenlerin yaptıkları işe oranla fazla maaş aldıklarını düşünen bir kesimin olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin attığı tweetlerde ise büyük bir kesimin maaş artışı ve

maaşların azlığını dile getirdikleri, az bir kesimin ise maaşlarını yeterli bulduklarını belirttikleri görülmektedir.¹³⁴

Tüm meslek dallarında özlük haklarının iyileştirilmesi, hak talepleri ve sorunların dile getirilmesinde sendikal oluşumlar son derece önemlidir. 1982 Anayasasının Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlıklı üçüncü bölümü Çalışma İle İlgili Hükümler başlıklı C bendi 51.maddesinde (Değişik: 3/10/2001-4709/20 md.) yer alan sendika kurma hakkı başlığı altında bu konu açıklanmaktadır. İlgili maddeye göre;

“C. Sendika kurma hakkı

Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz. Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.”¹³⁵

Anayasanın verdiği bu hak kapsamında eğitim ve öğretim alanlarında çalışmakta olan bireyler de üye oldukları sendikalar aracılığı ile hak taleplerini dile getirmektedirler. T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü istatistiklerinde yer alan eğitim sendikaları ile twitter hesaplarına yönelik veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

¹³⁴ Cantürk, G. (2020). “Öğretmenlerin Karşılaştıkları Ekonomik Sorunlar ve Maaş Artışı Talepleriyle İlgili Görüşleri: Twitter Analizi”, **MM-Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi**, C. 5, No: , s. 217.

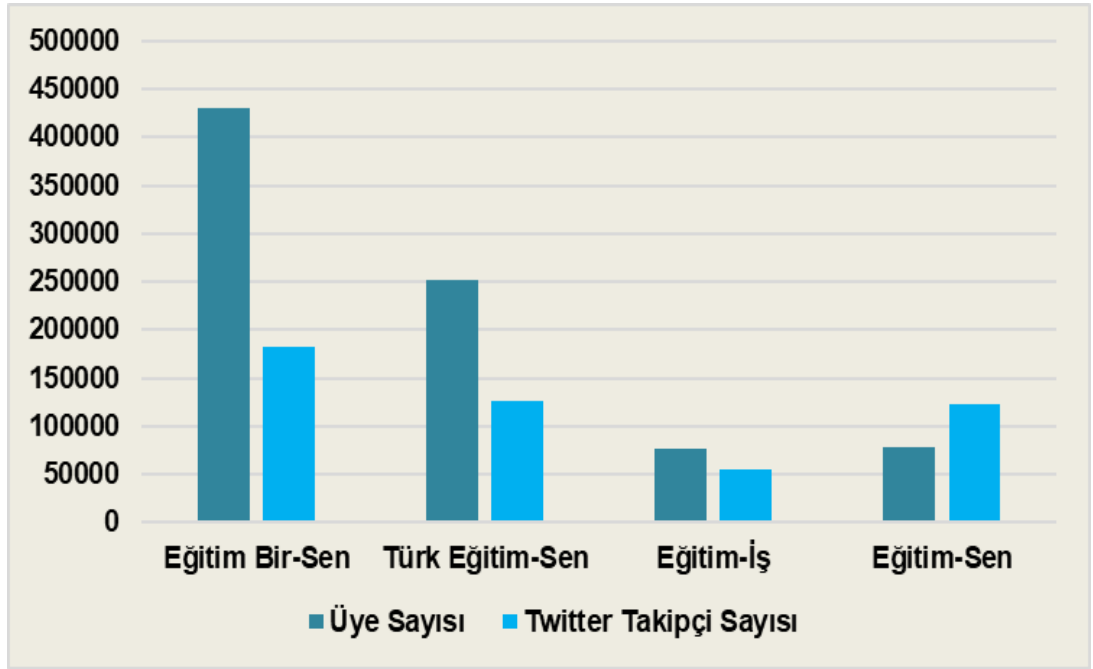
¹³⁵ TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı (2000). **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü**, TBMM Basımevi, Ankara, s. 44.

Tablo 3.4. Eğitim Sendikaları Twitter Kullanımlarına Yönelik İstatistikler

Sendika Adı	Üye Sayısı	Twitter Hesabı	Takipçi Sayısı
1 Tüm Öğretmenler Sendikası	65	Yok	X
2 Öğretim Elemanları Sendikası	594	Var	5941
3 Eğitimci Kamu Çalışanları Sendikası	416	Var	3768
4 Eğitim ve Bilim Çalışanlarının Sözü Sendikası	24	Var	1756
5 Türkiye Eğitim Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası	251809	Var	125,7 bin
6 Tüm Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası	394	Var	16
7 Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası	78304	Var	123,3 bin
8 Eğitimciler Birliği Sendikası	429792	Var	181.8 bin
9 Anadolu Eğitim Çalışanları Birliği Sendikası	67	Yok	X
10 Tüm Eğitim Çalışanları Sendikası	9574	Var	3603
11 Özgür Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası	317	Var	342
12 Ata Eğitim, Bilim ve Kültür Çalışmaları Sendikası	21	Yok	X
13 Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası	77241	Var	55,2 bin
14 Bağımsız Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolu Kamu Görevlileri Sendikası	43	Yok	X
15 Eğitim Öğretim Bilim Çalışanları Hak Sendikası	701	Var	692
16 Demokrat Eğitimciler Sendikası	87	Var	486
17 Mesleki ve Teknik Eğitim Öğretim ve Bilim Kamu Çalışanları Hizmet Kolu Sendikası	277	Yok	X
18 Bağımsız Eğitim Çalışanları Dayanışma Sendikası	33	Var	10
19 Bilinçli ve Gelişimci Eğitim Çalışanları Sendikası	49	Yok	X
20 Yurt Eğitim Çalışanları Sendikası	951	Var	162
21 Tüm Eğitimciler Birliği Sendikası	15	Yok	X
22 Eğitim Öğretim ve Bilim Hizmetleri Çalışanları Birliği Sendikası	274	Var	142
23 Tüm Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası	40	Yok	X
24 İlkeli Eğitim ve Bilim Çalışanları Dayanışma Sendikası	91	Var	2068
25 Anadolu Eğitim Kurumları Çalışanları Sendikası	450	Var	47
26 Osmanlı Eğitim Çalışanları Sendikası	30	Yok	X
27 Engelsiz Eğitim Çalışanları Sendikası	544	Var	915
28 Eğitim ve Öğretim Birliği Sendikası	18	Yok	X
29 Gazi, Gazi ve Şehit Yakınları İle Vatansever Kamu Görevlileri Sendikası	729	Var	290
30 Liyakatli Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası	298	Var	47
31 Maarif Çalışanları Sendikası	633		4501
32 Şehit Yakınları, Gazi ve Gazi Yakınları Eğitim Öğretim ve Bilim Hizmetleri Çalışanları Birlik Sendikası	753	Yok	X
33 Şehit Gazi ve Engelliler Eğitim Kamu Kuruluşu Sendikası	29	Yok	X
34 Manevi İlkeli ve Liyakatli Eğitim Çalışanları Sendikası	87	Var	549
35 Tüm Öğretmenler Birliği Sendikası	289	Yok	X
36 Eğitim Manevi, İlkeli ve Liyakatli Çalışanlar Sendikası	191	Var	691
37 Vatansever Kamu Görevlileri Eğitim Sendikası	221	Var	90
38 Tüm Kamu Çalışanları Eğitim Sendikası	99	Yok	X
39 Huzur Eğitim Öğretim ve Bilim Hizmetleri Sendikası	12	Yok	X
40 Eğitim ve Bilim Gücü Dayanışma Sendikası	4739	Var	9259
41 Hürriyetçi Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası	5196	Var	9151
42 Yenilikçi Eğitim Çalışanları Sendikası	19	Yok	X

43	Anadolu Eğitim Sendikası	1086	Var	18,7 bin
44	Eğitim ve Bilim Çalışanları Eşit Haklar Sendikası	80	Var	193
45	İdealist Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası	33	Yok	X
46	Demokratik Eğitim Çalışanları Sendikası	2	Yok	X
47	Eğitimde Çalışanlar Birliği Sendikası	59	Var	2565
Kaynak: https://www.siviltoplum.gov.tr/sendikalara-iliskin-istatistikler , [Erişim Tarihi: 01.02.2023], https://sendikadata.com/iskolu/2-nolu-iskolu-22 , [Erişim Tarihi: 01.02.2023]				

Tablo 3.4. incelendiğinde en fazla üyesi olan Eğitim Bir-Sen (429.792/181.800) ile Türk Eğitim-Sen (251.809/125.700) ve Eğitim-İş (77.241/55.200) sendikalarının üye sayılarından daha az sayıda twitterde takipçileri varken, Eğitim-Sen sendikasının ise twitterdeki takipçi sayısı toplam üye sayısından (78304/123.625) fazladır (Şekil 3.1.).

Şekil 3. 1. En Fazla Üyesi Olan Eğitimci Sendikalarının Üye Sayısı/Twitter Karşılaştırması¹³⁶

Türkiye’de en fazla üyesi olan eğitimci sendikalarının üye sayısı ve twitter takipçi sayısı karşılaştırması Şekil 3. 1’de yer almaktadır. Sendikaların üye sayısı ve twitter takipçi sayılarının birbiri ile tutarlı olmaması üyelerin sosyal medya kullanma alışkanlıkları, tek bir bireyin birden fazla twitter hesabı olma ihtimali gibi farklı

¹³⁶ <https://www.siviltoplum.gov.tr/sendikalara-iliskin-istatistikler>, [Erişim Tarihi: 01.02.2023], <https://sendikadata.com/iskolu/2-nolu-iskolu-22>, [Erişim Tarihi: 01.02.2023]

değişkenlerle açıklanabilir. Ancak sendikaların sosyal medya hesaplarının olması hak ve iyileştirme çabalarında dayanışmanın sağlanması, grev gibi etkinliklerin ve gelişmelerin duyurulmasında zaman ve mekân kısıtlamasını ortadan kaldırması bakımından önemlidir. Nitekim yakın zamanda öğretmen kariyer basamaklarına yönelik olarak tepki gösteren sendikaların 2 Kasım 2022’de gerçekleştirdikleri grevin duyurulmasında, diğer yandan yine aynı düzenlemeye yönelik düzenleme ve iptal taleplerine yönelik ortak bir tepki oluşturulmasında diğer sosyal medya araçlarında olduğu gibi twitterde de hashtag etkileşimleri gerçekleştirilmiştir.

3.4. TWITTER ÖRNEĞİNDEN HAREKETLE SOSYAL MEDYADA ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL MUHALEFETİ

Bu araştırmaya temel olan hipotez; sosyal medyada öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarının niteliği ve nedenleri, öğretmenlerin istihdam şekli ve atanma durumuna göre değişmektedir. Bu hipotez çerçevesinde belirlenen araştırma soruları kapsamında elde edilen veriler aşağıda başlıklar altında yer almaktadır.

3.4.1.Sosyal medya kullanımının öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarına etkileri nelerdir?

Sosyal medya kullanımı zaman ve mekândan bağımsız olmayı sağlayan iletişim ve paylaşım olanaklarıyla bireyler ve toplumlar arası etkileşimi hızlandırmıştır. Bu bakımdan bireylerin örgütlenme, bir araya gelme, dayanışma gibi öncesinde belirli bir zaman ve emek gerektiren davranışları sosyal medya araçları ile birlikte daha hızlı organize edilebilir düzeye gelmiştir. Gençler’in (2015) de ifade ettiği gibi internet ve sosyal medya bir yandan toplumsal ilişkileri güçlendirirken, diğer yandan toplumsal konularda mücadele eden bireyleri iletişimin odağına alarak onlara bilgi oluşturma ve iletme olanağını da vermiştir. Böylece bireyler sosyal devinimleri oluştururken toplumsal sistemlerin yönünü belirleyen bir varlığa dönüşmüştür.¹³⁷

Sayimer (2014) sosyal konulara yönelik farkındalık oluşturmak, sorunlara yönelik müzakereleri başlatmak, genel olarak medyada yer almayan konulara dikkat çekmek noktasında yeni medya olarak adlandırılan araçlar önemli roller üstlendiğini

¹³⁷ Gençler, Y. (2015). “Sosyal Medya Ağlarında Örgütlenme: Dijital Aktivizmin Toplumsal Dönüşüme Yansımaları”, *E-Journal of Intermedia*, C. 2, No: 2, s. 520.

belirtmektedir.¹³⁸ Bu bakımdan twitter öğretmenlerin taleplerine ve sorunlarına yönelik farkındalık oluşturma noktasında aktif olarak kullanılan bir sosyal medya aracıdır. Örneğin; atanma sorunu yaşayan öğretmenlerin oluşturduğu AYÖP (Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu) ideolojik bir hareket olmayıp, atanma hakkını savunan ve farklı görüşlerden olup istihdam edilmeyen öğretmenlerden oluşmuş bir harekettir. Bu platform sosyal medya üzerinden bir araya gelirken, temel amaç ekonomik nedenlere dayanmakta ve bu nedenle tüm siyasal partilere eşit mesafede durmaktadır.¹³⁹ AYÖP twittere Temmuz 2011 tarihinde katılmakla birlikte, toplam 2339 takipçisi bulunmaktadır. Ek olarak twitterde Ek Öğretmen Atama Mücadele Forumu (6297 takipçi), Öğretmen Atama Platformu (6333 takipçi), Ücretli Öğretmen Bilgi Paylaşım Forumu (528 takipçi), Öğretmen Atamaları ve Yardımlaşma Platformu (3076 takipçi), Öğretmen Mücadele Platformu (5230 takipçi) başta olmak üzere ve aynı soruna çözüm arayan çok sayıda öğretmenin oluşturduğu hesaplar bulunmaktadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda çoğu fiziksel olarak hiç bir araya gelmemiş öğretmenler herhangi kişi ve kurum aracılığı olmaksızın doğrudan twitter platformunda buluşarak seslerini duyurabilmektedirler.

Diğer yandan çalışanların yöneticilere ve yönetime yönelik görüş, istek, öneri vb iletmeleri noktasında belirli resmi prosedürler gerektiren işlemlerin sosyal medya üzerinden doğrudan dile getirilmesi ise eskisine oranla daha da kolaylaşmaktadır. Çalışanların iş yaşamlarına ilişkin iş ve işlemleri genel olarak resmi prosedür kapsamında yürütülmektedir. Bu noktada çalışanlar yöneticilere sözel iletişim yoluyla görüş, düşünce ve taleplerini iletebildikleri gibi genel olarak çalışanların özlük vb gibi mevzuat kapsamındaki resmi işlemleri ise dilekçe ve resmi yazışmalarla gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 3. bölümünde yer alan genel haklar arasında memurların uygulamayı isteme hakkı, güvenlik, emeklilik, çekilme ve müracaat, şikâyet ve dava açma hakları bulunmaktadır. İlgili kanunun 21.maddesinde devlet memurlarının müracaat, şikâyet ve dava açma hakları şöyle ifade edilmektedir.

¹³⁸ Sayımer, İ. (2014). “Yeni Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Toplumsal Hareket Deneyimleri”, **Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)**, No: 2 (Özel Sayı), s. 102.

¹³⁹ Kiraz, Z., Kurul, N. (2018). “Türkiye’de Öğretmen İşsizliği ve Ataması Yapılmayan Öğretmenler Hareketi”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 14, No: 1, 297-298.

“Madde 21 – (Değişik: 12/5/1982 - 2670/9 md.)

Devlet memurları kurumlarıyla ilgili resmi ve şahsi işlerinden dolayı müracaat; amirleri veya kurumları tarafından kendilerine uygulanan idari eylem ve işlemlerden dolayı şikâyet ve dava açma hakkına sahiptirler. Müracaat ve şikâyetler söz veya yazı ile en yakın amirden başlayarak silsile yolu ile şikâyet edilen amirler atlanarak yapılır. Müracaat ve şikâyetler incelenerek en kısa zamanda ilgiliye bildirilir. Müracaat ve şikâyetlerle ilgili esas ve usuller Cumhurbaşkanınca hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.”¹⁴⁰

21.maddede de açıklığa kavuşturulduğu gibi bu kapsamda kamu kurumlarında çalışan öğretmenlerin de silsileyi takip ederek taleplerinin, müracaatlarının ilgili birimlere iletilmesi söz konusu olmaktadır. TDK Türkçe Sözlükte silsile kelimesi “birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi, sıra” olarak tanımlanmaktadır.¹⁴¹ Dolayısıyla bir öğretmen öncelikle kendi çalıştığı kuruma dilekçe ile başvurabilir, bu dilekçe üst yazı ile öncelikle ilçe sonrasında il ve sonrasında ise muhtevasına göre Bakanlığa iletebilir. Bu doğrultuda çalışanlar mesleki gelişim, kişisel gelişim, ücretler, emeklilik vb konularda bu şekilde bilgi ve görüş talep edebildikleri gibi mevcut çalışma şartlarının iyileştirilmesi vb yönelik taleplerinin dile getirilmesi ise genel olarak sendikalar aracılığı ile yürütülmektedir. Ancak yapılan bazı araştırmalar öğretmenlerin sendikalara bakış açıları hakkında önemli sonuçları ortaya koymaktadır.

Köybaşı ve diğerleri (2016) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada öğretmenler, sendikaların siyasal görüşlere göre çeşitlendiğini, sendikal çalışmaların yetersiz olduğunu, eğitimciler arasında dayanışma olması gerektiğini belirtmişler ve diğer yandan sendikaya siyasete alet olması, sendikaların yetersizliği nedeniyle üye olmadıklarını belirtmişlerdir.¹⁴² Benzer bir araştırmada Akcan ve diğerleri de (2017), sendikalara üye olmak istemeyen öğretmen ve idarecilerin sendikaları siyasal yapılanma olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.¹⁴³ Ancak sendika üyesi olsun ya da olmasın öğretmenlerin taleplerinin dile getirilmesinde sosyal medya araçları doğrudan üst yönetim ile iletişim kurma olanağı sunması, görüşlerin, taleplerin vb

¹⁴⁰ “657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu”, 14/07/1965, **Resmi Gazete**, C. 4, No: 12056, s. 4185

¹⁴¹ <https://sozluk.gov.tr/>

¹⁴² Köybaşı, F., Uğurlu, C. T., Arslan, C. (2016). “Öğretmenlerin Sendikal Örgütlenmeye İlişkin Görüşleri”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 9, No: 3, s. 119.

¹⁴³ Akcan, E., Polat, S., Ölçüm, D. (2017). Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Sendikal Faaliyetlerin Okullara Etkisi, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 17(3), s. 1114.

herhangi bir silsile takip edilmeksizin iletilmesine olanak sağlaması bakımından önemli roller üstlenmektedir. Araştırma kapsamında incelenen tweetler, öğretmenlerin ücret, atama, emeklilik gibi tüm öğretmenleri ilgilendiren genel konulara dikkat çekmede twitteri kullandıklarını, bu bağlamda Bakanlığı ya da Bakanı etiketleyerek tweetlerinin hitap ettiği kişi ya da kurumları belirttiklerini göstermektedir.

3.4.2.Öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışlarına neden olan konular nelerdir?

Tüm meslek dallarında olduğu gibi eğitim sektörü çalışanlarının da çalışma koşullarının, istihdam, maaş, izin vb özlük haklarının iyileştirilmesi gibi taleplerinin olması çalışma hayatının olağan akışına uygundur. Habacı ve diğerleri (2013), öğretmenlik mesleğinin sorunlarını meslek bilgisi ve donanım gibi nitelikleri içeren kişisel sorunlar, öğretmenlik mesleğinin toplumsal saygınlık vb içeren toplumsal sorunlar ve eğitim ve okul politika ve uygulamaları vb içeren siyasal sorunlar olmak üzere üç başlık altında ele almaktadır.¹⁴⁴ Bu sorunların dile getirilmesi çalışma süreçlerinin iyileştirilmesi ve bu sayede emekten beklenen verimin yüksek düzeyde sağlanması açısından elzemdir. Dile getirilen sorunların yöneticiler tarafından dikkate alınması çalışan memnuniyetine katkı sağladığı gibi sürecin eksikliklerinin tespit edilmesinde geribildirim görevini de yerine getirmektedir. Türkiye’de 2022 yılında twitter platformu üzerinden içinde öğretmen kelimesinin yer aldığı etiketler ile paylaşılan konular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.5. Öğretmen Etiketiyile Paylaşılan Tweet Sayıları ve Konuları (2022)

	Hashtag	Paylaşım Sayısı	Konusu
1	#AnaokuluVaröğretmenYok	54k	Atama
2	#öğretmensizanaokulları	141k	Atama
3	#memuröğretmeneatama	48k	Atama
4	#öğretmenlergünü	-	Anma
5	#öğretmenleremaaşzammı	61k	Maaş
6	#yüzbinöğretmenmecliste	167k	Atama
7	#öğretmeneylemde	94k	Örgütlenme
8	#öğretmenlermeydanlarda	-	Örgütlenme
9	#BaşöğretmenimizATATÜRK	-	Anma
10	#öğretmenlerişbırakıyor	45k	Örgütlenme
11	#sözleşmeliöğretmenekadro	18k	Atama

¹⁴⁴ Habacı ve diğerleri (2013). Öğretmenlerin Güncel Sorunları, Turkish Studies, 8 (6), s. 273-274.

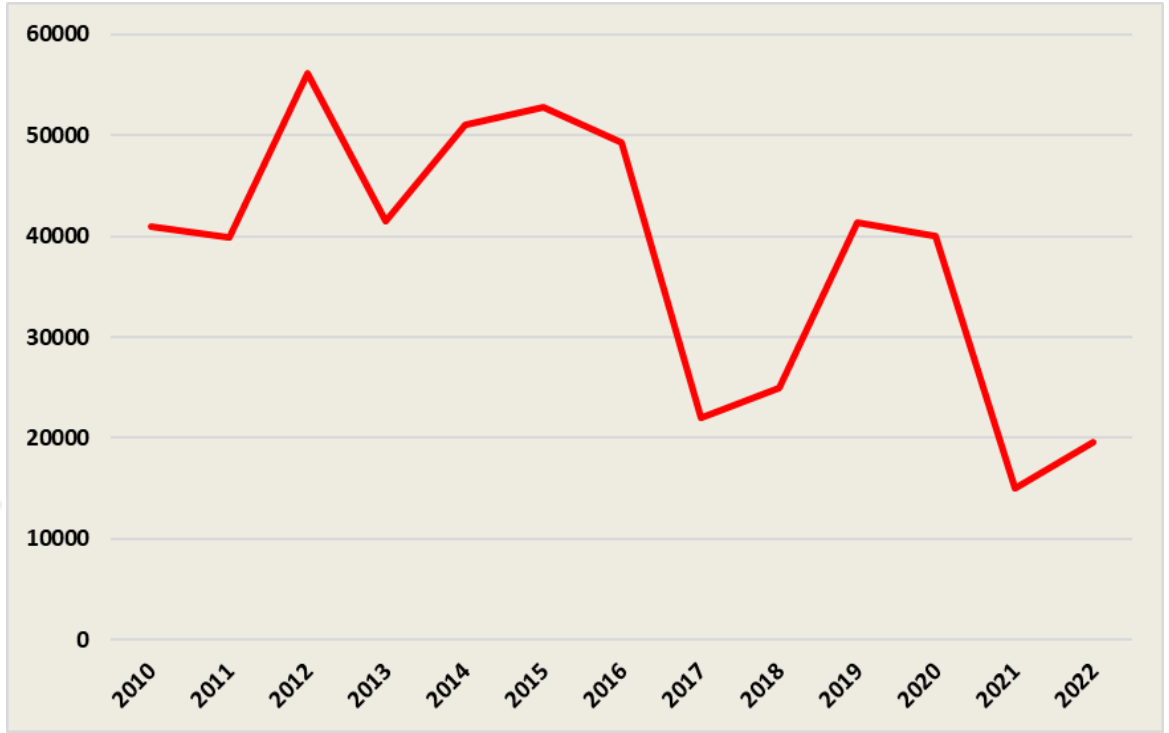
12	#öğretmenlerkabineyibekliyor	174k	Atama
13	#engelliöğretmen atamainş	-	Atama
14	#öğretmeneyidenildışı	-	Özlük
15	#öğretmeneekildışı	-	Özlük
16	#öğretmeneikinciildışı	-	Özlük
17	#öğretmenuzmandır	16k	Özlük
18	#engelliöğretmeniata	18k	Atama
19	#öğretmeneşiddet	-	Çalışma Koşulları
20	#ailesiz1408öğretmen	-	Özlük
21	#Ailesiz1408öğretmen	-	Özlük
22	#öğretmenailersizmeb	-	Özlük

Kaynak: <https://www.twitter-trending.com/turkey/statistics>, [Erişim Tarihi: 09.01.2023]

Bu etiketleme başlıklarının yanı sıra 2023 yılı ile birlikte #ulusta100binöğretmen (1.11milyon), #yüzbinöğretmenbeşiktaşta (1.02 milyon), #doğudanbatıya100binatama (870 bin), #sıra100binöğretmende (648 bin), #mecliste100binöğretmen (548 bin), #OyumAdil100BinAtamaya (174 bin), #YaAdilAtamaYaÖzeristifa (199 bin), #AtamaYokÖzeristifa (109 bin), #BakanÖzerAtamaNerede (42 bin), #HerBranşaAdilAtama (35 bin)¹⁴⁵ şeklinde etiketlerle çok sayıda tweetleme etkinliği gerçekleştirilmiştir. Yukarıda yer alan tabloda görüldüğü gibi etiketleme etkinliklerinde yer alan konuların başında ilk atama, il dışı atama, sözleşmeli öğretmenlerin il dışı atamaları, maaş ve çalışma koşulları gelmektedir.

Öğretmenlik lisansına sahip olan öğretmenlerin KPSS sınav sonucuna göre MEB'te istihdam edilmeleri ilk atama olarak adlandırılmakta olup; bu süreç mezun öğretmenlerin istihdam sorunlarının başında gelmektedir.

¹⁴⁵ <https://www.twitter-trending.com/turkey/statistics>, [Erişim Tarihi: 09.001.2023]

Şekil 3.2. Öğretmen Atama Sayıları (2010-2022)¹⁴⁶

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere öğretmen atama sayıları yıllara göre sürekli değişiklik göstermekte olup 2010'dan 2022 yılına kadar önemli ölçüde azalma göstermiştir. Buna karşılık sadece 2003-2016 yılları arasında toplam 680.951 kişi eğitim fakültesinden mezun olurken KPSS'ye başvuran öğretmen sayısı ise 3.399.062'dir. Bu yıllar arasında atanan öğretmen sayısı ise toplam 435.156 olup¹⁴⁷ aradaki fark bile henüz atanmayı bekleyen öğretmen sayısının ciddi boyutlarda olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu rakamların sonucunda öğretmen ihtiyacının giderilmesinde uygulanan ücretli öğretmenlik sistemi de öğretmenler tarafından çözülmesi istenen bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁸

Diğer yandan 25/08/2011 tarihli ve 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan değişiklik sözleşmeli öğretmenlik uygulaması ve KPSS puanı ile mülakat şartını atanmada esas haline getirmiştir. Bu değişiklik dört yıl süre ile sözleşmeli öğretmen olarak çalıştıktan sonra

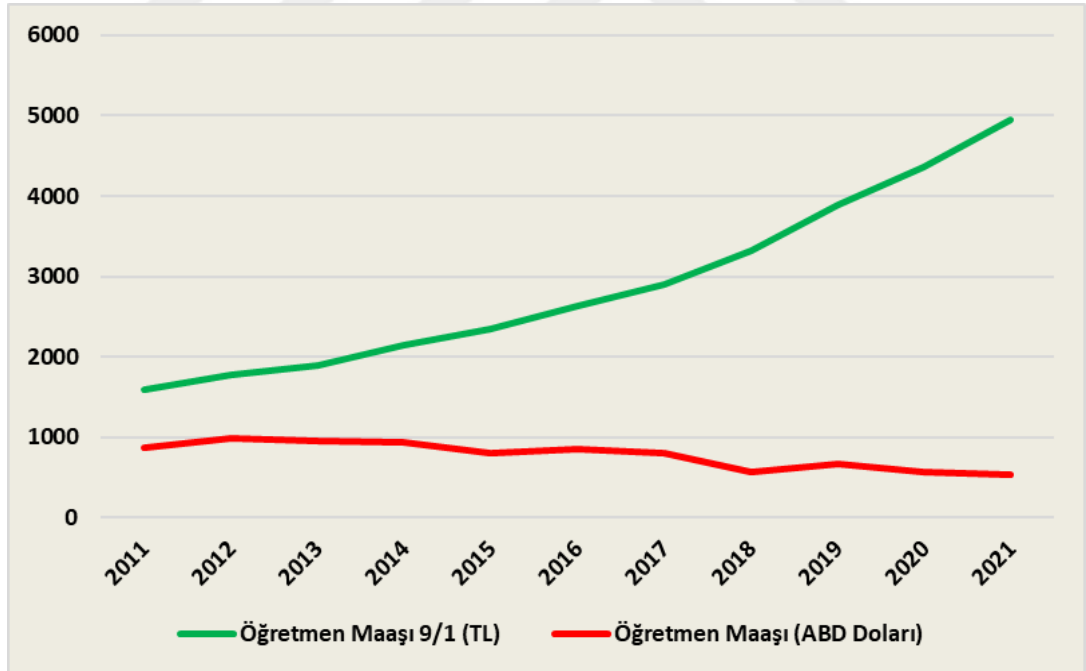
¹⁴⁶ <https://personel.meb.gov.tr/>, [Erişim Tarihi: 01.01.2023].

¹⁴⁷ Kiraz, Z., Kurul, N. (2018). "Türkiye'de Öğretmen İşsizliği ve Ataması Yapılmayan Öğretmenler Hareketi", **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 14, No: 1, s. 273.

¹⁴⁸ Yaraş, Z., Turan, M. (2021). "Sorunlar ve Çözümler Bağlamında Öğretmenlik Mesleği", **Milli Eğitim**, No: 50, s. 399.

kadroya geçme hakkı verirken, aile birliğine dayalı mazeret atamalarına da sınırlama getirmektedir.¹⁴⁹ Dolayısıyla twitterde paylaşılan atama ve aile birliğine yönelik etiketleme etkinlikleri Türkiye'deki öğretmenlerin başlıca sorunlarını dile getiren paylaşımlar olarak dikkati çekmektedir.

Diğer yandan öğretmenlerin twitterde vurguladıkları diğer bir sorun olan ekonomik şartlar da öğretmen maaşlarına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile de tutarlılık göstermektedir. Sağlam ve Sağlam'ın (2005) araştırmalarında da öğretmenlerin ekonomik sıkıntılar nedeniyle kendilerini mesleklerine veremediklerine dikkat çekilirken bu sorunların ortadan kaldırılması ve öğretmenlik mesleğinin saygınlığının artırılmasının gerekliliği ifade edilmektedir.¹⁵⁰ Öğretmenlerin ekonomik şartları ile ilgili yapılan çalışmalarda maaşlar ile ilgili önemli veriler ortaya koymaktadır. Nitekim Anadolu Eğitim Sendikası tarafından hazırlanan veriler doğrultusunda aşağıdaki grafikte 9/1 derece/kademede çalışan bir öğretmenin TL cinsinden maaşı ile dolar cinsinden ederi karşılaştırılmaktadır.

Şekil 3.3. Öğretmen Maaşlarının Yıllara Göre Değişimi (2011-2021)¹⁵¹

¹⁴⁹ "Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler İle Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 27 Temmuz 2016, **Resmi Gazete**, 29783, s. 4.

¹⁵⁰ Sağlam, M., Sağlam, A. Ç. (2005). "Öğretmenlik Mesleğinin Maddi Yönüne İlişkin Genel Bir Değerlendirme", **The Journal Of Educational Sciences**, C. 3, No: , s. 327.

¹⁵¹ <https://www.ogretmenmeh.com>, 16.10.2021, [Erişim Tarihi: 15.12.2021]

Anadolu Eğitim Sendikası tarafından paylaşılan bu verilere göre 2013 yılında öğretmen maaşı 14 çeyrek altına denk gelirken, 2018 yılında 8 çeyrek altın seviyesine gelmiştir. Diğer yandan öğretmen maaşları dolar karşısında son 10 yılın en düşük düzeyine ulaşmakla birlikte; 5,61 çeyrek altına eşitlenmiştir.¹⁵² Bu noktada twitter platformunda #öğretmenleremaaşzammı başta olmak bu konuya vurgu yapan etiketler altında gerçekleştirilen paylaşımlar öğretmenlerin ekonomik koşullarının iyileştirilmesi doğrultusunda maaş ve ek ders ücreti zammına yönelik talepleri içermektedir.

Nitekim 2018 yılında MEB tarafından öğretmenlerin sorunlarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışma sonuçları arasında müfredat, okulların fiziki şartları gibi sorunların yanında öğretmen açığının sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerle kapatılmaya çalışılmasının istihdam şekline göre öğretmenler arasında eşitsizliğe neden olduğu vurgulandığı gibi, öğretmenlerin maaşlarının yetersiz olduğu ve bu nedenle öğretmenlerin birçoğunun ek iş yapmak zorunda kaldıkları, buna bağlı olarak psikolojik problemler yaşadıkları belirtilmiştir.¹⁵³ Taşdemir (2015) tarafından öğretmen adaylarının milli eğitim sistemi ile ilgili olarak algıladıkları sorunlar üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada da eğitim-öğretimin niteliğini etkileyen sorunların yanı sıra öğretmenlere yönelik sorunların da ifade edildiği dikkati çekmektedir.¹⁵⁴ Araştırma kapsamında elde edilen veriler de Türkiye’de gündemde mevcut olan ilk atama, özür grubu atama, maaş gibi sorunların öğretmenler tarafından sıklıkla twitterde yer aldığını ve bu sorunların bu sosyal medya platformunda popüler konular olduğunu göstermektedir.

3.4.3.Öğretmenlerin sosyal medyada örgütsel muhalefet davranışlarına neden olan konular istihdam şekillerine göre farklılaşmakta mıdır?

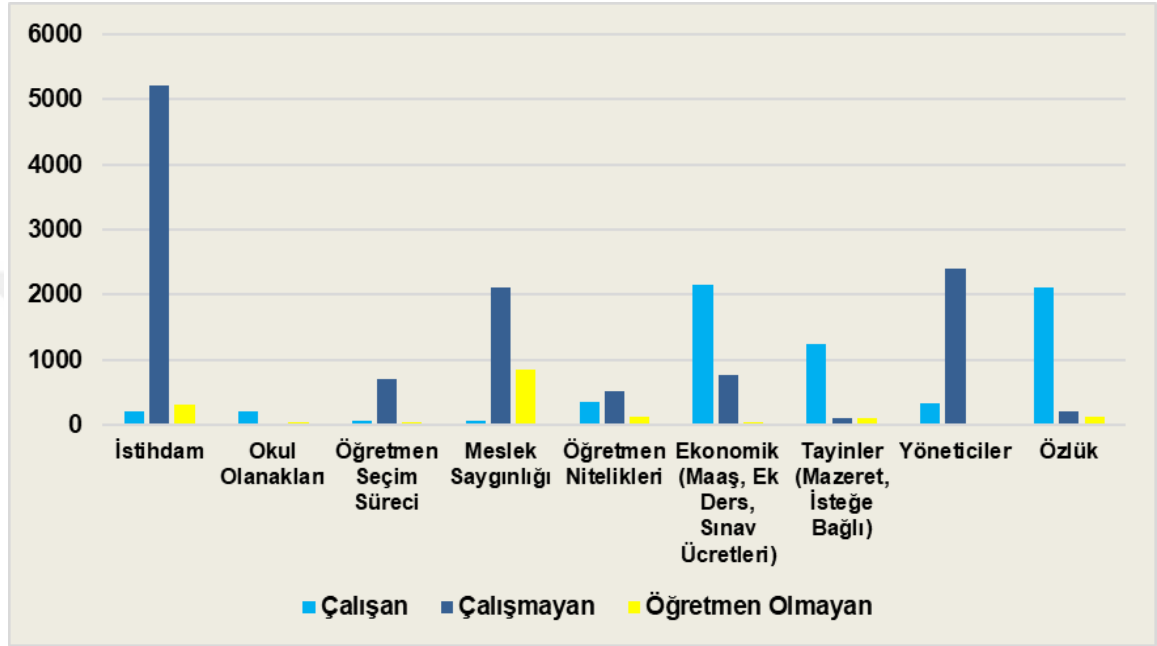
Çalışma kapsamında incelenen tweetler istihdam edilme ve istihdam edilmeme kriterine göre incelendiğinde paylaşımların %65,7’sinin kamu ya da özel

¹⁵² “Son 10 Yılda Öğretmen Maaşlarının Dolar ve Altın Karşılığı”, <https://www.ogretmenmeb.com/maas-ve-ek-ders/son-10-yilda-ogretmen-maaslarinin-dolar-ve-altin-karsiligi-h292.html>, 16.10.2021, [Erişim Tarihi: 15.12.2021]

¹⁵³ Yılmaz, A. B. (2018). “Bakan İstedi, Öğretmenler Sorunları Tespit Etti! Liste Uzun”, 14.09.2018, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-istedi-ogretmenler-sorunlari-tespit-etti-liste-uzun-2741860>, [Erişim Tarihi: 11.09.2022].

¹⁵⁴ Taşdemir, M. (2015). “Öğretmen Adaylarının Türk Milli Eğitim Sistemi Üzerine Algıladıkları Sorunlar”, *Turkish Studies*, C. 10, No: 7, 895-896.

eğitim kurumlarda istihdam edilmemiş öğretmenler tarafından, %25,6'sının hali hazırda kamuda ya da özel eğitim kurumlarında (kadrolu, sözleşmeli) çalışan öğretmenler tarafından, diğer %8,7'sinin ise öğretmenler olmayanlar tarafından destek amaçlı yapıldığını ortaya koymaktadır.

Şekil 3.4. İstihdam Kriterine Göre Paylaşım Sayıları ve Konuları Karşılaştırması¹⁵⁵

Araştırma sonucunda belirlenen zaman aralığında incelenen tweetler arasında en fazla paylaşımın 12.039 tweet ile istihdam bekleyen öğretmenler tarafından yapıldığı dikkati çekerken, istihdam edilen öğretmenlerin ise toplamda 6.716 tweet attıkları görülmektedir. Öğretmen olmayıp destek amaçlı olarak konulara dikkat çekmek için ise 1.655 tweet paylaşılmıştır. İstihdam edilmiş öğretmenlerin twitterde en fazla paylaşım yaptıkları konular ise sırasıyla 2.140 tweet ile ekonomik konular (maaş, ek ders, sınav ücretleri), 2.101 tweet ile özlük hakları ve 1.249 tweet ile tayinlerdir (isteğe bağlı, mazeret tayinleri). İstihdam edilmeyen öğretmenlerin ise twitterde en fazla paylaşım yaptıkları konular da sırasıyla 5.203 tweet ile istihdam, 2.407 tweet ile yöneticiler ve 2.105 tweet ile meslek saygınlığıdır. Öğretmenlere destek olmak için en fazla sayıda paylaşılan tweetlerin konuları ise meslek saygınlığı, istihdam ve öğretmen nitelikleridir.

¹⁵⁵ twitter.com

İstihdam edilmemiş olan öğretmenlerin genel olarak atama kontenjanlarının artırılması, atama takviminin açıklanması, ücretli öğretmenlik şartlarının iyileştirilmesi, mesleki saygınlığın artırılması, öğretmen seçim sürecine yönelik iyileştirme önerileri üzerinde durdukları dikkati çekmektedir. Diğer yandan istihdam edilen öğretmenlerden özel eğitim kurumlarında çalışanların maaşlarının düşük olduğuna vurgu yaptıkları ve bu doğrultuda iyileştirme talep ettikleri, kamuda çalışan öğretmenlerin ise maaş, ek ders ve sınav ücretlerinde iyileştirme yönünde taleplerde bulundukları görülmektedir. Diğer yandan kamuda istihdam edilmiş olan öğretmenlerin özellikle mazeret durumu tayinlerden eş durumu tayinlerine dikkat çektikleri ve aile birliğini sağlamaya yönelik talepleri öne çıkmaktadır. Yöneticiler konusunda atılan tweetlerde istihdam edilmiş öğretmenlerin yöneticileri tarafından takdir edilme noktasındaki sorunlara dikkat çektikleri, istihdam edilmemiş öğretmenlerin ise taleplerini Bakanlığa yönelik gündeme getirmeleri ön plana çıkmaktadır. Diğer yandan öğretmen olmamakla birlikte öğretmenlere destek olmak için paylaşılan tweetlerin çoğunlukla mesleki saygınlığa ve öğretmen niteliklerine yönelik ifadelerde bulunmalarından hareketle genel olarak eğitim öğretim süreçlerinin iyileştirilmesine vurgu yaptıkları dikkati çekmektedir. Sonuç olarak istihdam edilme kriterine göre öğretmenlerin paylaşım yaptıkları konular farklılaşırken; ortak bazı temalarda yapılan paylaşımlar da sayısı bakımından farklılık göstermekte ve bu da bu konuların istihdam durumuna göre öncelik durumunun farklılaştığına işaret etmektedir.

3.4.4.Öğretmenlerin twitterdeki etiketleme faaliyetlerine eğitim sendikaları destek vermekte midir?

Sendikalar, çalışanların iş koşullarının iyileştirilmesi sürecinde gerekli hak arama çalışmalarının gerçekleştirilmesinde; çalışanların sorunlarının tespiti, hukuki destek, işveren temsilcileri ile görüşmelerin gerçekleştirilmesi gibi önemli faaliyetleri yürütmektedirler. Birer sivil toplum örgütü olan sendikalar, bu bakımdan yürüttükleri çalışmalar ile sendika üyesi olan ya da olmayan tüm çalışanların koşullarının iyileştirilmesinde önemli roller üstlenmektedir. Aşağıda yer alan üç tabloda Türkiye’de en fazla üyesi olan ilk üç eğitim sendikasının paylaştığı tweetlerden örnekler ve bu tweetlerin ele aldığı konular özetlenmektedir.

Tablo 3.6. Eğitim Bir-Sen Öğretmen Sorunlarına Yönelik Twitter Paylaşımlarına Örnekler

	Tweet	Tarihi	Konusu
1	Mazerete bağlı yer değişikliği talepleri bütünüyle karşılanmalı, öğretmenlerin mağduriyeti il/ilçe emriyle giderilmelidir	18 Ocak 2023	Özlük
2	Kamu görevlilerine yapılan zam beklentilerin altında kalmıştır Eğitim-Bir-Sen Genel Başkan Yardımcısı @sukru_kolukisa ve @hasanyayla, Denizli 1 ve 2 No'lu şubelerin düzenlediği genişletilmiş il divan toplantısına katıldı.	11 Ocak 2023	Ücret
3	Eğitim-Bir-Sen olarak, Millî Eğitim Bakanlığı'na başvurarak, alan değişikliği konusunda somut adım atılmasını, alan değişikliğinin 2022-2023 eğitim-öğretim yılı ikinci yarıyılı başlamadan evvel sonuçlandırılmasını talep ettik.	9 Ocak 2023	Özlük
4	Mücadelemizle Kamu Görevlileri için Ocak zammı %30'a yükseltilmiştir. Ne talebimizde ne güvenimizde yanılmadık. Memur-Sen varsa çözüm her zaman vardır. Hayırlı uğurlu olsun.	4 Ocak 2023	Ücret
5	%25 Zam beklentileri karşılamamıştır. Memur-Sen Başkanlar Kurulu olarak; %25'in beklentileri karşılamadığını ifade ediyor, "Seyyanen Ek Bir Adım" daha atılması gerekliliğini hükümetin dikkatine sunuyor, talebimizi kamuoyuyla paylaşıyoruz.	4 Ocak 2023	Ücret
6	Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun çıkmış olmasını önemsemeye, toplu sözleşme teklifimizi içerecek, beklentileri tam olarak karşılayacak bir kanun için emek vermeye devam edeceğiz.	18 Kasım	Özlük
7	Gelir vergisi kaynaklı kayıpların önlenmesi için toplu sözleşme hükmümüz hayata geçirilmeli, harcırah tutarları günün koşullarıyla uyumlu hale gelecek şekilde en az yeniden değerlendirme oranı kadar artırılmalıdır.	16 Kasım	Ücret
8	Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun bazı hükümlerinin iptali istemli davada Anayasa Mahkemesinin; Eğitim-Bir-Sen'in ve en çok üyeye sahip diğer iki sendikanın görüşlerini alma yönünde karar alması, katılımcı demokrasi ve hak arama özgürlüğü adına olumlu bir adımdır.	9 Kasım	
9	Millî Eğitim Bakanlığına başvuruda bulunduğumuz, öğretmenlerimizin 14-18 Kasım 2022 tarihlerinde yapacakları mesleki çalışmalarını uzaktan eğitim yoluyla yapmaları talebimiz gerçekleşti. Öğretmenlerimiz mesleki çalışma programlarını ÖBA üzerinden gerçekleştirebilecekler.	2 Kasım	Mesleki Gelişim
10	Öğretmenlik Meslek Kanunu Revize Edilmelidir #ÖğretmenlikMeslekKanunu'nun çıkarılmış olması çok önemli bir adımdır. Fakat geliştirilmeli,kapsamı genişlemeli,sınav maddesi değişmeli,toplu sözleşme teklifimiz esasınca yaptığımız öneriler ile güçlü bir kanun meydana getirilmelidir.	31 Ekim	Özlük
11	Öğretmenlik Meslek Kanunu, öğretmenlik mesleğini düzenleyen müstakil bir kanun beklentisini karşılama yönünde olumlu bir adım olmanın ötesine geçememiş, öğretmenlerin beklentilerini karşılayamamıştır.	20 Ekim	Özlük
12	Ek göstergede torba kanunla düzenleme yapılmalıdır Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı @_aliyalcin, ek göstergede torba kanun ile düzenleme yapılması gerektiğini ifade etti.	15 Eylül	Özlük+Ücret

Kaynak: <https://twitter.com/EgitimBirSen?s=20>

Tablo 3.7. Türk Eğitim-Sen Öğretmen Sorunlarına Yönelik Twitter Paylaşımlarına Örnekler

	Tweet	Tarih	Konusu
1	Şubatta En Az Ücretli Öğretmen Sayısı Kadar, Yani En Az 80.000 Atama Yapılacağı Duyurulmalıdır.	25 Ocak 2023	İstihdam
2	Ek ders ücretleri ile uzman ve başöğretmen tazminatları emekliliğe sayılsın. Maaşları sadece kira, yakıt, elektrik ve aylık ulaşım giderleriyle kuş olup buharlaşan 10 yılın altında hizmeti olan meslektaşlarımızın ekonomik koşulları iyileştirilsin.	22 Ocak 2023	Ücret
3	Türk Eğitim-Sen olarak; 2023 yılı yarıyıl tatili özür durumu yer değiştirmelerinde, kadro yetersizliğinden dolayı yer değişikliği yapamayacakları için mağdur olacak öğretmenlerimize il/ilçe emri hakkı verilmesi hususunda, MEB'e talepte bulunduk.	13 Ocak 2023	Özlük
4	Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı Talip Geylan, banka promosyon ödemelerinde yaşanan haksızlıklara yönelik bir açıklama yaptı.	11 Ocak 2023	Ücret
5	Türkiye Kamu-Sen Genel Başkanı Önder Kahveci, memur zam oranının yüzde 30'a yükseltilmesine ilişkin olarak bir değerlendirmede bulundu.	10 Ocak 2023	Ücret
6	Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı Talip Geylan, çakılı sözleşmeli öğretmenliğin tedavülden kaldırılmasını isteyerek, kamuda aynı işi yapan memurların farklı statülerde istihdam edilemeyeceğini söyledi.	5 Ocak 2023	İstihdam
7	Türk Eğitim-Sen, meslek kanunu sürecinin başladığı 23 Ekim 2018'den beri yürüttüğü gayretlerine kesintisiz devam ediyor. ÖMK'nın, meslektaşlarımızın ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak şekilde düzenlenmesine katkı sunmak için tüm paydaşların katkısıyla çalıştay düzenliyor.	22 Aralık 2022	Özlük
8	Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı Talip Geylan, kamu çalışanlarının neredeyse tamamının yoksulluk sınırı altında bir ücretle çalıştığına dikkat çekerek, bu durumun kabul edilemez olduğunu söyledi.	27 Kasım 2022	Ücret
9	Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun içeriğine dair 'ne olmalı, neler ihtiva etmeli' noktasında bir çalıştay yaparak hem Millî Eğitim Bakanlığı'na hem de yasa koyucuya bir projeksiyon sunacağız.	23 Kasım 2022	Özlük
10	Ek ders ücretleri %100 artırılarak, öğretmelerin rahat bir nefes alması sağlanmalıdır. Bu oran Destekleme ve Yetiştirme Kurs ücretlerine de aynı oranda yansıtılmalıdır. Çalışanların Vergi dilimi %15'e sabitlenmelidir.	30 Eylül 2022	Ücret
11	Bu minvalde; Kariyer basamaklarında sınav şartı kaldırılmalı, 10 yılını dolduran her öğretmen uzman öğretmen, 20 yılını dolduran her öğretmen başöğretmen olmalıdır. Sözleşmeli atama sonlandırılmalı, Tüm öğretmenler sadece kadrolu olarak istihdam edilmelidir.	30 Eylül 2022	Özlük
12	Banka Promosyon Anlaşmaları Güncellenmeli, Kamu Çalışanları Hak Kayıplarına Uğramamalıdır.	12 Eylül 2022	Ücret

Kaynak: <https://twitter.com/turkegitimsen?s=20>

Tablo 3.8. Eğitim-Sen Öğretmen Sorunlarına Yönelik Twitter Paylaşımlarına Örnekler

	Tweet	Tarihi	Konusu
1	Düşen #enflasyon değil, alım gücümüzdür! TÜİK'in sanal rakamlarına göre artırılan ama tüketirken hayatın gerçek enflasyonuna maruz bırakılan, gelir vergisi ile dilim dilim soyulan emekçilerin yoksulluğu gittikçe derinleşmektedir.	3 Şubat 2023	Ücret
2	Eğitim emekçilerine yoksulluk sınırı üzerinde ücret artışı, Eşitlik temelinde yeni bir meslek kanunu, Sözleşmeli değil, kadrolu iş ve güvenli gelecek, Eşit işe eşit ücret istiyoruz! diyen eğitim emekçileri Eğitim Sen'de birleşiyor! Birleşirsek kazanırız!	26 Ocak 2023	Ücret
3	Öğretmenleri ayrıştıran ve 'eşit işe eşit ücret' ilkesiyle çelişen Öğretmenlik Meslek Kanunu'na karşı, ekonomik, sosyal ve özlük haklarımızı koruyan ve geliştiren yeni bir meslek kanunu istiyoruz!	23 Ocak 2023	Özlük
4	Mesleğimizi itibarsızlaştıran, hiçbir sorunumuza çözüm üretmeyen, ayrımcılığı ve eşitsizliği derinleştiren Öğretmenlik Meslek Kanunu'na karşı, "Öğretmenlerin Statüsü Tavsiye Kararı"nı temel alan yeni bir meslek kanunu istiyoruz!	23 Ocak 2023	Özlük
5	Eğitimde sözleşmeli ve ücretli istihdama son verilmesini, tüm eğitim emekçilerinin kadrolu ve güvenceli istihdam edilmesini istiyoruz!	23 Ocak 2023	İstihdam
6	Öğretmenlerin hakları ve talepleri dikkate alınmadan hazırlanan Öğretmenlik Meslek Kanunu'na karşı eşitlik temelinde yeni bir meslek kanunu istiyoruz!	23 Ocak 2023	Özlük
7	Öğretmenlik Meslek Kanunu ve Kariyer Basamakları Sınavı sonucunda oluşan ücret eşitsizliklerine karşı, "eşit işe eşit ücret" talebimizle bugün alanlardayız!	20 Ocak 2023	Özlük+Ücret
8	Tüm eğitim ve bilim emekçileri için yoksulluk sınırı üzerinde ücret artışı istiyoruz!	19 Ocak 2023	Ücret
9	ÖMK ve KBS sonucunda oluşan ücret eşitsizliklerine vurgu yapmak ve yoksulluk sınırı üzerinde ücret talebimizi dile getirmek için, "Eşit İşe Eşit Ücret İstiyoruz!" sloganıyla bugün tüm iş yerlerimizde kokart takma eylemi yapıyoruz.	19 Ocak 2023	Ücret
10	TÜİK'in açıkladığı yıllık %64.27 enflasyon oranının gerçeği yansıtmadığını belirten KESK Şubeler Platformları, "İnsanca yaşamaya yetecek bir ücret, adil bir vergi sistemi, halk için-emek için bütçe, güvenceli iş, güvenli gelecek için" talebiyle illerde basın açıklamaları yaptı.	5 Ocak 2023	Ücret
11	Öğretmenlik Meslek Kanunu iptal edilsin! Anayasa Mahkemesi süreci hızlansın! Eşit işe eşit ücret! Yoksulluk sınırı üzerinde ücret artışı istiyoruz! diyen eğitim emekçileri Eğitim Sen'de birleşiyor! Birleşirsek kazanırız!	15 Aralık 2022	Özlük+Ücret
12	Eğitim Sen: "Eğitimde sözleşmeli ve ücretli istihdama son verilmeli, kadrolu ve güvenceli istihdam politikaları benimsenmelidir"	8 Aralık 2022	İstihdam

Kaynak: <https://twitter.com/egitimsen?s=20>

Sendikaların paylaştığı tweetler incelendiğinde genel olarak ücretlerin arttırılması (maaş, ek ders, banka promosyonu vb), ücretli öğretmenlik, sözleşmeli öğretmenlik gibi istihdam şekilleri, ÖMK, mazeret atamaları, alan değişikliği gibi öğretmenlerin özlük haklarına yönelik konular ile ilk atama kontenjanlarına yönelik konuların ele alındığı görülmektedir.

Nitekim yakın zamanda 2023 yılı için ilk olarak %25 olarak belirlenen memur maaş zammı beklentileri karşılamayınca gerekli taleplerin iletilmesi ile Ocak zammı oranı %30 olarak güncellenmiştir. Bu gelişmelerin yaşandığı günlerde Eğitim Bir-Sen %25 zammın beklentileri karşılamadığını belirten tweetler paylaşmış, ek zam talebi Türk Eğitim-Sen tarafından da dile getirilirken twitterde “#ekzamşartoldu” etiketi ile 196 bin paylaşım yapılmıştır. Diğer yandan memur maaşlarına yapılan zammın yetersiz bulunması ile birlikte Kamu Konfederasyonları Platformu’na üye olan memurlar 12 Ocak 2023’te iş bırakma eylemi yaparak zammı protesto etme kararı almışlardır.¹⁵⁶ Eğitim-Sen twitter hesabında 10-13 Ocak 2023 tarihleri arasında alanda olacakları yönünde paylaşım yaparken, diğer yandan ÖMK kapsamında eşit işe eşit ücret talebi ile ilgili etiketleme etkinliğinin 19 Ocak 2023 Perşembe saat 15.00’te twitterde yapılacağı yönünde çağrı da yapılmıştır. Bununla birlikte ÖMK ve KBS ile ortaya çıkan ekonomik eşitsizliklere karşı da 20 Ocak 2023 Cuma günü alanda olmaya yönelik çağrıya yönelik tweet paylaşılmıştır.¹⁵⁷

Tablo 3.9. Sendikaların Etiketleme Etkinliklerine Katılımları
(1 Ocak 2022-30 Ocak 2023)

	Etiket	Eğitim Bir-Sen	Türk Eğitim-Sen	Eğitim-Sen
1	#alandeğişikliği	X		
2	#sözleşmeli	X		
3	#kpss2022	X	X	
4	#3600ekgösterge	X	X	
5	#ekders	X		
6	#Öğretmeneşitücretistiyor			X
7	#açlıksınırındayayıyoruz			X
8	#geçimbütçesi			X
9	#büyüköğretmenboykotu			X
10	#yeniömkseyyanenzam			X
11	#ekzamşartoldu		X	
12	#25yetmez		X	
13	#sözleşmeliyekadro		X	

Kaynak: twitter.com

Yukarıdaki tabloda en fazla üyeye sahip üç sendikanın aynı konulara istinaden paylaşım yaptığı etiketlere yer verilmektedir. Sendikaların bu etiket faaliyetlerine yönelik katılımları çok az olmakla birlikte, sadece Eğitim Bir-Sen ve Türk Eğitim-Sen’in iki etiket konusunda ortak paylaşımlarda bulundukları görülmektedir. Dolayısıyla bu veriler sendikaların öğretmenlere yönelik aynı

¹⁵⁶ Çakır, M., “Kamu Konfederasyonları Platformu'na Üye Memurlar 12 Ocak'ta İş Bırakacak”, 7 Ocak 2023, [Erişim Tarihi: 17.01.2023].

¹⁵⁷ Eğitim Sen, <https://twitter.com/egitimsen?s=20>, 18 Ocak 2023

sorunların çözümünde ortak sosyal medya çalışmalarında çok fazla yer almadıkları, aynı sorunlarla ilgili farklı etiketle paylaşım yapmayı tercih ettikleri dikkati çekmektedir. Bu durum her sendikanın farklı görüş, felsefe vb dayanmasının doğal bir sonucu olarak görülebilir. Araştırma sorusu kapsamında elde edilen bu veriler twitterde öğretmenlere yönelik paylaşımlarda sendikaların farklı etiket vb ile de olsa dayanışma ve destek içinde olduklarını göstermektedir.

3.4.5. Milli Eğitim Bakanlığı'nın twitter hesabı öğretmenlerin sosyal medyadaki örgütsel muhalefet davranışlarına geribildirimde bulunmakta mıdır?

Kurumların sosyal medya platformlarında yer alması ve elektronik uygulamalarının olması, bireylerin birçok bilgiye ve hizmete erişiminde önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Özel kurumlarda olduğu gibi kamu kurumlarının da sosyal medya platformlarındaki hesapları aracılığı ile aynı anda çok sayıda vatandaşa ulaşabilmesi verilen kamu hizmetlerinde zaman ve mekân engelini azaltmaktadır. Warren ve diğerlerinin de ifade ettiği gibi sosyal medya ile kamu kurumlarının daha şeffaf olması gerçekleşmekte ve böylece vatandaşların bu kurumlara olan güveninin artmasına da katkı sağlanmaktadır.¹⁵⁸ Diğer yandan kamu kurumlarının sosyal medya araçları ile halkla doğrudan iletişim halinde olması bu kurumlar tarafından yürütülen politikaların kamuoyu tarafından kabullenilmesine de olumlu yönde etki etmektedir.¹⁵⁹

Tablo 3.10. MEB'e Yönelik Etiketleme Konuları ve Paylaşım Sayıları (2022)

1	#MebSusmaTakvimiAçıkla	95k
2	#MebSusma100biniAçıkla	126k
3	#MebDkabaAdilKontenjan	33k
4	#MebinUtancGunü	12k
5	#MebSendikalarıDinle	19k
6	#MebİnatEtmeİptalEt	14k
7	#MebAYMkararınıBekle	27k
8	#MEBdenGörsele3000	13k
9	#mebdenedebiyata10bin	19k

¹⁵⁸ Warren, A. M., Sulaiman, A., Jaafar, N. I. (2014). "Social Media Effects On Fostering Online Civic Engagement and Building Citizen Trust and Trust In Institutions". **Government Information Quarterly**, No: 31, s. 292.

¹⁵⁹ Bergquist, M., Ljungberg, J., Remneland, B. ve Rolandsson, B. (2017). "From e-government To E-governance: Social Media And Public Authorities Legitimacy Work", **Proceedings of The 25th European Conference on Information Systems (ECIS)**, s. 859.

10	#MebOgretmenGsBekliyor	13k
11	#mebogretmenidinle	212k
12	#mebitibarımadokunma	481k
13	#mebsnaviptalet	59k
14	#mebsnaviptal	54k
15	#MEBMulakattaELEME	26k
16	#mebmulakattaeleme	30k
17	#MebSosyaliUnutma	11k
18	#MebHerOkulaPDR	15k
19	#MEBSınıfÖgrt6Bin	15k
20	#MEBVarDediCbSessiz	56k
21	#MebOyalamaAcikla	98k
22	#MebYalanMiSoyledi	51k
23	#Meb50BinTakvimiNerde	11k
24	#MebAdilKarma	27k
25	#MEBranslaraAdilOl	164k
26	#MebYargıda	26k
27	#Meb2020ileKarma	24k
28	#MebBekliyoruz	23k
29	#MEBilemriGecikmesin	15k
30	#MEBilemrivermeli	19k

Kaynak: <https://www.twitter-trending.com/turkey/en>, [Erişim Tarihi: 01.01.2023]

Yukarıda yer alan tabloda 2022 yılında MEB'in etiket içinde yer aldığı paylaşımlar ile paylaşım sayıları yer almaktadır. Belirli aralıklarla Bakanlığa hitaben çok sayıda etiketleme etkinliğinin gerçekleştirildiği görülmekle birlikte; en fazla paylaşım 481bin ile “#mebitibarımadokunma” etiketiyle yapılmış ve bu etiketle sırasıyla “#mebogretmenidinle” (212 bin), “#MEBranslaraAdilOl” (164 bin) ve #MebSusma100biniAçıkla (126 bin) etiketleri izlemiştir. Bu noktada twitterde etiketleme etkinliklerinin doğrudan en üst kurumlara ulaşma ve iletişim kurma olanağı vermesi öğretmenlerin sorunlarını doğrudan iletmeleri noktasında da görülmektedir.

MEB resmi rakamlarına göre 2021-2022 eğitim öğretim yılında örgün eğitim kapsamında yer alan okullarda görev yapan öğretmen sayısı 1 milyon 139 bin 673 olurken; öğretmenlerin 975 bin 698'i resmî okullarda, 163 bin 975'i özel okullarda

görev yapmıştır.¹⁶⁰ Kasım 2022’de belirtilen rakamlara göre ise Türkiye’de öğretmen sayısı 1 milyon 6 bin 75’i resmi okullarda ve 195 bin 63’ü özel okullarda olmak üzere 2022-2023 eğitim öğretim yılında 1 milyon 201 bin 138’e ulaşmıştır.¹⁶¹ Özel ve resmi okulların bağlı olduğu MEB’nin twitter sayfasının 2.7 milyon takipçisi bulunmakta olup; Bakanlığın bu platformda yer almaya başladığı Ekim 2013’ten 21 Şubat 2023’e kadar toplam 9100 tweet atılmıştır. Aşağıdaki tabloda MEB twitter sayfasında yapılan paylaşımlara örnekler yer almaktadır.

Tablo 3.11. MEB Twitter Paylaşımlarına Örnekler (1 Ağustos 2022-15 Şubat 2023)

1	Millî Eğitim Bakanlığınca OHAL Kapsamında Deprem Bölgesine Yapılacak Geçici Görevlendirme Başvuruları Yarın Başlıyor	15 Şubat 2023
2	Millî Eğitim Bakanlığınca Bağlı BİLSEM'lere Öğretmen Alımı İçin Hazırlanan "2023 Yılı BİLSEM Öğretmen Seçme ve Atama Kılavuzu" ve Kontenjanlar Yayınlandı Başvuru 06-10 Şubat 2023 Başvuru Onay 06-14 Şubat 2023	31 Ocak 2023
3	MEB Yönetici ve Öğretmenlerinin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanı Kararı, Resmî Gazete'nin Bugünkü Sayısında Yayımlanarak Yürürlüğe Girdi	10 Ocak 2023
4	Öğrenci / Öğretmen Destek Sistemi'ni (ÖDS) eğitim sürecine katkı sunmak amacıyla hizmete sunduk. Platform, 2023'te çok daha zengin içeriklerle eğitime katkı sunmaya devam edecek. Söz verdik, yaptık. Şimdi sıra yeni hedeflerde...	28 Aralık 2022
5	Uzman ve Başöğretmenlik Kesin Sınav Sonuçları Açıklandı	16 Ara 2022
6	Öğretmenlik Kariyer Basamakları Yazılı Sınavı Soru Kitapçığı ve Cevap Anahtarı Yayınlandı	19 Kas 2022
7	Bakanlığımız, "Öğretmenlik Kariyer Basamakları Sınavı" hakkındaki kamuoyunu yanıltıcı iddialar nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulundu.	12 Kas 2022
8	14-18 Kasım Tarihleri Arasındaki Ara Tatilde Öğretmenler Mesleki Çalışma Programlarını Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) Üzerinden Uzaktan Eğitim Yoluyla Tamamlayabilecekler	2 Kas 2022
9	Öğretmenlik Kariyer Basamakları Yazılı Sınavı ve Sınavdan Muaf Olanların Kesin Başvuru Sonuçları Açıklandı	1 Kas 2022
10	Öğretmenlik Kariyer Basamakları Yazılı Sınavı Uygulama Kılavuzu Yayınlandı	19 Eki 2022
11	Öğretmenlik Kariyer Basamakları Sınavı'na Yönelik İkinci Örnek Soru Kitapçığı Yayınlandı	14 Eyl 2022
12	Uzman Öğretmenlik Eğitimleri, 9 Eylül'e kadar uzatıldı. Başöğretmenlik Eğitimleri ise daha önce belirtilen takvim doğrultusunda 19 Eylül'e kadar sürecek.	6 Eyl 2022

¹⁶⁰ T.C MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı (2022). **Millî Eğitim İstatistikleri (Örgün Eğitim 2021/2022)**, Ankara.

¹⁶¹ Kasap, S., "Türkiye'de 19 Milyonu Aşkın Öğrencinin Eğitimi İçin 1 Milyon 200 Bin Öğretmen Görev Yapıyor", <https://www.aa.com.tr/tr>, 21.11.2022, [Erişim Tarihi: 15.12.2022].

13	Öğretmenlik Kariyer Basamakları Sınavı Örnek Soruları Yayımlandı	29 Ağu 2022
14	Sözleşmeli Öğretmenlik Tercih Başvuruları Başladı Başvurular, 31 Ağustos'a kadar e-Devlet üzerinden yapılabilecek, Atamalar, 1 Eylül'de gerçekleştirilecek.	27 Ağu 2022

Kaynak: <https://twitter.com/tcmeh?s=11&t=yixfsI ZZBRc4BhdAyTx2EQ>

Yukarıdaki tabloda yer alan örneklerde de görüldüğü üzere MEB twitter hesabında ÖMK, KBS, meslek içi eğitim duyuruları vb yer almakta olup; bunun dışında ilgili sayfa incelendiğinde yine Bakanlığın çalışmalarına, çalışanlara yönelik duyurulara yer verildiği dikkati çekmektedir. Kazaz ve Tümen'in de (2013) ifade ettiği gibi kamu kurumları yeni medya araçlarını kurumun kimliği, tanıtımı, bilgilendirme, haber verme gibi amaçlarla halkla ilişkiler çerçevesinde kullanmaktadırlar.¹⁶² Dolayısıyla MEB twitter hesabında da bu yönde paylaşımların yapılması sosyal medyanın kamu kurumları tarafından bilgilendirme amaçlı olarak kullanılması açısından olağandır. Ancak araştırma sorusu kapsamında incelenen veriler twitterde öğretmenler tarafından dile getirilen konulara ve gerçekleştirilen etiketleme faaliyetlerine yönelik olarak MEB twitter hesabından bir paylaşımın yapılmadığını ve yapılan paylaşımların Bakanlık çalışmalarına yönelik bilgilendirme ve öğretmenlere yönelik duyurular amaçlı olduğunu ortaya koymaktadır.

¹⁶² Kazaz, M., Tümen, E. (2013). "Tanıtım Amaçlı Sosyal Medya Kullanımı: Gençlik Ve Spor Bakanlığı Örneği". **1. KOP Bölgesel Sempozyum Kitabı**, Konya, s.89.

SONUÇ

Bireylerin fiziksel özellikleri kadar kişisel özellikler bakımından da birbirinden farklı olması düşünce ve ifade hürriyeti kadar hoşgörü kültürünü de gerekli kılmaktadır. Bu noktada bireylerin sosyal ve ekonomik hayata dâhil oldukları tüm yaşam süreçlerinde hukuk çerçevesinde bu hakların kullanılabilir olması toplum hayatının geliştirilmesi için de önemlidir. Süreçlere yönelik değerlendirmelerin yapılması ve bu doğrultuda gerekiyorsa iyileştirici önerilerde bulunulabilmesi birey ve toplum hayat kalitesinin artırılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenledir ki demokrasilerde üzerinde durulan hak ve hürriyetlerin başında düşünce ve kanaat hürriyeti gelmekte olup, diğer hak ve hürriyetler gibi kanunlar ile güvence altına alınmaktadır. Bu hak ve özgürlük çerçevesinde bireysel ya da toplumsal olarak düşüncelerin ifade edilmesine yönelik olanaklar demokrasilerin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır.

Sosyo-ekonomik bir varlık olan insanın, yaşamını toplum içinde sürdürmesi ve geçimini mesleği aracılığı ile elde ettiği gelir doğrultusunda sağlaması hayatın olağan akışını özetlemektedir. Aile, grup veya herhangi bir toplumsal oluşum içinde (dernek, vakıf vb) yer alan bireylerin gerek adaptasyonunda gerekse içinde yer aldığı ortamları benimsemesinde birey olarak varlığının kabul edilmesi kadar fikir ve önerilerinin dikkate alınması önemli bir psikolojik etkeni meydana getirmektedir. Bireylerin yaşadıkları sosyal ortama karşı aidiyet ve sadakat duygusu geliştirmeleri kendilerinden beklenen sorumlulukları gerçekleştirmede güdüleyici bir rol üstlenmektedir. Bu bakımdan içinde yer alınan örgütlerin (sosyal, ekonomik amaçlı) bireylere sunduğu örgüt ikliminin nitelikleri ön plana çıkmaktadır. Günümüzde örgütlerin hedeflerine ulaşmalarında örgüt üyelerinin performanslarını etkileyen faktörlere yönelik araştırmalar kapsamında çalışılan konuların başında örgüt iklimi gelmektedir. Nitekim iki şirkette çalışan 246 kişiyle gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre destekleyici örgüt ikliminde çalışanların işlerini sahiplendikleri ve kendilerini sürekli olarak geliştirme ihtiyacı duyarak değişen iş hayatı koşullarına uyum sağladıkları görülmektedir.¹⁶³

Dolayısıyla günümüzün artan rekabet ortamında örgütlerin başarılı olmalarında örgütlerin olanakları kadar insan kaynaklarının niteliğine yönelik

¹⁶³ Doğru, Ç. (2019). "Destekleyici Örgüt İklimi, İşe Bağlılık ve Bireysel Uyum Performansı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 8, No: 3, 2696.

alınacak önlemlerin payı gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle artan rekabet ortamında genel olarak örgütlerin teknolojik alt yapıları birbirine benzer seviyelerde olup; öne geçme hususunda yaratıcı, örgüte aidiyet duyan ve yetenekli çalışanların örgütte yer alması son derece önemlidir.¹⁶⁴ Çalışanların ekonomik olarak tatmin olacakları gelir elde etmeleri, yapıcı ve demokratik çalışma atmosferi, çalışanlara kişisel ve mesleki gelişim olanakları sunulması gibi nitelikler örgüt çalışanlarının çalıştıkları ortama adapte olmaları, örgüt kültürünü benimsemeleri ve iş tatmini sağlamaları bakımından son derece önemlidir.

Üyeler, örgütte alınan kararlar, uygulamalar ve işlemler vb hakkında yöneticiler veya diğer üyelerden farklı görüş ve düşüncelere sahip olabildiği gibi, bu görüşlerin açıkça ifade edilmesi noktasında örgüt atmosferinden kolaylıkla etkilenebilmektedirler. Genel tanımıyla örgütsel muhalefet, üyelerin örgütte ilgili uygulamalar, kararlar vb konusunda farklı fikirde olmalarını ifade etmektedir. Demokratik örgüt ikliminin olduğu ortamlarda çalışanlar fikirlerini açıkça yöneticilere ifade edebildikleri gibi demokratik olmayan örgütlerde ise bu fikirlerini ya örgüt dışındaki çevresine ya da örgüt içinde kendileriyle aynı statüdeki diğer üyelerle paylaşmayı tercih edebilmektedirler. Dolayısıyla örgüt kültürü ve örgüt iklimi örgütsel muhalefet davranışlarının şekillenmesinde son derece önemli rol oynamaktadır. Demokratik ilkelere dayanan örgüt kültürü ve atmosferinin mevcut olduğu örgütlerde üyeler karar alma süreçlerine aktif olarak katılmakta, çalışma sürecine ilişkin önerileri dikkate alınmakta ve değer görmekte, üyeler arasında adalet sağlanmakta iken; demokratik atmosferin olmadığı örgütlerde ise çalışanların düşük düzeyde işe adanmışlık, aidiyet duygusuna sahip olmaları kaçınılmaz olmaktadır. Sezgili'nin de (2021) ifade ettiği gibi örgütsel destek ve örgütsel muhalefete yönelik olarak elde edilen veriler çalışma ortamında oluşturulan olumlu iklimin çalışan bireylerin olumlu tutum ve davranışlar geliştirmelerinde etkili olmaktadır.¹⁶⁵

Diğer yandan belirli amaçları gerçekleştirmek için oluşan örgütlerde amaçları aynı ve farklı olan üyelerin farklı davranışlarını gerektiren süreçler olmakla birlikte; bu davranışların örgüt yönünden onaylanma durumu vb ise örgütsel politikaya göre

¹⁶⁴ Yüceler, A. (2009). "Örgütsel Bağlılık ve Örgüt İklimi İlişkisi: Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No: 22, s. 455.

¹⁶⁵ Sezgili, K. (2021). "Yönetici ve Muhalif: Algılanan Örgütsel Destek ve Çalışan Statüsünün Örgütsel Muhalefet Üzerindeki Etkileri", **Journal of Organizational Behavior Review**, C. 3, No: 2, s. 218.

anlam kazanabilmektedir.¹⁶⁶ Dolayısıyla örgütün nitelikleri, benimsediği değerler, izlediği politika, örgüt kültürü, yöneticilerin liderlik ve kişilik özellikleri gibi faktörler muhalif davranışlarının ortaya çıkması kadar bu davranışların yönünü ve şeklini de belirleyici rol oynamaktadır.

Eğitim ve öğretim hizmetlerinin gerçekleştirildiği ve yönetildiği kurumlar diğer örgütler gibi amaçları doğrultusunda iş ve işlemlerini yürütmektedirler. Öğretmenler, öğrenciler ve veliler eğitim ve öğretim kurumlarının paydaşları olmakla birlikte, eğitim ve öğretim hizmetlerine yapılan yatırımlar, ülkelerin insan kaynağına yönelik olarak uzun vadeli hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlamaktadır. Eğitim ve öğretim hizmetlerinin uygulayıcısı olan öğretmenler, Bakanlık politika ve çalışmaları ile yasal mevzuat doğrultusunda görev yapmaktadırlar. Bu bakımdan öğretmenlerin hem çalıştıkları kurum hem de Bakanlık karar ve uygulamalarına yönelik farklı görüş, öneri ve fikirlerinin olması diğer örgütlerde olduğu gibi olağandır. Bu noktada öğretmenler de diğer çalışanlar gibi bu görüş, düşüncelerini sendikalar aracılığı ile ya da farklı etkinliklerle ifade edebilmektedirler. Örneğin; Arjantin’de öğretmenlerin uygulanmak istenen eğitim reformlarına karşı direniş gösterdikleri; ¹⁶⁷ ABD’de ise öğretmenlerin farklı maaş ödenmesine yönelik uygulamaya NAACP çalışmaları kapsamında tepki gösterdikleri¹⁶⁸ bilinmektedir.

Bu araştırmada twitter örneğinden hareketle öğretmenlerin sosyal medyadaki örgütsel davranışları konu, istihdam, sendikalar ve yönetim açısından incelenmiştir. Bu amaçla twitterde “#öğretmen” etiketiyle yapılan paylaşımlar incelenerek araştırma konuları kapsamında analiz edilmiştir. Sosyal medya araçları geleneksel medyadan farklı olarak çift yönlü iletişime zaman ve mekân sınırı olmaksızın olanak sağlayan çevrimiçi uygulamalardır. Çevrimiçi olarak kullanılan ve bireylere istedikleri zaman ve yerde yazılı, görsel ve işitsel paylaşım yapma, başkalarının paylaşımlarını beğenme ya da yeniden paylaşma özellikleriyle etkileşim olanağı sağlayan ve diğer yandan ortak yanları olduğunu düşünen bireylerin sanal ortamda bir araya gelmelerini sağlayan bu uygulamalar birey ve toplumsal yaşamı farklı yönlerden

¹⁶⁶ Aydın, M. A. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Örgütsel Muhalefet, Örgütsel Politika ve Politik Davranış Algıları Arasındaki İlişki, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, Bolu, s. 41.

¹⁶⁷ Murillo, M. V., Ronconi, L. (2004). “Teachers' Strikes in Argentina: Partisan Alignments and Public-sector Labor Relations”, **Studies in Comparative International Development**, V. 39, No: 1, s. 77.

¹⁶⁸ Kirk, J. A. (2009). “The NAACP Campaign For Teachers’ Salary Equalization: African American Women Educators And The Early Civil Rights Struggle”, **Journal Of African American History**, C. 94, No: 4, s. 529.

etkilemektedir. Sosyal medyada bireyler kişisel olarak kendilerini ifade etmenin yanında forum, platform veya grup adı altında bir araya gelerek çevrimiçi etkinlikler ve paylaşımlar gerçekleştirebildikleri gibi sosyal medya üzerinden haberleşerek belirlenen bir mekânda toplanıp etkinlik yapabilmektedirler. Bu bakımdan sosyal medya araçları günümüz örgütlenme davranışlarını ve toplumsal hareketlerini etkileyen etmenlerin başında gelmektedir.

Nitekim sosyal medya araçları ile siyasal hareketler iktidarları daha kolay etkileyebilirken, bireylerin kendilerini inşa etmelerinde yararlandıkları araçlar da farklılaşmaktadır.¹⁶⁹ Sosyal paylaşım araçları çok sayıda bireyi bir araya getirerek muhalif görüşlerin dile getirildiği alanlar ortaya çıkarırken; bu ortak alanlarda bireyler iktidarlara seslerini duyurmaya çalıştıkları gibi kendi örgütlenmelerini de gerçekleştirebilmektedirler. Dijital aktivizm olarak adlandırılan bu olgu belirlenen bir otoriteye yönelik olarak ortak isteklerin dile getirilmesinde katılımcı ve destekleyicilerin dijital medyayı kullanmalarını içeren kamusal bir girişim olarak tanımlanabilmektedir.¹⁷⁰

Araştırma kapsamında twitter örneğinden hareketle sosyal medyanın öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarına yönelik etkileri değerlendirildiğinde; sosyal medyanın dikey ve açık muhalefet davranışlarının sergilenmesi için elverişli bir zemin oluşturduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sorunlarını, görüşlerini, önerilerini doğrudan Bakanlık makamına yönelik olarak dile getirebilmeleri dikey ve açık muhalefet davranışının sergilendiğini göstermektedir. Karalar ve Kara (2020) dikey muhalefete yönelik algının katılımcı iklim algısını olumlu olarak etkilediğini belirtmektedir.¹⁷¹ Diğer yandan Şahin ve Yürür (2020), çalışanların muhalif davranışlar gösterdiklerinde başlarına bir şey gelmeyeceğini düşünmeleri veya bu davranışlar ile değişimi gerçekleştirebileceklerine inanmaları örgüte olan güven ve açık muhalefet arasındaki pozitif ilişkinin sebebi olarak değerlendirmektedirler.¹⁷² Dolayısıyla twitterde paylaşımların üst makamlara hitaben yapılmasının temelinde

¹⁶⁹ Özcan, M., Keskin, B. (2020). "Dijitalizasyon Bağlamında Sosyal Dönüşüm", **Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, C. 16, No: 29, s. 2214.

¹⁷⁰ Öke, Y. Ç. (2018). "Alternatif Bir Medya Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi", **Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi**, C. 1, No: 1, s. 56-57.

¹⁷¹ Karalar, S. ve Usta Kara, I. (2020). "Katılımcı İklım Algısı İle Örgütsel Muhalefet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 22, No: , s. 725.

¹⁷² Şahin, T., Yürür, Ş. (2020). "Örgütsel Muhalefetin Anlaşılmasında Örgütsel Güvenin Rolü ve Önemi", **Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, C. 16, No: 1, s. 29.

sosyal medyanın sağladığı bireysel paylaşım alanı kadar, bu paylaşımların hitap ettiği makamların bu sorunları çözeceğine yönelik güvenin etkili olduğu ifade edilebilir.

İncelenen tweetlerde “#MebSusmaTakvimiAçıkla, ##MebSusma100biniAçıkla, #mebogretmenidinle, #MEBMulakattaELEME, #MebDkabaAdilKontenjan, #mebsınaviıptalet, #MebSendikalarıDinle” vb şeklinde etiketleme etkinliklerinin gerçekleştirilmesi öğretmenlerin twitter aracılığı ile sorunlarını ve isteklerini doğrudan en üst makamlara iletme olanaklarına sahip olduklarına işaret etmektedir. Öğretmenler genel konuları kapsayan bu etiketleme çalışmalarının yanı sıra branşlar bazında sorunlara dikkat çekmek için de “#MEBdenGörsele3000, #MebSosyaliUnutma” şeklinde ifadeleri içeren etiketleme paylaşımları da gerçekleştirmişlerdir.

Çalışanların örgüte yönelik muhalif düşünce, görüş vb örgüt dışından kişilerle paylaşımları olarak tanımlanabilecek haber uçurma davranışı da karşılaşılabilen örgütsel muhalefet davranışlarından biridir. Bu noktada görüşlerin, taleplerin vb dile getirilmesinde, kamuoyu oluşturmada ve sorunlara dikkat çekmede sosyal medyanın araç olarak kullanılması, haber uçurma davranışı kapsamında değerlendirilebilir. Blenkinsopp ve diğerlerinin de (2008) ifade ettiği gibi bilgi uçurmada bireyler tanıdıkları aracılığı ile üst makamlara iletimde bulundukları gibi örgüt içinde veya dışındaki makamlarla da bilgi vb paylaşabilmektedirler. Bu noktada bilgi uçurma davranışı sergileyen birey ya da bireyler iletimde bulundukları mercilerin durumu değiştirme bakımından yeterli güce sahip olduklarına düşünülmektedir.¹⁷³ Dolayısıyla sosyal medya aracılığı ile öğretmenlerin sorun ve taleplerine yönelik paylaşımlarda bulunmaları, bu paylaşımlarda Bakanlık ve sendikaları etiketlemeleri, talep ve isteklerinin karşılanmasında etkili olabilecek kurumların farkındalıklarını arttırmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Çalışma kapsamında öğretmenlerin twitter paylaşımları incelendiğinde elde edilen bir diğer sonuç ise herhangi bir kurumda çalışmayan öğretmenlerin ilk atamaya yönelik olarak atama kontenjanlarının arttırılması, atama takviminin açıklanması, ücretli öğretmenlik şartlarının iyileştirilmesi, öğretmen seçim sürecine

¹⁷³ Park, H., Blenkinsopp, J., Öktem, M.K., Omurgonulsen, U. (2008). “Cultural Orientation And Attitudes Toward Different Forms Of Whistleblowing: A Comparison Of South Korea, Turkey and the U.K.”, **Journal of Business Ethics**, No: 82, 929-939.

yönelik talepler üzerinde durdukları görülmektedir. Kamuda görev yapan öğretmenlerin ise maaş, ek ders ve sınav ücretlerinin arttırılmasının yanında aile birliği gibi mazeret atamalarına yönelik iyileştirmeleri içeren taleplerde bulundukları dikkati çekmektedir. Diğer yandan özel kurumlarda çalışan öğretmenlerin de maaşlarının ve çalışma şartlarının (ağır ders yükü vb) iyileştirilmesi önerilerine dikkat çektikleri ön plana çıkmaktadır. Gürbey ve diğerlerinin (2021) atanamayan fen bilgisi öğretmenleri ile gerçekleştirdikleri araştırmada da katılımcıların ücret, iş güvencesi, iş koşullarından memnun olmadıkları ve atama kontenjanlarının arttırılması ile eğitim fakültelerinde ilgili bölümünün öğrenci kontenjanının azaltılması yönünde önerilerde bulundukları ifade edilmektedir.¹⁷⁴ Gaziantep Nizip'te 2015-2016 eğitim öğretim yılında görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise katılımcılar gelirin az olması, özlük haklarındaki yetersizlikler ve olumsuz medya yayınları nedeniyle öğretmenlik mesleğinin statüsünün olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir.¹⁷⁵ Bu noktada twitterde paylaşılan sorunların akademik çalışmalarda elde edilen sonuçlarla tutarlı olduğu ve öğretmen sorunlarının istihdam edilme durumuna göre farklılaştığı görülmektedir.

Eğitim sendikaları öğretmenlerin ve diğer eğitim çalışanlarının maaş, özlük vb konularda şartlarının iyileştirilmesi için önemli çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında elde edilen kazanımlar ise farklı sendika üyelerinin yanı sıra sendika üyesi olmayan çalışanlar için önemli katkılar sağlamaktadır. Twitterde öğretmenlerin bireysel paylaşımlarının yanı sıra sendikaların da hesaplarından öğretmenlere yönelik şartların iyileştirilmesi noktasında paylaşımlar yapılmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen tweetler sendikaların paylaşımlarının aynı konuya hitaben farklı etiketlerle paylaşılabilirliğini göstermektedir. Sadece Türk Eğitim-Sen ve Eğitim Bir-Sen'in iki etiketle ortak paylaşımlar yaptıklarını göstermektedir. Diğer sendikalarda olduğu gibi eğitim sendikaları da sosyal medyanın zaman ve mekândan sağladığı avantajı kullanarak çalışmalarına yönelik bilgilendirmeler ve çağrılarda bulunabilmektedir. Nitekim Eğitim-İş, Eğitim-Sen, Anadolu Eğitim-Sen'in aralarında yer aldığı on iki eğitim sendikası 26-28 Ekim 2022 tarihlerinde işyerinde kokart takma, 2 Kasım 2022'de ise

¹⁷⁴ Gürbey, S. K., Saraçoğlu, S. Büyük, U., Şahin, A. (2021). "Atanamayan Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Türkiye'de Öğretmen İstihdamına Bakışı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Maarif Mektepleri International Journal of Educational Sciences**, C. 5, No: 2, s. 167.

¹⁷⁵ Bozbayındır, F. (2019). "Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Unsurların Öğretmen Görüşleri Temelinde İncelenmesi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 18, No: 72, s. 2076.

bir günlük iş bırakma eylemlerini twitterde de paylaşmışlardır.¹⁷⁶ Ancak sendikaların öğretmenlerin görüşlerini dikkate alarak, özlük haklarının iyileştirilmesi ve korunması noktasında ortak hedefler doğrultusunda hareket etmelerinin daha fazla katkı sağlayacağı açıktır.¹⁷⁷

Sosyal medya araçlarının tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaygınlaşması ile birlikte özel kurumların yanı sıra kamu kurumları da sosyal medya hesaplarını aktif olarak kullanmaya başlamışlardır. Türkiye’de tüm Bakanlık ve genel müdürlüklerin yanı sıra il, ilçe bazında da yerelde hizmet veren kurumların sosyal medya hesapları duyuru ve haberler gibi paylaşımlarda bulunmaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı’nın twitter hesabının 2.7 milyon takipçisi olmakla birlikte sayfada yapılan paylaşımlarda öğretmen, öğrenci ve eğitim çalışanlarına yönelik sınav duyuruları, atama takvimi, Bakanlığın çalışmalarına yönelik bilgilendirmelerin yapıldığı görülmekte olup; twitterde öğretmenler tarafından gerçekleştirilen etiketleme etkinliklerine yönelik geribildirim amaçlı paylaşım yapılmadığı dikkati çekmektedir. Araştırmada elde edilen bu sonuçlar Göçoğlu’nun (2019) Türkiye’deki Bakanlıkların twitter hesapları üzerine gerçekleştirdiği araştırma sonuçları ile tutarlıdır. Nitekim ilgili araştırma sonuçları da MEB’in tweetlerinin kurumsal bilgilendirme, bakanın ziyaretleri, toplantıları, çalışmalarına yönelik içeriklere sahip olduğunu ve retweetlerin ise diğer Bakanlıklara göre daha az olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁷⁸

Yapılan araştırma twitter örneği çerçevesinde öğretmenlerin, sosyal medyayı seslerini duyurmak, eğitime yönelik politika ve çalışmalara yönelik eleştiri, öneri ve görüşlerini açıklamak ve bu doğrultuda sanal mecrada bir araya gelmek için sıklıkla kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın yanı sıra diğer sosyal medya araçlarında öğretmenlerin örgütsel muhalefet davranışlarına yönelik araştırmaların yapılması ve sosyal medya platformları açısından karşılaştırılması gelecekte yapılabilecek araştırma önerileri arasında verilebilir. Diğer yandan öğretmenlerin yanı sıra diğer meslek gruplarında da örgütsel muhalefet davranışlarının sosyal medya çerçevesinde incelenmesi ve meslekler bakımından karşılaştırılması, sosyal

¹⁷⁶ “12 Eğitim Sendikası’ndan 2 Kasım’da İş Bırakma Kararı: Öğretmenlik Meslek Kanunu iptal edilsin”, <https://sendika.org/>, 14.10.2022, [Erişim Tarihi: 12.11.2022].

¹⁷⁷ Yıldız, S., Okçu, V. (2022). “Sendikalara İlişkin Öğretmenlerin Görüş ve Beklentileri: Nitel Bir Çalışma”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 21, No: 84, s. 1889.

¹⁷⁸ Göçoğlu, V. (2019). “Türkiye’de Merkezi Yönetimin Sosyal Medya Kullanımı: Bakanlıkların Twitter Hesapları Üzerine Bir Analiz”, C. 2, No: 2, s. 432.

medyanın diğ er alanlarda olduğu gibi örgütsel muhalefet davranışlarına yönelik etkilerinin ortaya konmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acaray, A.: "Örgütsel Muhalefet Üzerine Pozitif Psikolojik Sermayenin Etkisi: Eğitim Sektöründe Bir Çalışma", **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 6, 2018, s. 83-91.
- Adıgüzel, O. H.: Yeni Toplumsal Hareketlerde Yeni Medya Etkisi: Kuzey Ormanları Savunması Örneği, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, 7 (3), 2019, s. 1655-1674.
- Ağalday, B., Özgan, H., Arslan, M. C.: "İlkokul ve Ortaokullarda Görevli Yöneticilerin Örgütsel Muhalefete İlişkin Algıları", **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, 4(3), 2014, 35-50.
- Akcan, E., Polat, S. ve Ölçüm, D.: "Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Sendikal Faaliyetlerin Okullara Etkisi", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 17, No: 3, 2017, s. 1101-1119.
- Akdoğan, A.A. ve Ata, A.Ç.: "Örgütsel muhalefeti ifade etmenin bir yolu olarak mizahı kullanma", **İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi**, 7(19), 2022, s. 598-619.
- Akkemik, S.: "Sosyal Ağlar: Türkiye'de Facebook ve Twitter Kullanıcı Profilleri", **MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, 2012, s. 7-28.
- Aktan, E.: "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", **Erciyes İletişim Dergisi**, C. 5, No: 4, 2018, s. 405-421.
- Arı, E. S.: "Süper Akıllı Toplum: Toplum 5.0", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 23, No: 1, 2021, s. 455-479.
- Alan, A. K., Kabadayı, E. T., Erişke, T.: "İletişimin Yeni Yüzü: Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Pazarlaması", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 17 (66), 2018, s. 493-504.
- Arslan, E.: "Sosyal Medyada Yeni Bir Reklam Modeli Olarak Kullanılan Native (Doğal) Reklam", **PressAcademia Procedia**, C. 9, No: 1, 2019, s. 269-273.

- Atilla, H., Ün, M. B.: “Ulusal ve Ulusötesi Toplumsal Hareketler ve Yeni Bilgi ve İletişim Teknolojileri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C. 73, No: 3, 2018, s. 787-809.
- Akyürek, M. İ.: “Öğretmenlerde Whistleblowing (Bilgi Uçurma): Bir Fenomenoloji Çalışması”, **Türkiye Eğitim Dergisi**, C. 5, No: 1, 2020, s. 17-29.
- Aktulun, Ö. U., Elmas, R.: “21. Yüzyıl Okul Öncesi Öğretmenleri için Sosyal Medya Araçları: Muhtemel Faydalar”, **Temel Eğitim Dergisi**, C. 1, No: 4, 2019, s. 6-20
- Althusser, L. İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.
- Ay, G.: “Örgütlerin Düşünce Rezervleri Örgütsel Muhalefet”, Örgütsel Davranış Şimdi Bunlar Konuşuluyor, Ed. F. Üstün, A. İ. Koca Ballı, Detay Yayıncılık.2021, s. 140-167.
- Aydın, M. A.: “Sınıf Öğretmenlerinin Örgütsel Muhalefet, Örgütsel Politika ve Politik Davranış Algıları Arasındaki İlişki”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, 2015.
- Babacan, M. E.: “Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler”, **Birey ve Toplum**, C. 4, No: 7, 2014, s. 135-160.
- Baltacı, A.: “Eğitim Çalışanlarının Bilgi Uçurma Davranışının Nedenlerine İlişkin Görüşleri: Fenomenolojik Bir Yaklaşım”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, C. 4, No: 17, 2017, s. 1-28.
- Başaran, F.: “Yeni İletişim Teknolojileri, Alternatif İletişim Olanakları”, **Mülkiye Dergisi**, C. 34, No: 269, 2010, s. 255-270.
- Beldek, E. G.: “Örgütsel Özdeşleşmenin Örgütsel Sinizm Ve Örgütsel Muhalefet İle İlişkisi: Görgül Bir Araştırma”, **Örgütsel Davranış Araştırmaları Dergisi**, C. 2, No: 1, 2017, s. 16-47.
- Bergquist, M., “From E-government To E-governance: Social Media And Ljungberg, J., Public Authorities Legitimacy Work”. **Proceedings of The Remneland, B. ve 25th European Conference on Information Systems Rolandsson, B. (ECIS)**, 2017, s. 858-872.
- Bilginoğlu, E., Yozgat, U.: “İş Tatmini, Örgütsel Muhalefet Ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi Üzerine Bir Araştırma”, **Business&Management Studies: An**

- International Journal**, C. 8, No: 1, 2020, s. 255-271.
- Bozbayındır, F.: “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Unsurların Öğretmen Görüşleri Temelinde İncelenmesi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 18, No: 72, 2019, s. 2076-2104.
- Bucak, E. B.: “Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Örgüt İklimi: Yönetimde Ast-Üst İlişkileri”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, No: 7, 2002, s. 1-17.
- Cansoy, R.: “Uluslararası Çerçevelere Göre 21.Yüzyıl Becerileri ve Eğitim Sisteminde Kazandırılması”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C. 7, No: 4, 2018, s. 3112-3134.
- Cantürk, G.: “Öğretmenlerin Karşılaştıkları Ekonomik Sorunlar ve Maaş Artışı Talepleriyle İlgili Görüşleri: Twitter Analizi”, **MM-Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi**, C. 5, No: 2, 2020, s. 202-223.
- Cihan, M., Yıldız, S.: “Sosyal Medya Aracılığı İle İşlenen Suçlar: Facebook, Twitter ve Instagram Örnekleri”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)**, C. 11, No: 1, 2021, s. 135-150.
- Cihangir, M.: “Sosyal Medya Devriminin Neo-Politik Boyutları: Panoramik Bir İnceleme”, **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, C. 12, No: 22, 2020, s. 186-196.
- Çakır, M.: “Kamu Konfederasyonları Platformu'na Üye Memurlar 12 Ocak'ta İş Bırakacak”, 7 Ocak 2023.
- Çanakçı, M., Öztürk, S., Şaşmazlar, C.: “Afet ve Kriz Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: Twitter Örneği”, **Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, C. 11, No: 3, 2022, s. 882-897.
- Darı, A. B.: “Sosyal Medya ve Siyaset: Türkiye'deki Siyasi Partilerin Sosyal Medya Kullanımı”, **Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 1, No: 1, 2018, s. 1-11.
- Demirtaş, Z., Özdemir, T. Y. ve Küçük, Ö.: “Okulların Bürokratik Yapısı, Örgütsel Sessizlik ve Örgütsel Sinizm Arasındaki İlişki”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, C. 22, No: 2, 2016, s. 193-216.
- Dızman, Z. Ş.: “Sosyal Medyanın Boşanmaya Etkileri”, **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, C. 6, No: 4, 2019, s. 548-555.

- Dikkaya, M., Aytekin, İ.: “Bilgi İletişim Teknolojileri Ve Dijital Ekonomi: Avrupa Birliği ve Türkiye Arasında Bir Karşılaştırma”, **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, C. 54, No: 3, 2019, s. 1279-1299.
- Doğan, Ü., “Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefet Abdurrezzak, A., ve Örgütsel Yalnızlık Algı Düzeylerinin İncelenmesi”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7(3), R.: 1086-1099.
- Doğanay, A. ve Çöp S.: “Lider İletişim Tarzları Bağlamında Aktif İletişim Tarzının Örgütsel Muhalefete Etkisinde Örgütsel Erdemliliğin Düzenleyici Rolü: Otel İşletmeleri Üzerine Bir Çalışma”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 12, No: 1, 2019, s. 159-175.
- Doğru, Ç.: “Destekleyici Örgüt İklimi, İşe Bağlılık ve Bireysel Uyum Performansı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 8, No: 3, 2019, s. 2696.
- Dolgun, U.: **Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu**, Ankara, Ötüken, 2015.
- Ellison, N. B., Steinfield, C., Lampe, C.: “The Benefits of Facebook “Friends:” SocialCapital and College Students’ Use ofOnline Social Network Sites”, **Journal of Computer-Mediated Communication**, C. 12, 2007, s. 1143-1168.
- Enginar, R.: “Öğretmenlerin İzlenim Yönetimi Taktikleri, Örgütsel Muhalefet Düzeyleri İle Öznel İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişki”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, 2022.
- Eray, G.- Kaya, A.- Karadaş, H.: “Örgütsel Sessizliğe İlişkin Öğretmen Algıları”, **Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 9, No: 2, 2021, s. 219-240.
- Erkan, G., Ayhan, A.: “Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org”, **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL)**, No: 30, 2018, s. 201-223.
- Eroğlu, Ş. G., Alga, E.: “Örgütsel Muhalefetin Örgütsel Değişim Üzerindeki Etkisi: Hizmet Sektörü Örgütlerinde Bir Araştırma”, **Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 3(3), 2017, s. 140- 158.

- Eroğlu, Ş. G., Alga, E.: “Açık Sistem Açısından Örgütsel Muhalefet”, **Yeni Fikir**, No: 18, 2017, s. 64-86.
- Garner, J. T.: “Dissenters, Managers And Coworkers: The Process of Co-Constructing Organizational Dissent And Dissent Effectiveness”, **Management Communication Quarterly**, C. 27, No: 3, 2013, p. 373-395.
- Gençer, Y.: “Sosyal Medya Ağlarında Örgütlenme: Dijital Aktivizmin Toplumsal Dönüşüme Yansımaları”, **E-journal of Intermedia**, C. 2, No: 2, 2015, s. 505-522.
- Geçkil, T., Tikici, M.: “Örgütsel Demokrasi Ölçeği Geliştirme Çalışması”, **Amme İdaresi Dergisi**, C. 48, No: 4, 2015, s. 41-78.
- Gedik, A.: “Okul Müdürlerinin Otoriter Yönetim Tarzı İle Öğretmenlerin Örgütsel Adalet ve Örgütsel Muhalefet Algıları Arasındaki İlişkilerin Analizi”, **İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi**, 2022.
- Gedik, A., Üstüner, M.: “Öğretmenlerin Örgütsel Sinizm Düzeylerine Algıladıkları Müdür Yönetim Tarzının Etkisi”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No: 37, 2019, s. 53-68.
- Göçoğlu, V.: “Türkiye’de Merkezi Yönetimin Sosyal Medya Kullanımı: Bakanlıkların Twitter Hesapları Üzerine Bir Analiz”, **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, C. 2, No: 2, 2019, s. 422-444.
- Greenhalgh, S. P.: “Differences Between Teacher-Focused Twitter Hashtags And Implications For Professional Development”, **Talian Journal of Educational Technology**, C. 29, No: 1, 2021, p. 26-45.
- Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F., Madran, O.: “Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı”, **XV. Türkiye’de İnternet Konferansı**, C. 2, No: 4, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2010.
- Gürbey, S. K., Saraçoğlu, S. Büyük, U., Şahin, A.: “Atanamayan Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Türkiye’de Öğretmen İstihdamına Bakışı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Maarif Mektepleri International Journal of Educational Sciences**, C. 5, No: 2, 2021, s. 167-201.
- Habacı, İ., Karataş, E., Adıgüzzelli, F., Ürker, A.: “Öğretmenlerin Güncel Sorunları”, **Turkish Studies**, C. 8, No: 6, 2013, s. 263-277.

- Atıcı, R.:
- Harari, Y. N.: **21. Yüzyıl İçin 21 Ders**, Çev. Selin Sıral, İstanbul: Kolektif Kitap, 44, 2018.
- Hazar, M.: “Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, No: 32, 2011, s. 151-175.
- Hirschman, A.: **Exit, Voice and Loyalty**, Harvard University Press, Cambridge, 1970.
- İlhan, E., Aydoğdu, A. G.: “Youtube Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonlarının İncelenmesi”, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, C. 7, No: 2, 2019, s. 1130-1153.
- İlhan, N., Sağaltıcı, D.: “Twitter’da Duygu Analizi”, **Harran Üniversitesi Mühendislik Dergisi**, C. 5, No: 2, 2020, s. 146-156.
- Kadı, A., Beytekin, O. F.: “Okul Kültürü ve Örgütsel Muhalefet Davranışları Arasındaki İlişkinin Meslekî Değerler Aracılığıyla Araştırılması”, **Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi**, C. 5, No: 1, 2015, s. 71-97.
- Kara, T.: **Sosyal Medya Endüstrisi**, İstanbul, Beta yayıncılık, 2013.
- Karalar, S., Kara, I. U.: “Katılımcı İklim Algısı ile Örgütsel Muhalefet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 22, No: 3, 2020, s. 714-729.
- Karataş, Z.: “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, **Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C. 1, No: 1, 2015, s. 62-81.
- Karataş, Z.: “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”, **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C. 1, No: 1, 2017, s. 69-86.
- Kasap, S.: “Türkiye’de 19 Milyonu Aşkın Öğrencinin Eğitimi İçin 1 Milyon 200 Bin Öğretmen Görev Yapıyor, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr>, 21 Kasım 2022.
- Kassing, J. W.: “Articulating, Antagonizing And Displacing: A Model Of Employee Dissent”, **Communication Studies**, V. 48, No: 4, 1997, p. 311-332.
- Kassing, J. W.: “Development And Validation Of The Organizational Dissent Scale, **Management Communication Quarterly**, V. 12, No: 2, 1998, p. 183-229.

- Kassing, J. W., & Armstrong, T. A.: "Someone's Going to Hear About This; Examining the Association Between Dissent-Triggering Events and Employees' Dissent Expression", **Management Communication Quarterly**, V. 16, No: 1, 2002, p. 39-65.
- Kaya, Ş.: "Kadın ve Sosyal Medya", **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, C. 17, No: 2, 2018, s. 563-576.
- Kayacı, A.: "İşletmelerin Bilgi ve İletişim Teknolojisi Düzeyinin Verimliliğe Etkisi: İşletme Grupları ve Uluslararasılaşmanın Rolü", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 32, No: 1, 2002, s. 157-171.
- Kazaz, M. Tümen, E.: "Tanıtım Amaçlı Sosyal Medya Kullanımı: Gençlik Ve Spor Bakanlığı Örneği", **1. KOP Bölgesel Sempozyum Kitabı**, Konya, 2023, s. 88-97.
- Kılıç, S., Alkan, R. M.: "Dördüncü Sanayi Devrimi Endüstri 4.0: Dünya ve Türkiye Değerlendirmeleri", **Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi**, C. 2, No: 3, 2018, s. 23-49.
- Kılınç, M., Yiğit, V., Doğanşah, Y.: "Sağlık Çalışanlarında Örgütsel Muhalefet ve Örgütsel Prososyal Davranışlar Arasındaki İlişkinin Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, 2019, s. 6.
- Kılınç, B., Kılınç, E. P.: "Medya Ortamında Çocuk Birey: Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya Pedagojisinin Önemi", **Akdeniz İletişim Dergisi**, C. 22, 2014, s. 9-23.
- Kıral, B.: "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi", **Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C., 15, 2020, s. 170-189.
- Kıyan, Z.: "İletişim Teknolojileri ve Toplumsal Hareketler: Sistemik Bir Literatür İncelemesi", **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, C. 18, No: 2, 2019, s. 759-779.
- Kiraz, Z., Kurul, N.: "Türkiye'de Öğretmen İşsizliği ve Ataması Yapılmayan Öğretmenler Hareketi", **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 14, No: 1, 2018, s. 270-308.
- Kirk, J. A.: "The NAACP Campaign For Teachers' Salary Equalization: African American Women Educators And The Early Civil

- Rights Struggle”, **Journal Of African American History**, V. 94, No: 4, 2009, s. 529-552.
- Koçmar, S.: Örgütsel Kimlik Algısının Örgütsel Muhalefet İle İlişkisi, Kişilik Özelliklerinin Düzenleyici Rolü, **Trakya Üniversitesi Doktora Tezi**, 2019.
- Koçoğlu, S.: “Twitter Tarihi: Twitter Nedir? Nasıl Kullanılır? Ne İşe Yarar?”, (Çevrimiçi) <https://www.brandingturkiye.com/twitter-tarihi-twitter-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-yarar/>, 17 Şubat 2018.
- Koştı, G.: “Sanayi 4.0 ve Teknoloji Bileşenleri”, **Journal of Business, Innovation and Governance**, C. 3, No: 2, 2020, s. 131-144.
- Köybaşı, F., Uğurlu, C. “Öğretmenlerin Sendikal Örgütlenmeye İlişkin Görüşleri”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 9 (3), 2016, s. 101-123.
- T., Arslan, C.: “Twitter Kullanıcılarının Cinsel İstismar Olaylarına Verdikleri Tepkiler: Kullanıcıların Profili ve İçerik Analizi”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 30, 2017, s. 53-65.
- Kürkçü, D. D.: “Teachers’ Strikes in Argentina: Partisan Alignments and Public-sector Labor Relations”, **Studies in Comparative International Development**, C. 39, No: 1, 2004, s. 77-98.
- Murillo, M. V., Ronconi, L.: “Bilgi İletişim Teknolojileri Kullanımında Sınırları Aşan Bir Sosyal Sorun Alanı Olarak Unutulma Hakkı”, **CÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 41, No: 2, 2017, s. 113-126.
- Nartgün, Ş. S., Kalay, M.: “Öğretmenlerin Örgütsel Destek, Örgütsel Özdeşleşme İle Örgütsel Sinizm Düzeylerine İlişkin Görüşleri”, **Turkish Studies**, C. 9, No: 2, 2014, s. 1361-1376.
- Olçay, S.: “Sosyalleşmenin Dijitalleşmesi Olarak Sosyal Medya ve Resimler Arasında Kaybolma Bozukluğu: Photolurking”, **Yeni Medya Elektronik Dergi**, C. 2, (2), 2018, s. 90-104.
- Öcal, F. M., Altıntaş, K.: “Dördüncü Sanayi Devriminin Emek Piyasaları Üzerindeki Olası Etkilerinin İncelenmesi ve Çözüm Önerileri”, **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, C. 8, No: 15, 2018, s. 2066-2092.
- Öke, Y. Ç.: “Alternatif Bir Medya Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi”, **The Fourth Power**, C. 1, No: 1,

- 2018, s. 52-61.
- Özcan, M., Keskin, B.: “Dijitalizasyon Bağlamında Sosyal Dönüşüm”, **Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, C. 16, No: 29, 2020, s. 2214-2229.
- Özer, Ö.: “Kullanımlar ve Durumlar Kuramı Çerçevesinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Öğrencilerinin Twitter Kullanımı Üzerine Bir Analiz”, **Intermedia International e-Journal**, C. 4, No: 6, 2017, s. 40-58.
- Özsarı, İ., Karaduman, G. B.: “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı ve Yalnızlıklarının İncelenmesi”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, C. 5, 2016, s. 380-389.
- Özsoylu, F.: “Endüstri 4.0”, **Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 21, No: 1, 2017, s. 41-64.
- Öztürk, O.: Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefetin Nedenlerine İlişkin Görüşleri (Sakarya İli Örneği), **Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, 2020.
- Özüren, Ü., Paksoy, M.: “İşgörenlerin Nepotizm Algılarının Örgütsel Muhalefet Tutumları Üzerindeki Etkisi: İstanbul’da Çorap Sanayi Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma”, **Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Dergisi**, C. 41, 2019, s. 213-219.
- Polat, B., Dilmen, N. E. ve Sütçü, C. S.: “Türkiye’de Twitter Kullanıcılarının Retweet Pratikleri Üzerine Kullanımlar ve Doyumlar Paradigması ile Bir Karma Araştırma”, **Yeni Medya Elektronik Dergisi**, C. 5, No: 2, 2021, 112-135.
- Ross, C. R., Maninger, R. M., LaPrairie, K. N., Sullivan, S.: “The Use of Twitter in the Creation of Educational Professional Learning Opportunities”, **Administrative Issues Journal**, V. 5, No: 1, 2015, s. 55-76.
- Sağlam, M., Sağlam, A. Ç.: “Öğretmenlik Mesleğinin Maddi Yönüne İlişkin Genel Bir Değerlendirme”, **The Journal Of Educational Sciences**, C. 3, No: 3, 2005, s. 317-328.
- Sayimer, İ.: “Yeni Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Toplumsal Hareket Deneyimleri”, **Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)**, No: 2 (Özel Sayı), 2014, s. 97-112.
- Saykılı, A.: “Dünden Yarına Eğitim Paradigmaları: Sanayi Modeli Eğitim

- Dijital Çağda Yeterli mi?”, **Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi**, C. 4, No: 2, 2018, s. 189-198.
- Sezgili, K.: “Yönetici ve Muhalif: Algılanan Örgütsel Destek ve Çalışan Statüsünün Örgütsel Muhalefet Üzerindeki Etkileri”, **Journal of Organizational Behavior Review**, C. 3, No: 2, 2021, s. 207-227.
- Shahinpoor, N. ve Matt, B. F.: “The Power Of One: Dissent And Organizational Life”, **Journal of Business Ethics**, C. 74, No: 1, 2007, s. 37-48.
- Şahin, H.: “Çocuk Haczi Uygulamasına Yönelik Tepkiler: Twitter Örneği”, **Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 3, No: 2, 2021, s. 167-180.
- Şahin, T., Yürür, Ş.: “Örgütsel Muhalefetin Anlaşılmasında Örgütsel Güvenin Rolü ve Önemi, Paradoks Ekonomi”, **Sosyoloji ve Politika Dergisi**, C. 16, No: 1, 2020, s. 15-34.
- Şentürk, F. K., Coşkun, M.: “Liderlik Tiplerinin Örgütsel Muhalefet Üzerindeki Etkileri”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 17, No: 6), 2018, S. 1703-1721.
- Tanrıverdi, M., Uysal, M., Üstündağ, M. T.: “Blokzinciri Teknolojisi Nedir? Ne Değildir ? : Alanyazın İncelemesi”, **Bilişim Teknolojileri Dergisi**, C. 12, No: 3, 2019, s. 203-217.
- Taş, H. Y.: “Dördüncü Sanayi Devrimi’nin (Endüstri 4.0) Çalışma Hayatına ve İstihdama Muhtemel Etkileri”, **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, C. 9, No: 16, 2018, s. 1817-1836.
- Taşdemir, M.: “Öğretmen Adaylarının Türk Milli Eğitim Sistemi Üzerine Algıladıkları Sorunlar”, **Turkish Studies**, C. 10, No: 7, s. 881-898.
- TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı: **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü**, TBMM Basımevi, Ankara, 2020.
- Tonbuloğlu, İ., İşman, A.: “Öğretmenlerin Sosyal Ağları Kullanım Profillerinin İncelenmesi”, **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 3, No: 1, 2014, s. 320 – 338.
- Toy, M. E.: “Sosyal Medyada Siyasal İletişim: 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Ak Parti ve CHP’nin Twitter Kullanımı”,

- Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KİAD)**, 6, 2021, s. 1-26.
- Turan, S., Esenoğlu, C.: “Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Bilişim ve Kitle İletişim Teknolojileri: Eleştirel Bir Bakış”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 1, No: 2, 2006, s. 71-86.
- Türk Dil Kurumu: **Türkçe Sözlük**, Ankara, 2011.
- T.C. İçişleri Bakanlığı “Sendikalara İlişkin İstatistikler”, (Çevrimiçi)
Sivil Toplumla İlişkiler <https://www.siviltoplum.gov.tr/sendikalara-iliskini-istatistikler>,
Genel Müdürlüğü: 01.02.2023.
- T.C MEB Strateji **Milli Eğitim İstatistikleri (Örgün Eğitim 2021/2022)**, Ankara, Geliştirme Başkanlığı: 2022.
- TC MEB: **2023 Vizyonu**, (Çevrimiçi) www.meb.gov.tr, 2018.
- Uğurlu, E.: Öğretmenlerin Politik Yetileri İle Örgütsel Muhalefet Düzeyleri Arasındaki İlişki, **Uşak Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, 2017.
- Utma, S.: “Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme”, **Sosyal, Beşeri Ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 1, No: 2, 2021, s. 118–130.
- Üstün, Ö., Kılınç, M., Öztürk, H., Kılınç, S.: “Sağlık Çalışanlarında Üstün Niteliklilik Algısı ve Örgütsel Muhalefet Davranışları İlişkisi: Konya İlinde Bir Uygulama”, **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, C. 7, No: 3, 2021, s. 600-613.
- Vural, B. A.: “Enformasyon İletişim Teknolojileri: Gelişimi, Doğası ve Ahlaki Konular”, **Yeni Düşünceler**, C. 1, 2005, s. 125-136.
- Vural, Z. B. A., Bat, M.: “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, **Journal of Yasar University**, C. 20, No: 5, 2010, s. 3348-3382.
- Warren, A. M., Sulaiman, A., Jaafar, N. I.: “Social Media Effects On Fostering Online Civic Engagement and Building Citizen Trust and Trust In Institutions”. **Government Information Quarterly**, C. 31, 2014, s. 291-301.
- Yalçın, S., Saygı, E.: “Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık, Örgütsel Muhalefet ve Örgütsel Sessizlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Anadolu Üniversitesi**

- Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)**, C. 5, No: 4, 2021, s. 402-426.
- Yalçinkaya, A.: “Türkiye’de Örgütsel Sinizm: 2007-2012 Yılları Arasındaki Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”, **“İşGüç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, 2014, s. 106-130.
- Yankın, F. B.: “Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı”, **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi**, C. 7, No: 2, 2019, s. 1-38.
- Yaraş, Z., Turan, M.: “Sorunlar ve Çözümler Bağlamında Öğretmenlik Mesleği”, **Milli Eğitim**, C. 50, 2021, s. 383-405.
- Yeniçikti, N. T.: “Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma”, **Selçuk İletişim**, C. 9, No: 2, 2016, s. 92-115.
- Yıldırım, A., Tokgöz, A.: “Kayırmacılık Algısının Örgütsel Muhalefet Davranışı Üzerindeki Etkisi”, **Alanya Akademik Bakış Dergisi**, C. 4, No: 3, 2020, s. 541-560.
- Yıldırım, A.: “Örgütsel Adalet Algısının Örgütsel Muhalefet Davranışına Etkisi, Eğitim Çalışanları Üzerine Bir Araştırma”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 25, No: 2, 2020, s. 203-219.
- Yıldırım, S., Kalender, M.: “Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Satın Alma Davranışlarına Etkisi Üzerine Kavramsal Bir Bakış”, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 6, No: 4, 2018, s. 569-578.
- Yıldırım, A.: “Devlet-Vatandaş İlişkisinde Kamu Web Siteleri ve Sosyal Medyanın Etkisi”, **İletişim Çalışmaları Dergisi**, C. 1, No: 1, 2015, s. 1-14.
- Yıldız, K.: “Örgütsel Muhalefet”, **Akademik Bakış Dergisi**, 43, 2014, s. 1-20.
- Yıldız, S., Okçu, V.: “Sendikalara İlişkin Öğretmenlerin Görüş ve Beklentileri: Nitel Bir Çalışma”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 21, No: 84, 2022, s.1864-1891.
- Yıldız, F.: “Bilgi ve İletişim Teknolojileri (Bit) Yaygınlaşmasının Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği”, **Vergi**

- Raporu**, C. 249, 2020, s. 193-213.
- Yılmaz, A. B.: “Bakan İstedi, Öğretmenler Sorunları Tespit Etti! Liste Uzun , (Çevrimiçi) <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-istedi-ogretmenler-sorunlari-tespit-etti-liste-uzun-2741860>, 14 Eylül 2018.
- Yol, Ö.: Öğretmen Algılarına Göre Örgütsel Muhalefet İle Örgütsel Dışlanma Arasındaki İlişki, **Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, 2022.
- Zafer, C., Vardarlier, P.: “Medya ve Toplum”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi**, C. 22, No: 2, 2019, s. 355-361.
- Yüceler, A.: Örgütsel Bağlılık ve Örgüt İklimi İlişkisi: Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No: 22, 2009, s. 445-458.
- Zuniga, H. G., Jung, N., Valenzuela, S.: “Social Media Use for News and Individuals’ Social Capital, Civic Engagement and Political Participation”, **Journal of Computer-Mediated Communication**, C. 17,2012, s. 319–336
- “Facebook Ne Zaman Kuruldu”, (Çevrimiçi) <https://www.sosyalmedyaofisi.com/facebook-ne-zaman-kuruldu>, 21 Eylül 2021.
- “Twitter’ın Atılan İlk Tweet’i Bir Türk Tarafından Satın Alındı!”, (Çevrimiçi) <https://www.haberturk.com/twitter-in-atilan-ilk-tweet-i-bir-turk-tarafindan-satin-altindi-3014870-teknoloji>, 23 Mart 2021.
- “Twitter Resmen Elon Musk’ın: 44 Milyar Dolara Satın Aldı”, (Çevrimiçi) <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/twitter-resmen-elon-muskin-44-milyar-dolara-satin-aldi,XqYhu0iaHUutQPJ9yG86xg>, 28 Ekim 2022.
- <https://recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verileri/>, 19 Nisan 2022.
- “Sosyal Medya Kullanımı”, (Çevrimiçi) <https://turkiyeraporu.com/arastirma/sosyalmedyakullanimi-1766/>, 18 Aralık 2019.
- “En Çok Takipçisi Olan Türk Twitter Hesapları”, (Çevrimiçi)

<https://gorselpencere.com/en-cok-takipcisi-olan-turk-twitter-hesaplari/>, 28 Aralık 2022.

<https://www.twitter-trending.com/turkey/statistics>, 31 Aralık 2022.

(Çevrimiçi), <https://www.siviltoplum.gov.tr/sendikalara-iliskin-istatistikler>, 1 Ocak 2023.

“Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri”, (Çevrimiçi) <https://sendikadata.com/iskolu/2-nolu-iskolu-22>, 01 Şubat 2023.

“Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler İle Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, **Resmi Gazete**, 27 Temmuz 2016, S. 29783.

“Son 10 Yılda Öğretmen Maaşlarının Dolar ve Altın Karşılığı”, (Çevrimiçi) <https://www.ogretmenmeb.com/maas-ve-ek-ders/son-10-yilda-ogretmen-maaslarinin-dolar-ve-altin-karsiligi-h292.html>, 16 Ekim 2021.

“657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu”, **Resmi Gazete**, C. 4, No: 12056, 14.07.1965.

“12 Eğitim Sendikası’ndan 2 Kasım’da İş Bırakma Kararı: Öğretmenlik Meslek Kanunu İptal Edilsin”, (Çevrimiçi) <https://sendika.org/>, 14 Ekim 2022.

ayop_turkiye

<https://twitter.com/EgitimBirSen?s=20>

<https://twitter.com/egitimsen?s=20>

<https://twitter.com/turkegitimsen?s=20>